

det torde med skäl kunna ifrågasättas, huruvida icke vid rätt många af dessa beställningar ett tillskott af sådan art, som anförda § åsyftar, borde tillkomma, enär visserligen de anspråk, som församlingen under generationer lärt sig ställa på sin kyrkoherde på grund af dennes rikligare aflöning, fortleva äfven efter en dylik reduktion och bidra till att för just den tjänstens innehafvare föranleda högre lefnadskostnader.

Beträffande åter stiftens i deras helhet, så läres det icke kunna annat än väcka betänkligheter, icke blott att i exempelvis de nämnda stiftens, Linköpings och Strengnäs, jämförelsevis ytterst få kyrkoherdelöner på landsbygden skulle komma att uppgå till 5,000 kronor, endast tre uppgå till 6,000 och ingen enda nå upp till 7,000 kronor, utan i allmänhet att *medellönen* för nämnda stift skulle blifva så låg. Af gammalt hafva kyrkoherdar och lektorer brukat i löneväg sammanställas. Enligt komitéförslaget skulle i flera stift kyrkoherdarne icke ens komma upp till den aflöning, som nu föreslås för *läroverksadjunkterna*. För *läroverksadjunkt* föreslås nämligen af läroverkskomitén en aflöning om 4,500 kronor efter 15 väl vitsordade tjensteår; och domkapitlen, i likhet med läroverkskollegierna, anse, att nämnda tjänstemän bör tillerkännas ännu ett ålderstillägg, som uppböringar deras löner till 5,000 kronor. De präster i Linköpings och Strengnäs stift, som med mindre än 15 tjensteår vunnit befordran till kyrkoherdebeställning, torde vara lätt räknade. Men dessas lön skulle nu komma att uppgå till i genomsnitt allenast resp. 4,312 och 4,336 kronor. I dessa belopp ingå äfven kyrkoherdelöner i städerna, hvadan de beträffande presterskapet i gemen äro något missvisande. Ty den förhöjning af lönebeloppen, som enligt komiténs förslag i allmänhet skulle inträda för kyrkoherdarne i de regala stadspastoraten, skulle i förening med landspastoratens nivellering sannolikt ännu allmännare än hittills föranleda, att stadspastoraten förbehölles åt universitets- och läroverkslärare, hvilket ju i fråga om domprostbefattningarna allaredan är så godt som regel. För kyrkoherdarne i landspastoraten föreslås löner, hvilkas medeltal utgöra resp. 4,076 och 4,112 kronor. (Om den fria bostadens värde för prest å landsbygden skall jag senare yttra mig.) Men en lönereglering, som 20 år härefter, sedan penningvärdet ytterligare sjunkit, skulle låta *medellönen* för *kyrkoherde understiga* hvad som redan nu föreslås såsom lön för *läroverksadjunkt*, har jag icke kunnat

finna annat än otillfredsställande, i synnerhet vid reflexion på det förhållande, att lönen, innan presten såsom kyrkoherde kommit till de 4,312 resp. 4,336 kronorna, skulle vara icke läroverksadjunktens 3,000, 3,500 och 4,000 kronor utan en komministerslön, som för de nämnda stiftet af komitén föreslås till i genomsnitt för både stad och land resp. 2,495 och 2,516 kronor.

Jag har alltså ansett, att för vissa stift bort föreslås betydligt flera och högre förhöjningsbelopp, och särskildt att stadsgandet i § 7 om maximibeloppet af dylikt tillskott verkligen borde i vissa fall komma till tillämpning, att t. ex. i Solna och Bromma i hufvudstadens omedelbara närhet ett tillskott af fulla 2,000 kronor vore vid de lönebelopp, som framgå ur komiténs allmänna grunder, synnerligen väl motiveradt — vid båda tjänsterna af det skäl, att arbetet är mycket kräfvande och lefnadskostnaderna höga i dessa pastorat, som innehålla förstäder till hufvudstaden, och beträffande särskildt den förra platsen af den anledning, att med det föreslagna systemet innehafvaren skulle gå förlustig den förbättring i lönevilkor, som nu tillkommer honom i de för från bostället afsöndrad jord utgående afgälder, hvilka ecklesiastikåret 1896—97 belöpte sig till 3,312 kronor.

Att med full konsekvens och rättvisa föreslå dylika tillägg är emellertid för en komité eller en enskild komitéledamot enligt min uppfattning icke möjligt, enär dertill skulle fordras en allsidigare personlig kännedom om förhållandena inom de olika orterna, än som kan stå en komité till buds. Också torde de nu föreslagna tillskotten, utom att de äro för få och för små, vidlädas af det felet att icke vara med konsekvens föreslagna. Så t. ex. har jag inom komitén framhållit, att med fullt lika om icke större skäl än till kyrkoherdelönerna i Björsäter i Östergötland och Skultuna i Vestmanland hade bort föreslås tillskott till kyrkoherdelönerna i t. ex. Vestanfors och Norberg i Vestmanland, hvilka församlingar ej mindre än de förstnämnda äro »bruksförsamlingar», och där för kyrkoherden i det svårskötta Norbergs pastorat lönen enligt komiténs förslag skulle nedsättas med ej mindre än inemot 3,000 kronor.

På grund af vanskligheten för en komité eller en enskild dess ledamot att med full rättvisa precisera ett förslag om särskilda tillskott samt den förut framhållna osäkerheten, huruvida dylika särskilda förhöjningsbelopp verkligen komma att beviljas, har jag ansett, att de allmänna föreskrifterna om lönerns beräk-

ning böra så affattas, att de så *vidt möjligt utesluta skäliga anspråk på lönetillskott*, hvilka anspråk annars efter all sannolikhet i mångdubbelt förökad grad, än uti komiténs förslag förutsatts, skola komma att vid de särskilda löneregleringarna göras gällande inför och af nämnderna. Med de af mig föreslagna förändringar beträffande de allmänna föreskrifterna skulle också behofvet af dylika tillskott i de flesta stift försvinna. De komma alltid att kvarstå för tjenster i hufvudstadens omedelbara närhet i så väl Erkestiftet som Strengnäs stift. Inom det förra stiftet har jag beräknat sådana för kyrkoherdarne i Bromma (Sundbyberg) och Solna med 1,500, i Vermdö och Gustafsberg med 1,000, i Danderyd med 900 och i Lidingö med 400 samt till komministrarne i Solna med 1,000 kronor till hvardera, hvarjemte det egendomliga förhållandet med Hel. Trefaldighets kyrka, att den är belägen i Upsala stad, enligt mitt förmenande bör föranleda att nämnda församlings kyrkoherde, för att få en aflöning om cirka 4,500 kronor, erhåller ett tillskott om 700 kronor — allt till de belopp, som beräknas enligt af *mig* föreslagna allmänna grunder. För de pastorat i Strengnäs stift, som ligga hufvudstaden synnerligen nära, har jag genom ett + i den af mig uppgjorda tabell markerat, att lönetillskott enligt min åsikt äro nödiga, utan att dock dervid föreslå speciella belopp. För Strengnäs stift i dess helhet föreslår jag däremot en summa i klump om 13,000 kronor till förhöjning af vissa kyrkoherdelöner inom nämnda stift, inberäknade dem i pastorat i hufvudstadens närhet, hvilka jag i tabellen markerat. Utan att ens göra försök till dylik markering föreslår jag för Linköpings stifts kyrkoherdar en tillskottssumma i klump om 14,000 kronor, för att genom dessa summors fördelning efter närmare förslag af de myndigheter, som yttra sig om de speciella löneregleringarna, kyrkoherdelönerna i landspastorat måtte i genomsnitt uppbibras: i Strengnäs stift till 4,400 och i Linköpings stift till 4,320¹⁾ kronor. För Erkestiftet (Upland) har jag upptagit en tillskottssumma i klump om 15,000 kronor (de 9,000 kronor inberäknade, hvilka ofvan specificerades), för Vesterås stift (Vestmanland) 10,000 kronor och för Karlstads stift 10,000 kronor.

Motiveringen för dessa tillskottsbelopp ligger i åtskilliga pastorats närhet till hufvudstaden (Erkestiftet och Strengnäs

¹⁾ Beloppet lika med det af mig föreslagna minimum 3,600 kronor + 720 kronor eller 60 kronor pr månad.

stift), det annars alltför låga medelbeloppet för hela stiftet (Linköpings och Strengnäs stift), den betänkliga lönenedsättningen i ett flertal medelstora och större pastorat i ett helt landskap (Upland, Vestmanland), den förutsatta starka indragningen af komministraturer (Östergötland, Upland, Vestmanland), som med väsentligt ökad arbete för kyrkoherdarne borde föranleda, att kyrkoherdelönerne något ökades, snarare än att motsatsen skulle inträffa, samt de till kyrkofonden från stiftet ingående betydliga bidragen (Vermland).

Inom andra än erkestiftet och Strengnäs stift har jag icke utöfver de belopp, som beräknats i enlighet med de af mig föreslagna allmänna grunder, föreslagit några särskilda tillskott för viss tjenst. Deremot anser jag, att genom en summa i klump för hvarterdera af Linköpings och Strengnäs stift (i hvilken senare summa då äfven ingår det för pastoraten i hufvudstadens grannskap af mig föreslagna tillskottsbelopp) den orättvisa, som annars skulle drabba presterskapet i dessa stift, borde undanrödjas. Förslaget om dessa summors närmare fördelning torde böra lemnas åt de myndigheter, som yttra sig om löneregleringen.

*

»Högre lefnadskostnader i orten» är emellertid ett förhållande, som förefinnes icke blott här och der inom alla stift utan som till och med kan vara allmänt för hela landsdelar i förhållande till andra. Sålunda lärer det vara ett obestriddigt faktum, att i Norrland och det med Norrland ensartade Dalarne lefnadskostnaderna, beroende i synnerhet af lifsmedelspriserna i dessa trakter, där lifsmedelsproduktionen icke motsvarar konsumtionen utan en stor del lifsmedel måste fraktas långväga ifrån och ytterligare fördyras genom flera mellanhänder, äro betydligt högre än i landets öfriga delar. Likaledes lärer det vara obestriddigt, att lefnadskostnaderna för det skånska presterskapet, trots de relativt låga lifsmedelsprisen, på grund af gammal landsed äro afsevärdt högre än lefnadskostnaderna i allmänhet i landets öfriga delar.

Någon allmän hänsyn till dessa allmänna förhållanden har komitén i sitt förslag till föreskrifter angående beräkning af presterskapets aflöning icke tagit. Men går man till tabellerna med förslagen för hvarje särskild tjenst, finner man, att de anmärkta förhållandena icke lemnats alldeles obeaktade. Allenast

torde man få skäl att förundra sig öfver hvad som med hänsyn till dessa olikheter mellan olika landsdelar af komitén föreslagits och — icke föreslagits.

Medan nemligen komitén utöfver de belopp, som enligt de allmänna grunderna beräknats, föreslår¹⁾ lönetillskott åt 53 kyrkoherdar i Hernösands stift, 5 i Dalarne, 1 i Helsingland och ingen i Gestrikland, har komitén föreslagit tillskott åt *alla* eller 198 kyrkoherdar i landspastorat i Skåne. Och under det att totalsumman af de särskilda tillskott, som föreslås för kyrkoherdarne i hela Hernösands stift samt i landskapen Helsingland, Gestrikland och Dalarne, utgör allenast 24,100 kronor, utgör motsvarande belopp för kyrkoherdarne i Skåne 205,383 kronor.

Granskar man närmare de för de skånska kyrkoherdarne föreslagna tillskotten, finner man, att, under det komitén annars varit synnerligen försigtig vid förslag om dylika tillskott och låtit dem vid allenast 7 landspastorat inom hela det öfriga riket uppgå till eller öfverstiga 1,000 kronor, föreslås för kyrkoherdarne i Skånes landspastorat, ehuru dem i allmänhet tillgodoförts 400 kronor för den omständigheten, att pastoratet består af två församlingar, och 600 kronor för duplikation, icke blott utefter hela linien extra lönetillskott, utan dessa beräknas i endast jemförelsevis få fall till *lägre* belopp än 1,000 kronor.

Då sålunda för alla kyrkoherdar i Skånes landspastorat så högst betydliga tillskott föreslagits, ligger det nära till hands att förmoda, att någon princip legat till grund vid fixerandet af dessa belopp. Denna princip finnes visserligen icke uttalad såsom ett stadgande i förslaget till föreskrifter angående beräkning af presterskapets aflöning, men har angifvits i en not till tabellen samt i motiveringen till förslaget sålunda, att lönebelopp för kyrkoherdar i landspastorat i Skåne hafva förhöjts: löner intill 5,000 kronor med 25 %, dock icke till högre summa än 6,000 kronor, samt öfriga löner med 20 %.

Redan gent emot sättet för förslaget om dessa förhöjningsbelopp har jag uttalat mina betänkligheter. Då nemligen dessa belopp skulle utgå icke efter olika behof inom olika pastorat utan efter en för ett helt landskap bestämd regel, hade stadgande härom, enligt mitt förmenande, bort inflyta i de allmänna föreskrifterna om lönernas beräkning, der man nu saknar hvarje

¹⁾ Under förutsättning af bifall till komiténs förslag beträffande den kyrkliga indolningen och organisationen.

spår af ett efter bestämda principer utgående, så att säga ordinarie löneförbättringsanslag om öfver 200,000 kronor åt ett enda landskap.

Förhållandet synes mig i dubbelt afseende betänkligt. Skola dylika extra lönetillskott om hundratusentals kronor, utan att ett ord därom finnes i de allmänna bestämmelserna angående löne-regleringen anfördt, kunna af Kongl. Maj:t utan vidare ur kyrkofonden ett enda landskaps kyrkoherdar tilldelas, under det att andra landskap (t. ex. Gestrikland) icke erhålla ett öre i dylikt extra tillskott, då torde den faran icke vara alldeles utsluten, att de landsändar, som hafva de i politiskt afseende mera betydande förespråkarna, kunna komma att blifva på tillskottsvägen vida bättre tillgodosedda än andra, något som, enligt hvad som synes framgå allaredan af det nu framlagda förslaget, skulle kunna blifva liktydande med *till förfång* för andra. Å andra sidan synes tillskott, som på grund af laglig rätt böra tillkomma en viss landsända, vara i alltför stor saknad af garantier, om de ej med ett ord i gällande föreskrifter omnämnas.

Har jag sålunda ansett, att en allmän förhöjning utöfver lönebelopp, som enligt de för riket i öfrigt föreslagna bestämmelser varda för Skåne uträknade, rättvisligen bör, på grund af för Skåne egendomliga förhållanden, tillkomma presterskapet i detta landskap, samt att bestämmelse härom bör bland öfriga bestämmelser rörande löne regleringen ingå, har jag däremot, vid fortsatt granskning af dessa lönebelopp och därvid föreslagna tillskott, icke kunnat ena mig med komiténs majoritet om de principer, som för de senare ligga till grund.

Att för *hvarje* kyrkoherdetjenst i ett skänskt landspastorat verkligen skulle erfordras så högt tillskott som 25 eller 20 procent af den efter ordinarie grunder beräknade lönen för att bereda dess innehafvare en anständig bergning, därom har jag så mycket mindre kunnat öfvertyga mig, som de skånska pastoraten redan med de af komitén föreslagna bestämmelser om grundbeloppen, extra tillskott förutan, i allmänhet uppvisa minimilöner om 4,000 kronor mot de för öfriga landsdelar af komitén föreslagna 3,500 kronor. Deremot har jag ansett, att en *allmän förhöjning af 10 procent* på de efter de föreslagna grunderna beräknade lönebeloppen borde, på grund af lefnadskostnaderna i orten, såsom *regel* tillkomma det skånska presterskapet samt derutöfver *i vissa fall* en förhöjning i särskilda pastorat efter

ungefär enahanda grunder som vid förhöjning för visst pastorat i öfriga landsdelar. Om, för att till minst 6,000 kronor uppbringa lönen för ytterligare ett, eller åtminstone ett, pastorat inom hvarje kontrakt, *utöfver* den allmänna förhöjningen med 10 procent, beräknades ett belopp af 1,000 kronor pr kontrakt eller 21,000 kronor för hela Skåne och man tager i betraktande, att i hela Upland enligt komiténs förslag skulle finnas allenast 2 landspastorat, der lönen uppginge till nyssnämnda belopp, men, med mitt förslag, äfven utan tillskottsbeloppet om 21,000 kronor, på Skånes landsbygd 13 pastorat med lön öfverstigande 6,000 kronor, hvilket antal skulle vid fördelningen af de 21,000 kronorna kunna *fyrubblas*, samt att hela den summa, som af komitén till förhöjning af de enligt de allmänna grunderna för kyrkoherdarne föreslagna belopp, i alla tio stift utom Lunds och Hernösands, utan att dock för något af dessa stift någon ens tio procents allmän förhöjning af komitén beräknats, föreslagits till allenast 22,250 kronor, vill det synas, som om det skånska presterskapet, då en riksreglering skall företagas, icke skulle kunna hafva *skälig* anledning till klagomål öfver de löner för Skåne, som innehållas i mitt förslag, så mycket mindre som regleringen i öfrigt kommer att bereda det skånska presterskapet förmånen af befrielse från skyldigheten att aflöna adjunkt — hvilken skyldighet i Skåne med dess saknad af komministratörer varit mer allmänt tryckande än i de flesta öfriga landsdelar — och då förhållandet, att vid de flesta skånska kyrkoherdebeställningar finnas ansenliga bostadsboställen, hvilkas afkastning bör vid en uppskattning hellre under- än öfverskattas, sannolikt dessutom kommer att i regeln tillföra de skånska kyrkoherdarne något hundratal kronor utöfver den på papperet beräknade aflöningen.

Att, såsom skett i komiténs förslag, från det allmänna lönetillskottet i Skåne *undantaga komministrarne* har jag icke heller kunnat finna skäligt. Ett dylikt undantag synes så mycket mindre vara med rättvisa och billighet öfverensstämmande, som dessas löner ju äro de *allra* minsta och fåtaligheten af komministratörer i Skåne torde medföra, att dessas innehafvare i regeln redan vid tillträdet till tjensten äro ganska framskridna till såväl lefnads- som tjensteår.

Jag har alltså ansett, att en allmän förhöjning af lönebeloppen med tio procent utöfver de belopp, som enligt de för hela riket gällande grunder varda uträknade, bör af prester-

skapet i landspastorat i Skåne få tillgodonjutas och att uttryckligt stadgande härom bör ingå bland öfriga stadganden rörande löneregleringen.

*

Men bör sålunda, på goda grunder, en allmän löneförhöjning utöfver de för riket i öfrigt gällande lönebelopp tillkomma presterskapet i Skåne, så lär yrkandet på en motsvarande förhöjning för det *norrländska* presterskapet icke vara mindre välgrundadt.

Beträffande den ökning af lefnadskostnaderna, hvilken, såsom i Skåne, föränledes af gammal landssed, eller vållas af ett dyrbarare lefnadssätt, är det dock icke alldeles otänkbart, att en sådan ökning af lefnadskostnaderna *kan* genom en ändring af lefnadssättet motverkas. Men *den* ökning af lefnadskostnaderna, som vållas af högre lifsmedelspris, högre kommunalutskylder och förhållanden af liknande art, är oberoende af lefnadssättet, och det ligger icke inom möjligheternas område för en tjänsteinnehafvare att motverka eller ändra *sådana* förhållanden.

Men att lifsmedelspriserna äro betydligt högre i Norrland än i det nedre landet, är ett faktum, som är lika allmänt känt, som det är naturligt, att så *måste* vara. Och att lefnadskostnaderna äfven i öfrigt äro högre i en landsända, der exempelvis tjänstefolk ofta icke står att få bland landets egna barn utan måste tagas långväga ifrån och der det ingalunda hör till ovanligheterna, att kommunalutskylderna gå till tiodubbla beloppet af allmänna bevillningen, men väl händer, att de uppgå till tjugu, ja trettio gånger detta belopp, torde icke vara alltför svårt att inse. Anmärkningsvärdt är härvid, hvad Hernösands domkapitel yttrar i ett underdånigt utlåtande den 21 januari 1903. Det heter deri bland annat: Domkapitlet vill »fästa uppmärksamheten derpå, att afföningen — — — inom Hernösands stift måste sättas högre än i de flesta andra delar af riket. Prestens arbete i de vidsträckta och folkrika församlingarna inom detta stift är i regeln ojemförligt drygare än inom andra stift, hvarvid ock bör beaktas de särskilda svårigheter, som ligga i ett oblidt klimat och långvariga, ofta helssofarliga resor i ödemarker eller ytterst glest befolkade bygder. Lefnadskostnaderna äro ock vanligen betydligt högre än i de flesta andra orter inom riket, och kommunalutskylderna stiga, särskildt på grund af

det nydaningsarbete, som snart sagdt inom alla kommuner pågår, till en höjd, hvarom man i södra Sverige knappt har en aning. Exempelvis må i sistnämnda afseende upplysas, att det ingalunda är en sällsynthet, att skatterna här taga 15 till och med 25 procent af prestens löneinkomster. På grund af det sagda håller domkapitlet före, att en rättvis och billig proportion mellan presterskapets löner i Hernösands och åtminstone flertalet af andra stift endast då kommer till stånd, om härvarande presterskap i regeln erhåller 25 procent högre löneförmåner än inom andra delar af riket.» — Men under sådana förhållanden synes det vara endast en enkel gärd af rättvisa, ifall åt presterskapet i Norrland och det med Norrland ensartade Dalarne tillerkännes samma allmänna förhöjning utöfver de beräknade beloppen, som kan komma att tillerkännas presterskapet i Skåne. Och helt säkert skall ett sådant tillerkännande innebära en högre grad af rättvisa än det, som för kyrkoherdarne i samtliga landspastorat i Skåne föreslår en förhöjning af i de allra flesta fall 25 procent men åt Dalarne och Norrland en förhöjning endast i vissa fall, hvilken reducerad till allmän skulle af det enligt de allmänna grunderna för kyrkoherdar uträknade beloppen uppgå till för Hernösands stift 2,53 procent, för Dalarne 1,22 procent, för Helsingland 0,61 procent, och för Gestrkland 0 procent.

Beträffande komiténs motivering¹⁾ för den föreslagna allmänna 20 à 25 procents förhöjningen för kyrkoherdar i skånska landspastorat, är att märka, att hvad som säges om att de flesta af det yngre presterskapet i Skåne, enär de i allmänhet icke hafva tillgång till komministraturer, måste såsom adjunkter afvakta den tidpunkt, då de få tillträda en kyrkoherdebeställning, saknar beviskraft, så länge denna argumentering icke stöder sig på en utredning, som visar, att adjunkterna i Lunds stift i genomsnitt få vänta en högst betydligt längre tid än adjunkterna i öfriga stift på befordran till sin första ordinarie tjänst. Är deremot detta icke fallet, så finnes i saknaden af komministraturer ingen anledning till kyrkoherdelönernas höjning, då det tvärtom uppenbarligen är ekonomiskt fördelaktigare att vid något så när liknande tjänsteålder få direkt tillträda en kyrkoherdebefattning i Skåne, äfven med normallön, än i ett annat stift en komministratur med dess betydligt svagare aflö-

¹⁾ Sid. 170.

ning, hvarifrån efter ett eller annat årtionde befördran möjligen kan vinnas till en i det stiftet sannolikt icke alltför rikligt aflönad kyrkoherdebeställning. Och då motiveringen slutar med en betraktelse jemväl deraf, att från de presterliga beställningarna i Skåne redan tillförts och ytterligare förväntas afsevärda bidrag till kyrkans gemensamma aflöningsmedel, och från detta faktum drages den slutsatsen, att det torde vara i sin ordning att lönerna för kyrkoherdarne i pastoraten inom nämnda provins höjas utöfver de belopp, som med tillämpning af de allmänna grunderna kunna uppnås, så borde rättvisa och konsekvens hafva fordrat en motsvarande slutledning på grund af de sannerligen icke mindre betydande bidrag, som härflyta från de ecklesiastika boställsskogarna i Dalarne och Norrland.

Till hvilka totalbelopp lönerna för kyrkoherdarne i Kopparbergs och Gefleborgs län samt hela Hernösands stift skulle — med iakttagande jemväl af de af mig förut föreslagna förändringar i bestämmelserna om grundbelopp, fyllnadsbelopp för areal etc. — uppgå med den nu motiverade tioprocentförhöjningen, framgår af den tabell, hvilken såsom bilaga åtföljer denna reservation. Föranleder denna den anmärkningen, att enligt de af mig uppställda grunder åtskilliga pastorat i Dalarne och Norrland skulle komma att förete kyrkoherdelöner om 8,000 kronor, så svarar jag, att detta är *endast rättvisa* och ingenting därutöfver. Oafsedt att dessa löner icke skola utgå förrän 20—40 år härefter, samverka nemligen i dessa pastorat *båda* faktorerna, arbete och lefnadskostnader, till att för lönerna föranleda dessa belopp. Ty hvilka äro ifrågavarande pastorat? De äro: Valbo, Bollnäs, Ljusdal, Leksand, Mora, Stora Tuna, Skön, Nordmaling, Byske, Burträsk, Neder-Kalix, Öfver-Lule och Gellivare — pastorat sådana, att på hvart ett af dem går ett halft dussin, eller ett helt, af de skånepastorat, för hvilka komitén föreslagit löner om 5,000 kronor.

* * *

Såsom *minimilön* för kyrkoherde har föreslagits 3,500 kronor. När detta förslag af arbetsutskottet först framställdes, hade jag intet yrkande om förhöjning af nämnda belopp, enär förslaget stod sida vid sida med yrkandet om minimilön åt komminist-rarne om 2,000 kronor, och åtskilliga af de kyrkoherdar, som

enligt förslaget skulle erhålla minimilönerna om 3,500 kronor, skulle komma att få mindre arbete än det, som kan beräknas för många komministrar efter de föreslagna ändringarna i den kyrkliga indelningen och organisationen. Med det yrkande, som jag framställt beträffande komministrarnes minimilön, har jag emellertid ansett mig kunna påyrka en minimilön åt kyrkoherdarne om 3,600 kronor. Och jag har gjort det af jenväl följande skäl.

För det första komma nu föreslagna lönebelopp att tillämpas icke omedelbart utan 20—40 år härefter, då 3,600 kronor sannolikt skola hafva ett mycket lägre värde än nu.

För det andra komma platserna med minimilöner sannolikt att vida oftare än nu blifva platser för lifvet, då med den allmänna nivelleringen af lönebeloppen kyrkoherdars transportsökande kommer att blifva mer sällsynt än nu.

För det tredje skulle dessa minimilöner förekomma hufvudsakligast i de stift, som enligt komiténs förslag äfven i öfrigt blefve styfnoderligt behandlade, nemligen Linköpings stift med 29, Upsala stift med 26, Strengnäs stift med 19 och Vesterås stift med 12 minimilöner, hvaremot desamma i öfriga stift blefve fåtaliga: i Vexjö stift 7, Karlstads 4, Skara och Kalmar hvardera 3, Göteborgs 2, Hernösands och Visby hvardera 1 och i Lunds stift *ingen* sådan lön. Genom de af mig härofvän föreslagna ändringar i komiténs grunder för lönernas beräkning skulle för öfrigt antalet kyrkoherdelöner om 3,500 kronor ytterligare minskas, hvadan ur finansiell synpunkt vid riksregleringen höjningen af minimilönen till 3,600 kronor icke spelar någon roll. Då för öfrigt i Skåne jämförelsevis få kyrkoherdelöner skulle understiga enligt komiténs förslag 5,000 kronor, enligt mitt förslag 4,400 kronor, har jag icke hyst några betänkligheter vid att föreslå ett minimibelopp af 3,600 kronor för kyrkoherdes aflöning.

* * *

Till *hvilka belopp* kyrkoherdelönerna i *hvarje särskildt fall* skulle komma att uppgå enligt de af mig nu fullständigt angifna, i vissa fall från komitén skiljaktiga, grunder, framgår af den tabell, som bilagts denna reservation. Oafsedt att jag för utrymmets skull från denna tabell uteslutit kontraktsprostarne, rörande hvilkas arvode jag icke uttalat någon i annat afseende

än beträffande arealens beräkning »i land» skiljaktig mening, och för vinnande af större öfversigtlighet vissa icke ovillkorligt nödvändiga tabellkolumner samt af principiela skäl de s. k. ständiga adjunkterna, har jag för de fall, rörande hvilka jag i betänkanDET om den kyrkliga indelningen och organisationen anfört skiljaktiga meningar, utfört lönernas beräkning efter de af mig beträffande nämnda förhållanden förut reservationsvis gjorda yrkanden. För jämförelsens skull har jag i sådant fall angifvit äfven de belopp, hvartill under jemväl samma förutsättning beträffande indelning och organisation lönerna enligt komiténs grunder skulle uppgå. I öfrigt ligger för lönernas beräkning den kyrkliga indelning och organisation till grund, som hittills bestått eller i förekommande fall af komiténs förslagsits, och öfverensstämmar således den af mig uppgjorda tabellen i nu berörda afseende väsentligen med Tab. 2 af komiténs tabeller Ser. D.

Då de af mig förut anmälda skiljaktigheter från komiténs indragnings- eller sammanslagningsförslag samt de af mig föreslagna nybildningar synas i allmänhet hafva framför komiténs förslag vunnit de församlingars och domkapitels förord, hvilka i ärendet hittills uttalat sig, och särskildt komiténs förslag att ersätta ordinarie tjänsteinnehafvare med s. k. ständiga adjunkter allmänneligen ogillats, torde det kunna antagas, att den förutsättning beträffande indelningen och organisationen, som ligger till grund för den af mig uppgjorda tabellen, har större sannolikhet för sig att under den nya lönereglingsperioden blifva den gällande än så väl det nu bestående utan den minsta förändring (Ser. D, Tab. 1) som komiténs i det hela öfvervägande negativa ändringsförslag (Ser. D Tab. 2), hvadan en tabell med lönerna beräknade under af mig angifna förutsättning torde hafva sin betydelse för *hvarje* sannolikhetsberäkning af de för presterskapets aflöning vid en riksreglering erforderliga medel och icke minst för det fall, att de af komiténs föreslagna föreskrifterna angående beräkning af presterskapets aflöning skulle blifva antagna. Så t. ex. skulle för Linköpings stift aflöningen enligt komiténs tabell 1 blifva: för kyrkoherdar 630,062 kronor, för komministrar 258,632 kronor, tillhoppa 888,694 kronor. Enligt komiténs tabell 2 skulle motsvarande belopp blifva 630,004 och 128,892 samt för ständiga adjunkter 18,400, tillhoppa 777,296 kronor. De förutsättningar, som ligga till grund för dessa ta-

beller, torde vara ungefär lika osannolika. Men om den förutsättning, på hvilken min tabell är bygd — att indelningen och organisationen icke kommer att bestå alldeles orubbad men att förändringarna i allmänhet icke heller blifva så omfattande, som komitén föreslagit — är den mest sannolika, måste det också hafva sitt intresse att se, att under denna förutsättning de resp. aflöningssummorna för Linköpings stift skulle enligt komiténs löneförslag blifva för kyrkoherdar och komministrar resp. 642,561 och 169,744 kronor eller tillhoppa 812,305 kronor, hvadan min tabell således i ett väsentligt afseende kompletterar komiténs båda nämnda tabeller.

Att jag i de fall, då komitén föreslagit tillskott till viss tjänst efter mera tillfälliga grunder (således icke vid de skånska kyrkoherdebeställningarna och vid minimibeloppen), nöjt mig med att genom ett + angifva, att tillskott blifvit af komitén föreslaget, och sålunda för närmare kännedom därom hänvisat till komiténs egna tabeller, har skett därför, att det för mig gällt att i första rummet jemföra verkan af komiténs och mina skiljaktiga *allmänna grunder* för lönernas beräkning, eller lönerna sjelfva, för så vidt dessa skulle falla under såsom *regel* gällande, i lag eller förordning gifna bestämmelser. Vid slutsumman för hvarje stift har jag tillagt totalbeloppet af så väl de af komitén som af mig föreslagna särskilda tillskott.¹⁾

Huru genomsnittslönerna för kyrkoherdar i landspastorat skulle komma att förhålla sig inom de särskilda stiftten enligt komiténs och enligt mitt löneförslag — med de af komitén och, vid skiljaktiga meningar, af mig gjorda förslag beträffande den kyrkliga indelningen och organisationen — samt hvilka förän-

¹⁾ Härvid har i vissa fall den svårigheten inställt sig, att komitén icke yttrat sig om hvilket tillskottsbelopp, komitén i dylikt fall skulle velat föreslå. Så t. ex. är komiténs förslag om pastoratsdelning i Gefle förbundet med förslag om att det bitradande presterskapet skall utgöras af komminister och ständig adjunkt. Under denna förutsättning har komitén föreslagit tillskott om 300 kronor, hvarigenom komministerslönerna skulle uppbringas till 4,073 kronor. Min tabell förutsätter, att komminister anställas i stället för ständig adjunkt, och har jag antagit, att komitén under denna förutsättning velat föreslå tillskott om 1,000 kronor, hvarigenom lönen skulle uppbringas till ungefär samma belopp (4,086 kronor) som det genom förut föreslagna tillskott afsedda. På liknande sätt har jag försökt att, med ledning af komiténs öfriga förslag, uti andra dylika fall träffa det sannolikaste. De fall, då af mig föreslagen förändring beträffande den kyrkliga indelningen och organisationen drabbat pastorat, der af komitén föreslås tillskott, äro för öfrigt mycket få, i genomsnitt 2 för hvarje stift. De af mig för dylika fall gjorda antaganden om sannolikt föreslagna tillskottsbeloppen inverka för öfrigt vid summeringarne endast på den stiftsvis med ett + i kol. 12 och 20 tillagda summan.

Genomsnittslöner för kyrkoherdar i landspastorat, lönerna ordnade efter beloppen.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Året 1896—97.		Enligt reservantens förslag.			Lands- pastoratens genomsnitts-		Enligt komiténs löneförslag.			Lands- pastoratens genomsnitts-	
Stift.	Kr.	Stift.	Kr.	Ökning %.	folk- mängd.	areal i fulla □ km.	Stift.	Kr.	Ökning %.	folk- mängd.	areal i fulla □ km.
1. Lunds	5,666	1. Hernösands . .	5,807	+ 8,62	3,912	1,669	1. Lunds	5,442	— 3,95	2,573	62
2. Hernösands	5,346	2. Lunds	5,093	— 10,11	2,573	62	2. Hernösands . . .	5,154	— 3,59	3,912	1,669
3. Göteborgs	4,899	3. Göteborgs	5,047	+ 3,02	3,664	140	3. Göteborgs	4,933	+ 0,69	3,664	140
4. Karlstads	4,873	4. Karlstads	5,009	+ 2,79	3,857	294	4. Karlstads	4,571	— 6,19	3,857	294
5. Vesterås	4,481	5. Vesterås	5,000	+ 11,58	3,389	384	5. Skara	4,510	+ 14,55	2,506	105
6. Upsala	4,377	6. *Upsala	4,653	+ 6,31	2,660	199	6. Vesterås	4,410	— 1,58	3,389	384
7. Strengnäs	4,276	7. Kalmar	4,589	+ 21,89	2,959	147	7. Kalmar	4,393	+ 16,68	2,959	147
8. Linköping	3,987	8. Skara	4,588	+ 16,53	2,506	105	8. Vexjö	4,312	+ 21,33	2,813	183
9. Skara	3,937	9. Vexjö	4,511	+ 26,93	2,813	183	9. Upsala	4,276	— 2,31	2,660	199
10. Kalmar	3,765	10. Strengnäs	4,400	+ 2,00	2,495	116	10. Visby	4,188	+ 28,39	1,340	95
11. Vexjö	3,554	11. Linköpings	4,320	+ 8,35	2,267	133	11. Strengnäs	4,113	— 3,81	2,495	116
12. Visby	3,262	12. Visby	4,240	+ 29,98	1,340	95	12. Linköpings	4,077	+ 2,26	2,267	133
Hela riket	4,544	Hela riket	4,844	+ 6,19	2,902	321	Hela riket	4,627	+ 1,83	2,902	321

HERR EKSTRÖM.

dringar, dessa löner skulle komma att i hvardera fallet förete i förhållande till dem, som utgingo ekklesiastikåret 1896—97, framgår af motstående tablå, hvilken åskådliggör jämväl, huru lönerna förhålla sig till pastoratens folkmängd och areal.

Tablåen ger anledning till åtskilliga jämförelser och reflexioner.

Ordningen stiftens emellan med hänsyn till kyrkoherdarnes i landspastorat genomsnittsaflöning skulle genom så väl komiténs som mitt förslag blifva i vissa fall förändrad. Lunds stift, som med hänsyn till landspastoratens folkmängd är det *åttonde* och med hänsyn till deras storlek det *tolfte* stiftet, skulle enligt komiténs förslag förblifva det *första* med hänsyn till aflöningen. Jag har utan tvekan ansett, att det i sistnämnda hänseende bör vika för Hernösands stift, hvilket med hänsyn till landspastoratens icke blott areal utan jemväl folkmängd är det första och i båda dessa afseenden så väl som beträffande lefnadskostnaderna, enligt hvad förut är framhållet, står vida framom Lunds stift.

Mellan de följande fyra stiftens, Göteborgs, Karlstads, Vesterås och Upsala, skulle enligt mitt förslag den inbördes ordningen beträffande landspastoratens kyrkoherdelöner förblifva orubbad; och skulle nämnda löner inom dessa stift något förhöjas.

Äfven enligt komiténs förslag skulle Göteborgs och Karlstads stift komma att förblifva det tredje och fjerde, ehuru med för Karlstads stift nedsatt lönebelopp. Framför Vesterås och Upsala stift åter skulle ställas Skara stift. Enligt båda förslagen skulle aflöningen för Skara stift, nu i detta afseende det nionde i ordningen, blifva afsevärdt förhöjd. Enligt mitt förslag skulle stiftet komma att rycka upp framför Strengnäs och Linköpings stift och vid sidan af Kalmar stift komma Upsala stift närmast såsom det sjunde eller åttonde — en förändring, som motiveras med den vid löneförslagen i Skara stift i allmänhet förutsatta, förut derstädes mindre vanliga duplikationsskyldigheten. Enligt komiténs förslag skulle Skara stift blifva det fjerde och stå framom såväl Vesterås som Upsala stift — en ordning, som jag icke kunnat finna rättvis, vare sig jag sett saken ur synpunkten af det hittillsvarande förhållandet mellan medellönerna eller af pastoratens storlek eller af lefnadskostnaderna inom dessa tre stift.

Medellöner för kyrkoherdar

enligt reservantens och komiténs resp. förslag under den i reservantens tabell antagna förutsättningen beträffande den kyrkliga indelningen och organisationen.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Stift.	Hela antalet pastorat.	Medellön i samtliga pastorat				Antalet landspastorat.	Medellön i landspastorat			
		enligt de allmänna grunder som föreslagits af		enligt de allmänna grunder och med de särskilda tillskott, som föreslagits af			enligt de allmänna grunder, som föreslagits af		enligt de allmänna grunder och med de särskilda tillskott, som föreslagits af	
		reservanten.	komitén.	reservanten.	komitén. ¹⁾		reservanten.	komitén.	reservanten.	komitén. ¹⁾
Upsala stift	173	4,679	4,374	4,766	4,408	162	4,561	4,239	4,653	4,276
Linköpings »	149	4,448	4,259	4,542	4,312	137	4,218	4,019	4,320	4,077
Skara »	125	4,763	4,674	4,763	4,678	115	4,588	4,501	4,588	4,510
Strengnäs »	119	4,498	4,314	4,590	4,336	108	4,279	4,087	4,400	4,113
Vesterås »	106	5,095	4,600	5,190	4,632	97	4,897	4,374	5,000	4,410
Vexjö »	105	4,641	4,441	4,641	4,444	101	4,511	4,307	4,511	4,312
Lunds »	245	5,206	5,601	5,292	5,601	226	5,000	5,440	5,093	5,442
Göteborgs »	127	5,455	5,346	5,455	5,352	104	5,047	4,933	5,047	4,933
Kalmar »	42	4,728	4,518	4,728	4,542	39	4,589	4,358	4,589	4,393
Karlstads »	84	5,009	4,698	5,128	4,698	80	4,884	4,571	5,009	4,571
Hernösands »	153	5,872	5,059	5,872	5,190	144	5,807	5,018	5,807	5,154
Visby »	34	4,351	4,300	4,351	4,300	33	4,240	4,188	4,240	4,188
Stockholms stad . . .	18	9,241	9,242	9,241	9,241	—	—	—	—	—
Hela riket	1,480	5,020	4,841	5,077	4,872	1,346	4,783	4,595	4,844	4,627

¹⁾ Se noten å sid. 372.

Upsala stift, som med hänsyn till landspastoratens folk-mängd är det *sjunde* och med hänsyn till deras areal det *fjerde* i riket skulle genom komitéfärslaget nedflyttas till att i löne-väg blifva det *nionde*, och det oakadt lefnadskostnaderna i land-skapen norr om Dalelven i så väl skogsbygden som sågverks- och bruksdistrikten äro afsevärdt högre än i mellersta och södra Sverige.

I Vesterås, Upsala och Strengnäs stift skulle kyrkoherde-lönerna i landspastorat enligt komiténs förslag nedsättas både absolut och relativt, och det fastän med indragningen af lands-komministraturer kyrkoherdarnes arbete skulle i genomsnitt icke obetydligt ökas. Beträffande Linköpings stift framgår af tablån ingen absolut minskning, men äfven en sådan torde förefinnas, ifall man gör jämförelse med de belopp, till hvilka efter Kongl. Maj:ts nådiga beslut i dec. år 1901 med afseende på tillskott från pre-sterskapets lönereglerringsfond, nämnda stifts kyrkoherdelöner i landspastorat blifvit förhöjda. Arbetet skulle emellertid ökas genom indragning af komministraturer och införande af duplika-tionsskyldighet.

Enligt mitt förslag skulle kyrkoherdelönerna i landspastro-raten i alla stift utom Lunds blifva mer eller mindre förhöjda. För hela riket skulle förhöjningen belöpa sig till 6,2 procent. Medelbeloppet skulle komma att utgöra 4,844 kronor mot 4,544 ecklesiastikåret 1896—97, hvilket belopp emellertid efter dec. 1901 något förhöjts. Med en apologi för nämnda genomsnittslön i våra dagar åt de 1,346 kyrkoherdarne i landspastoraten skall jag icke upptaga utrymmet.

Öfversiktstabellen å föregående sida utvisar genomsnitts-lönerna för såväl samtliga kyrkoherdar som endast kyrkoherdar-ne i landspastorat med och utan de särskilda tillskott, som af komitén och af mig föreslagits.

B. Komministerslönerna.

Det torde icke kunna nog starkt betonas, att vid bedöman-det af nu föreslagna lönebelopp tvenne sakförhållanden måste för medvetandet stadigt fasthållas.

Det ena är, att de löner, som nu föreslås, icke skola ome-delbart utgå, och att det, som nu åsyftas, icke är ett provisorium

för några år framåt till afhjälpande i någon mån af de mest skriande behofven i afvaktan på en definitiv löneroglering. Det är tvärtom just den definitiva lönerogleringen, som nu skall verkställas, och de löner, som nu föreslås, skola utgå för en period, som i de olika pastoraten *börjar* i genomsnitt först inemot *20 år härefter* för att fortgå intill inemot *40 år härefter*. Då nu erfarenheten visat, att penningvärdet är i oafbrutet sjunkande, eller att »allting blir dyrare», hvadan på alla områden aflöningen för att bibehållas vid ett lika värde måste till det nominella beloppet höjas, böra de lönebelopp, som för presterskapet nu föreslås, icke vara sådana, att man med all sannolikhet kan förutsätta, att de allaredan vid den tid, då bestämmeiserna om desamma begynna tillämpas, skola befinnas otillräckliga för en anständig bergning. Detta är en sanning, som vid bestämmande och bedömande af komministerslönerna så mycket ovilkorligare måste fasthållas, som dessa aldrig haft och förmodligen heller aldrig komma att få någon s. k. »prutmån».

Det andra, som måste fasthållas, är, att såsom norm vid bedömandet af de nu föreslagna lönebeloppen för komministrarne *icke* få tagas de lönebelopp, som af komministrarne åtnjutits under *innevarande* lönerogleringsperiod. Ty äfven om dessa från början varit skäligen vid det värde, som penningen hade för 30 à 40 år sedan, och för tienstinnehafvare, hvilkas hela akademiska utbildning utan svårighet kunde göras på två år, ja, på ännu kortare tid, så hafva nämnda löner under periodens fortgång, sedan studietiden tredubblats och penningvärdet betydligt sjunkit, i de allra flesta fall icke på långt när varit tillräckliga för beredande af en anständig bergning. Och icke ens med de jemförelsevis betydande tillskott, som genom nådiga brefvet af den 7 dec. 1900 tilldelats det svagast aflönade presterskapet, hafva komministrarne vunnit en anständig bergning, då årslönerna för de flesta, eller omkring 700 af dem, dessa tillskott och boställafkastningen inberäknad, icke uppgår till mer än omkring 1,700 kronor.

Med fasthållande af att penningvärdet befinner sig i ständigt sjunkande och att hittillsvarande minimilöner för komministrarne icke äro användbara såsom norm för bedömandet af hvilka belopp som äro skäligen för beredande åt nämnda tienstinnehafvare af en för framtiden anständig bergning, torde man lämpligast böra söka utgångspunkten för omdömet i *andra* tienstemens aflöning,

hvilkas embetsställning samt utbildnings- och lefnadskostnader äro med komministrarnes närmast jemförliga.

Osökt erbjuder sig härvid jemförelsen med adjunkterna vid de allmänna läroverken. Studietiden är för vinnande af kompetens till läroverksadjunktur och för inträde i prestembetet i det närmaste lika, för presten måhända något längre, då teologisk-filosofisk examen samt dimissionsexamen, med dessa examinas resp. 5 och 7 tvångsämnen, tillhoppa äro mera kräfvande än filosofie kandidatexamen ensam med dess till största delen valfria ämnen.

Beträffande lefnadskostnaderna anses dessa i allmänhet vara högre i stad än på landsbygden, d. v. s. högre för läroverksadjunkterna än för de flesta komministrar. Sanningen af denna allmänna sats torde dock kunna ifrågasättas, då konkurrensen, de lättare kommunikationerna och den rikare tillförseln gör de flesta handelsvaror billigare i stad. Enligt hvad till komitén från flera tjensteinnehafvare ingångna meddelanden gifva vid handen, betinga till och med landtmannaprodukter flerstädes ett högre pris på landet än i staden, då nemligen säljarne på landet fordra torgprisen i staden med tillägg af tänkt forlön derifrån. Att läkarevården medför drygare utgifter på landsbygden, der läkaren ofta måste hemtas långväga ifrån, är allmänt bekant.

En afsevärd förmån har emellertid komministern på landet framför läroverksadjunkten, nemligen den fria bostaden. Men denna förmån motväges i allmänhet af den möjlighet till extra inkomst genom öfverarbete, som står läroverksadjunkten öppen icke minst genom hans frihet under 4 månader från embetsåligganden — en inkomst, som enligt läroverkskomiténs undersökningar kan beräknas till 767 kronor årligen, således ungefärligen motsvarande landskommisterns förmån af bostad och vedbrand.¹⁾ Presten på landsbygden deremot saknar möjligheten af extra inkomst genom öfverarbete. I ett *väsentligt* afseende fördyras dessutom lefnadskostnaderna för en på landsbygden bosatt familj *högst betydligt*, nemligen i fråga om barnens uppfostran, ett förhållande, som jemväl bör tagas i beräkningen vid bestämmandet af aflöningsförmånerna för landsbygdens presterskap.

¹⁾ För lektorer har läroverkskomitén funnit medeltalet för inkomst af extra arbete utgöra 959 kronor årligen — ett belopp, som i allmänhet torde till fullo motsvara värdet på landet af bostad och vedbrand för kyrkoherde.

Utbildnings- och lefnadskostnader torde sålunda kunna anses vara för läroverksadjunkten och komministern jemförliga. De kunna åtminstone icke i allmänhet på annat sätt blifva något afsevärdt *lägre* för komministern än för läroverksadjunkten än genom längre drifna försakelser. Men då den för läroverksadjunkten föreslagna minimiaflöning af 3,000 kronor enligt läroverkskomiténs undersökningar skulle för en gift läroverksadjunkt under de första åren af hans äktenskap täcka endast lefnadskostnaderna men icke räcka till för ränta och amortering af studie- och bosättningsskulder, så torde det icke vara svårt att inse, att det icke behöfves synnerligen stor sänkning af den lön, hvilken såsom minimum föreslås för en läroverksadjunkt, för att komministern skall nödgas försaka, icke nöjen och njutningar — till hvilka icke heller den gifte läroverksadjunktens minimilön lemnar något synnerligt öfverskott, och på hvilka för öfrigt den, som väljer prestens kall, i allmänhet torde på förhand hafva i våra dagar afsagt sig förväntningarna — utan det, som annars i motsvarande samhällsställning anses höra till det nödtorftiga vid äfven det anspråkslösaste lefnadssätt. Om dessa försakelser då i främsta rummet komma att för familjefadern förläggas till bokinköpens område, så är detta blott naturligt, på samma gång som denna hårda nödvändighet för den, som under studietiden måhända icke haft råd att blifva egare till flera böcker än de för tentamina nödvändigaste, kanske icke ens till dessa, men som på landsbygden för att bibehålla andlig och intellektuell vakenhet är så godt som uteslutande hänvisad till böcker, visserligen kommer att innebära en saknad af dagligt bröd, då i detta begrepp för honom innefattas icke blott det, som *kroppens* uppehälle och nödtorft tillhör. Och knappast torde en sådan saknad vara egnad att gynsam inverka på en embetsgerning, som alltjemt på nytt är i behof af studiernas befruktande inflytelser.

Sedan för lärarne vid de allmänna läroverken frågan om löneförbättring länge stått på dagordningen, tyda flera tecken på att denna fråga nu nalkas sin lösning. De lönebelopp, som för läroverkslärarne bestämmas, äro då afsedda att af dem tillträdas, icke 15 å 20 år härefter, utan snarast möjligt. Och ingen torde hålla för osannolikt, att läroverkslärarne 30 år härefter vid penningens fortgående värdefall skola behöfva nominelt ännu högre belopp än de nu föreslagna.

De af läroverkskomitén nu föreslagna lönebeloppen utgöra för läroverksadjunkt 3,000, 3,500, 4,000 och 4,500 kronor. På papperet skulle således 3,000 kronor utgöra minimum. Men med gällande lönetursberäkning skulle i sjelfva verket 3,500 kronor i regeln utgöra den lön, som af läroverksadjunkt under de första åren af hans tjenstetid såsom ordinarie skulle åtnjutas, ett förhållande, som knappast lär kunna anses oskäligt, då lönen uppenbarligen bör räcka till jemväl för ränta och amortering af studieskulder.

Under sådana förhållanden torde man hafva kunnat vänta, att *den* komité, som haft till uppdrag att framlägga förslag om *presternas aflöning 18—38 år härefter*, icke för komministerrarne föreslagit afsevärdt lägre minimaflöning än den, som lägst föreslås för läroverksadjunkterna, komministrarnes vederlikar, helst komministerrarne förblifva i saknad af ålderstillägg. Prestlöneregleringskomitén har emellertid föreslagit ett belopp af — 2,000 kronor.

I det föregående har jag vidrört ett förhållande, som vid bedömandet af komministerslönerna är att beakta, nemligen saknaden af ålderstillägg. Visserligen svaras det, att »en komminister skall befordras till kyrkoherde». Men detta svar till komministrar, som under årtal saknat en anständig bergning, ljuder nästan som ett hån. Ty för presten är befordran ytterst oviss. För somliga komministrar inträder den aldrig. För de flesta kommer den först efter mycket lång väntan. Och med den nivellering, som kyrkoherdelönerna nu skola undergå, lär icke heller befordran till kyrkoherde annat än i ganska få fall kunna medföra ersättning för den förlust i kapital och räntor, som bristen i ett skäligt lönebelopp på det första stadiet som ordinarie jemte bristen på regelbundna ålderstillägg vållat under årtionden — en förlust, som vid belopp, hvilka gälla existensminimum, icke betyder minskad kapitalbildning utan ökad skuldsättning med alla dess för så väl tjensteinnehafvaren personligen som för embetet menliga följder.

För att rätt kunna bedöma betydelsen af att komitén föreslagit en minimilön för landskommisterrarne af allenast 2,000 kronor, måste man emellertid känna *antalet* af de löner, som skulle utgå med detta eller ett närliggande belopp. Ty vore lönerne om exempelvis 2,000—2,500 kronor allenast ett försvin-

nande fåtal och motsvarades de inom samma stift af ett liknande antal komministerslöner af omkring 3,500 kronor, så vore ju derom mindre att säga, då de alltför små komministerslönerna i alla händelser vore få och de öfriga komministerslönernas högre belopp motverkade de förstnämndas kraft att sänka samtliga komministerslönens medelvärden.

Men nu befinnes det tvärtom, att med de af komitén föreslagna grunder för beräkningen af komministrarnes aflöning icke ens dennas *medelbelopp* skulle ens under gynnsammaste förutsättning, nemligen den att de af komitén föreslagna ändringar i nu bestående indelning och organisation genomfördes och att äfven komministerslönerna i Stockholm och Göteborg medtoges i beräkningen, uppgå till det belopp, som nu föreslås såsom *minimum* för läroverksadjunkterna (2,744 mot 3,000 kronor). Och under förutsättning att nu bestående indelning och organisation bibehållas, skulle *medellönen* för de 814 *landskomministrarne* belöpa sig — 20 år härefter — till 2,376 kronor mot de 3,000, eller i sjelfva verket, enligt hvad som nyss påvisades, de 3,500 kronor, hvilka nu föreslås såsom *minimum* för läroverksadjunkter. I 6 stift skulle *medellönen* icke uppgå till 2,300 kronor och i 3 stift (Linköpings, Strengnäs och Kalmar) *icke ens till 2,200 kronor*.

För öfrigt visa, såsom vid kyrkoherdelönerna, lönebeloppen äfven för komministrarne afsevärda olikheter *de olika stiftens emellan*. Medan i vissa stift, såsom i Lunds och Göteborgs, jemförelsevis ganska få löner för komministrar i landspastorat skulle understiga exempelvis 2,300 kronor, skulle i andra stift dylika, man må väl här, då hvad förut sagts fasthållas för medvetandet, vara berättigad att säga: svältlöner, blifva regeln, t. ex. i Strengnäs, eventuellt äfven i Upsala och Linköpings stift. Och medan förut Vesterås stift, då församlingarna sjelfva direkt aflönat sitt presterskap, tillgodosett sina landskomministrar så relativt väl, att de åtnjutit det *högsta* genomsnittsbelopp för hela riket, så skulle med de lönebelopp, som komitén anser skäligen för Vesterås stift, *medelbeloppet* för detta stifts landskomministrar komma, med oförändrad organisation och indelning, i *sjette* rummet och med komiténs organisationsförslag först i *sjunde* rummet bland de tolf stiftens, och detta ehuru i Vesterås stift ingår hela Dalarne med dess stora pastorat och dess afsevärdt höga lefnadskostnader.

Då de af komitén föreslagna grunderna för komministerslönernas beräkning ledt till ett resultat, som, vare sig man betraktar minimibelopp, medelbelopp eller förhållandet de olika stiften emellan, måste betecknas såsom otillfredsställande, så framställer sig den frågan, huru dessa grunder lämpligen må kunna justeras.

Närmast till hands kunde det då ligga att tänka på en allmän höjning af *grund*beloppet för landskommunistrarnes lön. Genom en dylik åtgärd skulle emellertid visserligen medelbeloppet för hela riket komma att höjas, men utan att den delvis obilliga proportionen mellan medelbeloppen inom de olika stiften skulle komma att afsevärdt förändras.

Den första och väsentligaste förändringen i de af komitén föreslagna bestämmelserna beträffande komministerslönerna i landspastorat torde fördens skull böra gälla *minimibeloppet*. Med dettas höjande komme nemligen icke blott medelbeloppet att höjas utan äfven förhållandet de olika stiften emellan att återföras till en proportion, som, då den mera motsvarar förhållandet mellan de hittillsvarande beloppen, bättre än den af komitén föreslagna skulle komma att motsvara jemväl den ekonomiska bärigheten inom de olika landsdelarne och dermed i allmänhet äfven olikheten i lefnadskostnaderna.

Men isynnerhet därför är minimibeloppets höjning enligt mitt förmenande af nöden, dels och för vissa fall på det att, der någon komminister från nuvarande löneregleringsperiods dagar kommer att in på nästa löneregleringsperiod innehafva en tjänst, som fortfarande kommer att aflönas med minimilön, honom omsider måtte vederfaras rättvisan att åtminstone vid den nya löneregleringens tillämpning komma i åtnjutande af en något så när anständig bergning, dels och i allmänhet på det att icke det yngre presterskapets aflöning skall verka afskräckande på de unge män, som annars skulle vilja egna sig åt kyrkans tjänst.

Ty det torde icke vara svårt att förutse, hvart bestämmelsen om minimibelopp för komministerslönerna om 2,000 kronor och medelbelopp om circa 2,500 kronor skall leda vid en tid, då en ung man, som efter studentexamen underkastat sig mödan och kostnaden af ytterligare en fem- å sexårig utbildning, har att, hvart han än vänder sig, påräkna betydligt högre aflöning och i den ställning, som väl i alla fall torde förblifva *jem-*

förelsevis lågt aflönad, nemligen läroverksadjunktens, en minimilön om 3,000 eller i verkligheten 3,500 kronor, med regelbundna ålderstillägg. Föga torde man hafva rätt att förundra sig, ifall de studerande blifva ganska få, åtminstone bland de mera begåfvade, som under sådana förhållanden, äfven om en inre dragning skulle visa åt det hållet, kunna besluta sig för att egna sig åt ett lefnadskall, hvilket, andra svårigheter oafsedda, bjuder dem en börda af ekonomiska bekymmer med framtidsutsigten af en lön om 2,000 kronor vid *ordinarie* tjenst, en lön, vid hvilken de kunna komma att förblifva stående hela sitt lif eller åtminstone en större del deraf.

Det lägsta belopp, hvartill en komministerslön under en lönerogleringsperiod, hvilken omfattar tiden 18—38 år härefter, lär kunna fixeras, *ifall* man icke ställer sig likgiltig för spörsmålet, huruvida prester i tillräckligt antal skola komma att finnas eller icke, utgör enligt mitt förmenande *2,400 kronor*. Och jag har kunnat stanna vid nämnda belopp endast under den förutsättningen, att detta minimum kommer att utgöra aflöningen vid blott ett mindretal tjenester och att de föreslagna grunderna för aflöningens beräkning äfven i öfrigt ändras på sätt af mig i det följande föreslås. (Till jemförelse torde förtjena ihågkommas, att för Norge, der lefnadskostnaderna dock i allmänhet lära vara lägre än i Sverige, bestämdes redan år 1897, genom Konge-Loven den 14 juli, att lönen för residerande kapellan, motsvarande i Sverige komminister, skall utgöra *minst 2,400 kronor utöfver afkastningen af embetsgård*, och för stiftskapellan, motsvarande i Sverige vice pastor, 2,400 kronor, i Tromsö stift 2,600 kronor.)

*

Ett höjande af komministrarnes minimilön skulle, enligt hvad ofvan antydts, i sin mån inverka till skälig ändring af den på vissa håll obilliga proportion de olika stiftens komministerslöner emellan, som blifvit en följd delvis af komiténs högre värdesättning af den syd- och vestsvenske prestens arbete. Enligt de föreslagna grunderna för aflöningens beräkning skulle, exempelvis, lönen för komministern i *Långjum* af Larfs pastorat af Skara stift, hvilken förutsattes handhafva kyrkobokföringen för en församling om 879 personer, uppgå till 2,936 kronor; men för komministern i *Djurö* församling af

Vermdö pastorat af erkestiftet, hvilken det bland annat åligger att ansvara för kyrkobokföringen i en församling om 1,085 personer, skulle lönen utgöra allenast 2,161 kronor. Äfven om man bibehåller den af komitén föreslagna ersättningen för vestgöta-komministerns duplikation och anser, att ingen deremot svarande ersättning för erkestiftskomministerns gudstjenster eller bibelförklaringar på söndagseftermiddagarna bör utgå, lär det blifva svårt att försvara en dylik olikhet mellan lönerna, alldeles oafsedt det förhållande att Djurö utgör en svårskött skärgårdsförsamling. Och ett stadgande, att minsta beloppet af en komministerslön skall utgöra 2,400 kronor, skulle icke gifva Djurö något för mycket i förhållande till Långjum. — Komministern i *Ölsremma* af Dalstorps pastorat, Göteborgs stift, hvilken antages bl. a. sköta kyrkobokföringen för förstnämnda församling med dess 304 invånare, skulle komma att uppbära en lön af 2,754 kronor, men för komministern i *Stora Malm* af Strengnäs stift skulle lönen enligt komiténs principer uppgå till allenast 2,071 kronor (hvertill visserligen föreslås ett nådetillskott om 200 kronor) och för förste komministern i *V. Vingåker* af samma stift till allenast 2,230 kronor. Jag tror icke, att en bestämmelse om 2,400 kronor såsom minimilön skulle gifva komministrarne i Stora Malm eller V. Vingåker något för mycket i förhållande till komministern i Ölsremma, fastän den senare tillhör Göteborgs stift och de förra bara Strengnäs'.

* * *

I det föregående har jag uppehållit mig vid förhållandet mellan det föreslagna minimum af komministrarnes löner och löneförmånerna för andra tjensteinnehafvare med motsvarande utbildningskostnader samt vid förhållandet mellan de föreslagna aflöningsförmånerna för komministrar inom olika stift. Det kan ock vara af betydelse för uppfattningen af det nu framlagda förslaget att iakttaga, i hvilket förhållande de föreslagna komministerslönerna skulle komma att stå till å ena sidan *kyrkoherdelönerna* och å den andra *adjunktslönerna*.

Minimibeloppet skulle enligt komiténs förslag utgöra för en kyrkoherdelön 3,500 kronor och för en komministerslön 2,000 kronor.

Den proportion mellan minimilönerna, hvilken i Statsrådets och Chefens för K. Ecklesiastikdepartementet skrifvelse den 3 december 1897 — genom hvilken skrifvelse komitén erhöll uppdrag att verkställa utredning särskildt angående det lägst aflönade presterskapets inkomster — antyddes såsom den, hvilken Kongl. Maj:t ville i första rummet uppnå genom tillskott från presterskapets lönerregleringsfond, utgjordes af 1800:3000. Man torde kunna hafva rätt att förmoda, att, när Kongl. Maj:t anser, att tillskott utefter hela linien ytterligare böra beviljas, dessa komma att i främsta rummet läggas på de *lägsta* lönerna, d. v. s. på *komministrarnes* minimilöner. Ty den lägre lönen ligger närmare *existensminimum*. Och det är der, som behofvet är mest kännbart och behjertansvärdt, enär det der i egentligaste mening gäller livvets nödtorft, möjligheten att, om också med afsevärda försakelser, *kunna* på ifrågavarande lönebelopp lefva utan växande skuldsättning. Efter en, af en alltjemt växande nödvändighet kräfd *snar* ytterligare löneförbättring för de svagast aflönade komministern under innevarande lönerregleringsperiod, hvilken uppbringar deras löner till 2,000 kronor, skulle proportionen mellan lägsta komministers- och lägsta kyrkoherdelön utgöra 2000:3000. Beloppen af nämnda minima skulle då vara de samma som de *nuvarande* lönerna i första lönegraden för läroverksadjunkt och lektor förutom det till 10 % af lönen uppgående dyrtidstillägget. Men när läroverkskomitén föreslår minimibeloppens höjning för *dessa* tjensteinnehafvare, har densamma icke förutsatt, att höjningen borde göras relativt högre för den högre lönen. Tvärtom skulle ökningen blifva relativt större för läroverksadjunkten och dertill med de successiva lönetillskotten i stigande grad relativt högre för den *lägre* lönen, i det att lönerna från nuvarande grundförhållande 2000:3000 (= 2:3) med absolut lika tillskott komme att få en förhållandevis allt mindre olikhet, såsom 3:4, 3,5:4,5, 4:5 och 4,5:5,5, måhända slutligen såsom 5:6.

Men beträffande förhållandet mellan komministers och kyrkoherdes minimilön har prestelönerregleringskomitén gått den motsatta vägen: ökningen skulle både absolut och relativt göras större på det *högre* beloppet. Medan den af Kongl. Maj:t för öfver fem år sedan åsyftade löneförbättringen afsåg, att provisoriskt höja komministrarnes minimilöner till 1,800 kronor, då proportionen mellan komministers och kyrkoherdes minimilön

alltså skulle komma att utgöra 1,800:3,000, och medan behovet af ytterligare snar löneförhöjning i främsta rummet kräfver det lägre beloppets, komministerslönens, höjning till 2,000 kronor, hvarmed skulle inträda förhållandet 2,000:3,000, så skulle enligt komitéförslaget, med liten eller ingen förhöjning af den lägre lönen grundbelopp, den högre lönen både absolut och relativt ännu mera ökas, så att proportionen skulle blifva 2,000:3,500.

Jag lemnar här alldeles å sido det förhållande, att, der vid stigande utveckling folkmängden i ett pastorat ökades, detta i allmänhet skulle för kyrkoherden förorsaka en fyra- eller, der två komministrar äro, en åttadubbel ökning af inkomsterna i förhållande till den ökning, som belöpte sig på komministern, och att vid behovet af en ny komministrators inrättande till och med en direkt minskning af förutvarande komministerslön skulle inträda — ett stadgande, hvartill jag nödgas återkomma — och fäster mig uteslutande vid proportionen mellan minimilönerna. Att denna nu skulle ändras till komministrarnes nackdel, är så mycket mer anmärkningsvärdt, som proportionen mellan kyrkoherde- och komministerslön i visst afseende redan varit föremål för särskild anmärkning från riksdagens sida, då nemligen denna i sin underdåniga skrifvelse den 5 maj 1897 uttalat bl. a., att en *rättelse* synes vara önskvärd särskildt i den *olämpliga proportion*, som på flera ställen råder mellan kyrkoherdes och komministers aflöning inom samma pastorat. Denna proportion skulle emellertid, med de af komitén föreslagna bestämmelser, vid alla tjänster med minimilön tvärtom förändras till komministerns nackdel — oafsedt att samma proportion äfven i andra fall skulle göras ännu olämpligare än tillföre. Så t. ex. skulle lönerna för kyrkoherde och komminister i *Ljusnarsbergs församling* af Vesterås stift, hvilka, enligt den på Kongl. Maj:ts nåd. förordning af den 11 juli 1862 hvilande löneregleringen, ecklesiastikåret 1896—97 belöpte sig till resp. 6,342 och 3,041 kr., efter komiténs principer utgå med resp. 7,188 och 2,459 kr. (sedan en kapellpredikant blifvit anställd vid Hörken inom nämnda pastorat — en anordning, hvarigenom visserligen minskning i arbetet för de förutvarande presterna skulle uppstå, dock mer för kyrkoherden än för komministern, alldenstund kapellpredikanten öfvertog jemväl kyrkobokföringen för kapellet).

Beträffande åter *proportionen mellan medelvärdet för hela riket af en komministers- och en kyrkoherdelön* skulle denna enligt

de af komitén föreslagna grunder komma att utgöra, under förutsättning att nu bestående indelning och organisation bibehålles. 4,853 : 2,609 och under förutsättning att de af komitén föreslagna ändringar i nu bestående indelning och organisation genomföras: 4,968 : 2,744.

Stannar man särskildt inför den senare proportionen, som dock utgår från den för komministrarne gynsammaste förutsättningen, så utvisar nämnda proportion, att, medan medellönen för kyrkoherde skulle komma att falla mellan beloppen i andra och tredje lönegraden och i det allra närmaste uppnå den tredje af de af läroverkskomitén föreslagna lönegraderna för lektorer, skulle komministerslönerna i medeltal med 256 kronor *understiga* den lön, som föreslås för en *läroverksadjunkt* i första lönegraden — *medium* understiga *minimum*.

Huruvida denna proportion mellan kyrkoherde- och komministerslönerna, som blefve en följd af komiténs förslag, skulle låta rättvisa vederfaras komministrarne — derom öfverlåter jag omdömet åt den opartiska eftertanke, som tillika besinnar, ej mindre att vid den sist gjorda jämförelsen de komministraturer, hvilkas bibehållande icke kräfvades af ett ovilkorligt kyrkligt behof, förutsättas såsom indragna och att af de återstående landskommministrarne ett afsevärdt stort antal förutsättes — såsom i annexförsamling bestridande jemväl kyrkobokföringen — utöfva en med kyrkoherdarnes väsentligen likartad sjelfständig presterlig verksamhet, än ock det förhållande att, medan för lektorstjänst och adjunktstjänst vid de allmänna läroverken kompetensfordringarna med afseende på aflagda examina äro väsentligt olika, mellan kompetensen för kyrkoherde- och komministers-tjänster ingen dylik olikhet i våra dagar längre förefinnes.

*

Skulle sålunda, enligt de af komitén föreslagna grunder, komministrarne i högre grad, än hvad med hänsyn till de i många afseenden ändrade förhållandena skäligen kunnat väntas, fortfarande förblifva det kyrkliga aflöningsssystemets styfbarn i förhållande till kyrkoherdarne, så skulle sådant i ännu högre grad, och detta i *olikhet* mot hvad hittills varit förhållandet, blifva fallet *i förhållande till adjunkterna*.

Beträffande adjunkterna föreslås icke blott ett i det hela förändradt aflöningsystem utan ock en höjning af aflönings-

beloppen, hvilken skulle nära nog fördubbla de belopp, till hvilka man omsider genom reglering stiftsvis hunnit. Det är så långt ifrån, att jag mot den föreslagna adjunktsaflöningen skulle önska göra någon anmärkning, att jag tvärtom inom komitén varit den förste, som nämnt dessa belopp. Men denna min åsigt om adjunktsaflöningen har stått i samband med mitt yrkande om ett väsentligt höjdt minimum för komministerslönerna. Och då *detta* yrkande af komitén tillbakavisats, har mellan de föreslagna lönerna för adjunkter och komministrar uppkommit en proportion, som jag icke kunnat finna rättvis.

Ty oafsedt att adjunkten omedelbart efter sin prestvigning kommer i åtnjutande af sin lön såsom adjunkt, hvaremot befordran till första ordinarie tjänst i genomsnitt tager många år — såsom framgår af de af mig i en reservation vid ett föregående betänkande meddelade uppgifter¹⁾, enligt hvilka medelåldern för de extra ordinarie prestnän, som, under der angifven tidsperiod, i Vexjö, Linköpings, Upsala och Skara stift tillträdit sin första ordinarie tjänst, *vid tillträdet* vexlade mellan 34 år 6 månader 17 dagar och 37 år 10 månader 28 dagar eller i afrundade tal 34^{1/2} och 38 år — så gäller såsom regel, att adjunkten är ogift men komministern gift. Och det är att hoppas, att detta förhållande skall förblifva regel, ehuru visserligen förslaget om indragning af ordinarie tjänster och deras ersättning med s. k. ständiga adjunkturer sannolikt skulle vid befordrans ytterligare försenande draga med sig eländet af gifta adjunkter. Hvad åter beträffar komministrarne, tillåter jag mig citera en passus i framlidne landshöfding Treffenbergs motion till 1897 års riksdag, der motionären säger sig vilja fästa uppmärksamheten derpå, att dessa rentaf *tvingas* af omständigheterna att vara gifta. »En adjunkt eller vice pastor är i regel medlem i familjen hos den prest, hvars biträde han är. Den visserligen ringa lönen får han dock disponera för egen räkning. Dessa förhållanden ändras, då han blir komminister. Svårigheten, ofta omöjligheten att erhålla inackordering, i förening med församlingens anspråk att ega ett presthus, icke blott en prest, tvingar den nyblifne komministern att sätta bo».

Står det således fast, att i regeln adjunkten är den yngre ogifte presten och komministern den äldre gifte, så ställer sig

¹⁾ Betänkandet om den kyrkliga indelningen och organisationen sid. 441 f.

den frågan sjelfmant fram, om de lönebelopp, som af komitén föreslås för dessa tjensteinnehafvare, verkligen äro egnade att, såsom § 1 af såväl nåd. förordningen den 11 juli 1862 som komiténs eget förslag till föreskrifter angående beräkning af presterskapets löner bjuder, bereda dessa tjensteinnehafvare inom hvarderas särskilda tjenstegrad en efter *tjenstegrad och lefnadskostnaderna* lämpad anständig bergning.

Adjunkten, hvilken såsom ogift får för sina egna behof disponera sin kontanta lön samt på ett helt annat sätt än den gifte kan begränsa sina utgifter, skulle såsom begynnelselön erhålla 800 kronor kontant och allting fritt eller i genomsnitt 1,500 kronor. Beträffande denna lön, som af komitén enhälligt föreslås för adjunkterna, är den i förhållande till nuvarande adjunktslöner visserligen ganska god. *Så* stor är denna lön dock icke, att den medgifver kapitalbildning för den, som från studietiden har en afsevärd skuldbörda att förränta. Och därför förblir den forne adjunkten efter sin befordran till en komministratur, med ny skuldsättning för sin bosättning, fortfarande hänvisad till att uteslutande af sin lön försörja icke blott sig sjelf utan äfven hustru, barn och tjenare. Men om 1,500 kronor anses nödiga för en anständig bergning lämpad efter den obefordrades och ogiftes tjenstegrad och lefnadskostnader, lära icke 2,000 kronor kunna bereda den anständiga bergning, som kräfvcs af tjenstegrad och lefnadskostnader för den äldre tjenstemannen, som är ordinarie och gift. — Men det är ju möjligt, att aflöningen för ännu en löneregleringsperiod eller för all framtid bör byggas på den tysta förutsättningen, att stadgandet om att bergningen skall vara *anständig*, fortfarande bör, åtminstone för vissa stift, i fråga om *komministrarna* stanna på papperet.

Anmärkningsvärd är den förskjutning, som proportionen mellan minimilönerna enligt komitéförslaget skulle undergå. Adjunktslöernas minimum torde *nu* utgöra i kontant aflöning 350 kronor, hvartill komma bostad och fritt vivre, en förmån, som för kommande löneregleringsperiod med dess sjunkna penningvärde torde få värderas till minst 700 kronor, men för hvilken nu i allmänhet icke utgår högre kontant ersättning än 500 kronor — ett minimum alltså af 850 kronor. Den nuvarande proportionen mellan kyrkoherdes, komministers och adjunkts minsta löneförmåner uttryckes således med formeln 3,000 : 1,700 : 850. (Såsom förut anmärkt blifvit, bereda emellertid komministrarnes

minimilön om 1,700 kronor sina innehafvare icke en anständig bergning, och det är all anledning att hoppas, att detta belopp redan under innevarande lönerogleringsperiod kommer att höjas till 2,000 kronor. Proportionen skulle alltså, vid höjning för adjunkterna i de stift, der dessa äro svagast aflönade, af lägsta kontanta aflöning till 400 kronor och af vivreersättningen till 600 kronor, under n. v. lönerogleringsperiod utgöra 3,000 : 2,000 : 1,000.) Kyrkoherde och komminister stå således hittills hvarandra i löneförmåner relativt närmare än komminister och adjunkt. Rättvisan af ett sådant förhållande torde icke heller hafva blifvit bestridd. Ty komministern är i likhet med kyrkoherden *ordinarie* tjensteinnehafvare, bosatt och familjeförsörjare. Adjunkten deremot är extraordinarie och ogift. Ingen adjunktslön belöper sig heller för närvarande, ens vicepastorsarvodet inberäknadt, till minimum af en komministerslön, men väl öfverstiga många komministerslöner minimum af kyrkoherdelönerna.

Enligt komitéförslaget skulle dessa förhållanden väsentligen förändras. Komministern skulle i löneförmåner komma att stå vida närmare adjunkten. De föreslagna minimilönerna skulle till hvarandra stå i proportionen 3,500 : 2,000 : 1,500, eller med andra ord: de svagast aflönade komministrarne skulle komma att få *mindre än förut i förhållande till kyrkoherdarne, mindre än förut i förhållande till adjunkterna*. På hvilketdera förhållandet man än reflekterar, torde man komma till den slutsatsen, att lönen åt komministrarne, såsom i likhet med kyrkoherdarne ordinarie tjensteinnehafvare, enligt komiténs förslag *ännu mindre än förut* blefve »lämpad efter tjenstegraden».

*

Sammanställes den proportion mellan adjunkts och komministers minimilön, som af komitéen nu föreslås, eller det uppenbara gynmandet af adjunkterna i förhållande till komministrarne, med förslaget och tendenserna att utbyta komministrar mot ständiga adjunkter, skulle man nästan kunna känna sig frestad att fråga, om det är komministrarnes sjelfständiga ställning, som, så vidt möjligt är, bör undanrödjas eller åtminstone genom ytterligt låg aflöning försvagas. Ett, enligt mitt förmenande, åtminstone i en lönerogleringslag synnerligen omotiveradt uttryck, som pekar åt det hållet, har influtit i § 4 af de föreslagna före-

skrifterna angående aflöningens beräkning, då det nemligen heter, att komminister i annexförsamling eller kapellag, hvilken på eget ansvar *under pastors tillsyn* sköter kyrkobokföringen i en eller flera församlingar, eger undfå godtgörelse med 20 öre för hvarje person af annexförsamlingens eller kapellagets folkmängd. Ty om det kursiverade uttrycket redan såsom kyrkorättslig bestämmelse är af tvifvelaktig lämplighet, af praktiska skäl, särskildt der afståndet mellan annex- och moderkyrka såsom i Norrland är mer betydande, och principiellt, såsom stadgande mer eller mindre godtycklig uppsigt öfver tjensteman, som handlar på *sjelfständigt embetsmannans ansvar*, en tillsyn, utan hvilken han såsom extraordinarie i egenskap af vice pastor tidigare fullgjort ännu ansvarsfullare åligganden — man jämföre för öfrigt för omdömet skull t. ex. ett eventuellt förslag om ett stadgande, att en läroverksadjunkt skulle »under vederbörande lektors *tillsyn*» meddela sin undervisning — så synes uttrycket ännu mindre vara på sin plats i en bestämmelse om löneförmåner, alldenstund det icke är annan persons tillsyn, som motiverar ersättningen för arbetet, utan arbetet sjelft i förening med just det egna ansvaret. Men äfven om så icke vore, synes det vara föga logiskt att motivera ett stadgande om skyldighet för en person att *afstå* en del af sin inkomst med framhållande af en honom åliggande förment *arbetspligt*. Af det ena såväl som det andra skälet har jag ansett, att ifrågavarande uttryck icke borde i bestämmelserna om aflöningen ingå.

* * *

Står det sålunda ur alla ofvan framhållna synpunkter fast, att minimilönen för komminister icke bör sättas lägre än 2,400 kronor, och gäller, hvad jag under kyrkoherdelönerna yrkat beträffande stadgandena om fyllnadsbelopp för arealen samt om tio procents förhöjning för presterskapet i landsförsamling i Skåne, Dalarne och Norrland, gifvetvis äfven komministrarne, så återstår att tillse, huruvida och i hvilka afseenden öfriga förslag till stadganden beträffande komministrarnes aflöning må kunna vara i behof af revision.

Det är ännu tvenne af de föreslagna bestämmelserna, angående hvilka jag nödgats yrka ändring, nemligen bestämmelserna om grundbeloppet af aflöningen för komminister i vissa

stadspastorat samt om fyllnadsbeloppet åt komminister i pastorat, der två eller flera komministrar äro.

För lönen åt *komminister i stadspastorat* föreslås ett grundbelopp af 2,400 kronor. Huru otillräckligt detta i allmänhet är att i förening med den ringa fyllnadsersättning, som beräknad efter folkmängden skulle tillfalla komministrarne, uppbringa lönerna för stadskomministrarne till skäligt belopp, framgår af några exempel. Enligt de af komitén föreslagna föreskrifterna till beräkning af presterskapets aflöning skulle nemligen denna komma att utgöra för domkyrkokomministrarne i Upsala 3,128 kronor, i Vesterås 2,950, i Vexjö 2,821, i Lund 2,802 och i Göteborg 3,155 kronor, för komministrarne i Sundsvall 3,092 och i Stockholms storkyrkoförsamling 2,753 kronor.

Huru otillfredställande de bestämmelser äro, som skulle leda till dylika löner för stadskomministrarne, har komitén sjelf vidgått, då komitén för i det allra närmaste *alla* komministrar i de icke alltför små städerna nödgats föreslå *särskilda tillskott* för förhöjning af de belopp, som skulle framgå ur komiténs egna principer. Nu kan man visserligen säga, att det ju för en tjänsteinnehafvare kan vara tämligen likgiltigt, huru man beräknat och föreslagit hans aflöning, blott han verkligen erhåller sådan tillräcklig för en anständig bergning. Men oafsedt att några garantier för aflöning utöfver de belopp, som beräknas i enlighet med de gifna allmänna föreskrifterna, för komministrarne knappast komme att finnas, vill det förefalla ganska olämpligt, att, då bestämmelserna skulle åsyfta att bereda *hvarje* tjänstgörande prestman en efter tjänstegrad, embetsåligganden och lefnadskostnaderna i orten lämpad anständig bergning, desamma skulle så affattas, att lönerna för *en hel klass* af prester, nemligen stadskomministrarne, enligt lagstiftarens eget erkännande icke komme att motsvara detta kraf.

Med anledning af detta förhållande har jag inom komitén yrkat, att såsom grundbelopp af lönen för komminister i de icke alltför små städerna skulle föreslås 3,000 i stället för 2,400 kronor. Och har jag vid närmare granskning ansett, att det nämnda högre beloppet borde utgöra grundbelopp för lön åt komminister i församling af stad med öfver 5,000 invånare. Skulle komministern i Lidköping med denna bestämmelse anses få alltför hög lön, kunde gränsen sättas vid 6,000 personer.

Att jag sålunda med begränsning till stadsförsamling formulerat förslaget till denna bestämmelse och icke helt allmänt låtit den såsom i komiténs förslag omfatta komminister i stads- eller blandadt stads- och landspastorat, beror däraf, att jag icke ansett lämpligt, ifall lönerna åt komministrar i sådana landsförsamlingar, hvilka tillhöra pastorat, där kyrkoherden skulle erhålla lön såsom i stadspastorat, fölle under de allmänna bestämmelser, hvilka annars afse lön åt komminister i stadsförsamling.

I fall lön åt komminister i landsförsamling af stadspastorat erhåller samma grundbelopp som lön åt komminister i stadsförsamling, uppkommer nämligen en dubbel oegentlighet. Dels erhåller komministern i sådan landsförsamling en aflöning, som afsevärdt och utan rimlig anledning öfverstiger den aflöning, som utgår till komminister i annan motsvarande landsförsamling. Så t. ex. skulle komministern i *Börstils* landsförsamling af erkestiftet, därför att till pastoratet hör Östhammars stad, erhålla en lön om 2,628 kronor, men komministern i *Väddö* pastorat af samma stift en lön om 2,143 kronor, utan att olikheten vare sig i arbete eller lefnadskostnader inom de båda nämnda pastoraten motiverar en dylik olikhet i lönebeloppen (enligt de af mig föreslagna grunder: i hvardera 2,400 kronor). Likaledes skulle komministern i *Pelarne* med dess 716 invånare få en lön om 2,801 kronor, men komministern i *Häseby* med dess 1,742 invånare allenast 2,496 kronor (enligt mitt förslag resp. 2,405 och 2,646 kronor). Dels skulle i dylikt blandadt stads- och landspastorat komministern i landsförsamlingen med de af komitén föreslagna bestämmelser oftast erhålla en högre aflöning än komministern i stadsförsamlingen, hvilket åter komme att strida mot en af komiténs egna grundsatser beträffande aflöningen. Så t. ex. skulle enligt ifrågavarande grunder komministerslönen uppgå i *Skara stad* till allenast 2,603 kronor men i annexförsamlingen *Bjerkklunda* till 2,835 kronor (enligt mitt förslag resp. kronor 2,893 och 2,689).

Att förhöjningen af grundbeloppet för stadskomministers lön till 3,000 kronor af mig föreslagits att gälla endast *förste* komministern i församling af stad med mer än 5,000 invånare, har föranledts af den olikhet beträffande tungan af presterskapets aflöning, som enligt nu framlagda förslag om tiondens afskrifning skulle komma att råda mellan stad och land, då landsför-

samlingarna komme att för sitt presterskaps aflöning erhålla högst betydande tillskott ur kyrkofonden, men städerna i allmänhet fortfarande skulle utan sådant bidrag sjelfva bestrida sitt presterskaps aflöning. Genom att lönen för andra (tredje) komministern sålunda sattes 600 kronor lägre än för förste komministern, torde man å andra sidan få hoppas, att städerna mindre lätt skulle lockas att understödja förslaget att med endast extra ordinarie prestmän uppehålla tjenster, hvilka erfordras af ett konstant behof.

*

Den andra bestämmelse beträffande beräkningen af komministrarnes löner, som är af beskaffenhet, att jag mot densamma nödgas anföra reservation, stadgar, att, *der två eller flera komministrar äro*, det fyllnadsbelopp, som enligt de föreslagna grunderna annars skolat till komministern utgå, skall mellan de båda (flera) komministrarne *lika fördelas*.

Huru denna bestämmelse komme att verka, framgår af några belysande exempel, vid hvilka jag alldeles lemnar ur sigte det förhållande, att vid folkmängdens ökning kyrkoherdens lön skulle ökas med i allmänhet 40 öre för person, under det att ökningen för komministrarne skulle belöpa sig till allenast 5 öre eller $3\frac{1}{3}$ öre, d. v. s. en ättodel eller en tolfte del af ökningen för kyrkoherden.

I *Ljusdals* pastorat af erkestiftet skulle med nu bestående indelning och organisation kyrkoherdelönen enligt komiténs förslag uppgå till 7,048 kronor, komministerslönen till 3,162 kronor. Om, såsom komitén föreslagit, ett kapellag bildades af pastoratets norra del och detta, Hennans kapellag, finge sin egen prest, skulle enligt komiténs principer lönen för *kyrkoherden ökas* till 7,308 kronor, men för *komministern minskas* till 2,481 kronor. I *Nordmalings* pastorat af Hernösands stift skulle lönen för kyrkoherden utgöra 7,098 kronor, för komministern 3,171 kronor. Men om af pastoratets nordvestra del bildades Nyåkers kapellag och detta finge sin egen prest, hvilken öfvertog jemväl kyrkbokföringen för kapellagets 1,300 invånare, skulle enligt komiténs principer lönen för *kyrkoherden ökas* till 7,230, för *komministern minskas* till 2,486 kronor.

Orimligheten i bestämmelser, som stadga ökning af kyrkoherdens lön, då hans arbete minskas, har jag i näst föregående

reservation uppvisat. Jag inskränker mig här till att påpeka förhållandet med komministerslönerna. Att vid inrättandet inom ett pastorat af ytterligare en komministerstjenst den förutvarande komministerns lön skall nedsättas, kan naturligtvis icke motiveras med påståendet, att hans lefnadskostnader genom nämnda förändring minskas. Motiveringen skulle således vara att söka deri, att hans arbete minskas. Men detta är icke alltid händelsen, då det nemligen kan inträffa, att den förutvarande komministerns arbete är begränsadt till en annexförsamling, som icke alls beröres af den förändring, som inträder på annat håll inom pastoret genom den nya tjenstens inrättande. Men äfven om den förutvarande komministerns arbete i någon mån skulle minskas genom inrättandet af den nya tjensten, så kan arbetsminskningen *för honom icke blifva så stor som för kyrkoherden*, hvadan den bestämmelse dock uppenbarligen i hvarje händelse förblifver orättvis, som stadgar, att af nämnda anledning komministerns lön skall minskas, medan kyrkoherdens förblifver oförändrad eller till och med ökas.

En bland verkningarna af ifrågavarande stadgande, att, der två eller flera komministrar äro, det fyllnadsbelopp, som skulle utgå med 10 öre för hvarje person af folkmängden, skall mellan dem lika fördelas, skulle blifva, att just i de största pastoraten komministerslönerna blefve om icke de allra minsta dock anmärkningsvärdt små, i regeln mindre än lönerna åt komministrar i mindre pastorat och i många fall till och med mindre än under innevarande löneregleringsperiod. Så t. ex. skulle med 2 eller 3 komministrar i följande stora församlingar dessas löner blifva som följer: i Solna 2,183 kronor, i Vermdö 2,000, i Tierp 2,184, i Torsåker 2,182, i Ofvansjö 2,198, i Qvillinge 2,058, i Ringarum 2,058, i Stora Malm 2,071, i Sollefteå 2,069 kronor o. s. v.

I åtskilliga större församlingar skulle genom den föreslagna bestämmelsen om fyllnadsbeloppets lika fördelning till och med nuvarande komministerlöner blifva minskade: t. ex. i Ofvansjö från 3,227 till 2,198, i V. Vingåker från 2,675 till 2,230, i Söderbärke från 2,249 till 2,144, i Gagnef från 2,901 till 2,258 kronor o. s. v.

Något *motiv* till ett dylikt stadgande torde icke stå att finna annat än det, att det framför allt skulle gälla att »se till, att inte komministrarne få för mycket». Det har emellertid också sagts mig, att, ifall det blefve så stora komministerslöner,

det skulle kunna komma att inträffa, att deras innehafvare icke ville bli kyrkoherdar.

Hvad sistnämnda möjlighet angår, synes den dock icke innebära någon så stor olycka eller fara, att den på lagstiftningsväg måste förekommas, så vida man icke anser, antingen att det för komministrarnes tjänsteduglighet eller något annat ändamål skulle vara nödvändigt, att de allesammans ständigt äflades efter att blifva kyrkoherdar, eller att en kyrkoherdes civila göromål äro något för prestens kall så väsentligt, att han först med öfvertagande af de mångahanda och olikartade expeditionsgöromålen bör kunna hafva rätt till en äfven vid mera framskriden ålder tillräcklig bergning, hvilken deremot principiellt bör förvägras den prest, som vill egna sig mer odeladt åt predikande, sjalavård och studier.

Allvarligare förefaller farhågan, att komministrarne skulle få *för mycket*, ifall icke den restriktiva åtgärden med fyllnadsbeloppets delning vidtoges i pastorat med två eller flera komministrar, eller att det skulle vara att »begära orimligheter», ifall man yrkade, att nämnda åtgärd icke skulle vidtagas. För denna farhågas belysning måste man alltså se efter, till hvilka belopp komministerslönerna i de större pastoraten skulle stiga, ifall äfven der komministrarne fingo uppbära sin 10-öring odelad.

Det vill då till en början icke förefalla orimligt, ifall komministrar, enligt komiténs förslag i öfrigt, skulle få löner om exempelvis i Vermdö 2,231 kronor, i Ringarum 2,517 kronor, i Undenäs 2,616 kronor, i Stora Malm 2,492 kronor — tjugu år härefter. Borde dessa belopp betecknas såsom orimliga, lär orimligheten åtminstone icke vara att söka i deras storlek. Landspastorat med två eller flera komministrar äro för öfrigt jemförelsevis få. Ifall bestämmelsen om fyllnadsbeloppets lika fördelning strökes, synes medelbeloppet af komministerslönerna ändock icke ens i detta *fåtal* af de större landspastoraten komma att uppgå till 3,000 kronor för annat stift än Hernösands. I sistnämnda stift skulle, ifall det af komitén enligt mitt förmenande alltför högt beräknade fyllnadsbeloppet för de mycket höga arealerna tillämpades, vid några få komministraturer lönen komma att uppgå till 4,000 kronor eller derutöfver. Men i landspastorat inom hela det öfriga riket skulle af 586, eller med nuvarande indelning och organisation 731, komministrar endast 2 erhålla en lön öfverstigande 4,000 kronor, nemligen

komministern i Borlänge af Stora Tuna pastorat, med kyrkobokföring å eget ansvar för 5,000 personer, och komministern i Fernebo af Filipstads pastorat, med kyrkobokföring å eget ansvar för 5,248 personer; men skulle antalet efter Stora Tuna pastorats sannolika delning reduceras till 1. Så pass stora blefvo orimligheterna i löneväg, ifall det föreslagna stadgandet om fyllnadsbeloppets lika fördelning strökes.

Anmärkningsvärd ter sig för öfrigt olikheten mellan de åtgärder, som föreslås för att begränsa kyrkoherdelönernas och för att hindra komministerlönernas växande i höjden. På de förras tillväxt skulle endast bestämmelsen om ett maximum af 10,000 kronor verka hämmande. Men beträffande komministerlönerna föreslås ett speciellt stadgande, som i just de större pastoraten — der, enligt hufvudgrunderna, komministerslönerna skulle *kunna* blifva något större; der de enligt sakens natur *borde* vara något större; och der de hittills faktiskt *varit* större än i öfriga pastorat — åsyftar, helt enkelt, att få dem *mindre*, att, genom en för hela systemet i öfrigt främmande bestämmelse få *ned* dem, ofta till ett belopp understigande det hittillsvarande och i regeln understigande komministerslönerna i de *mindre* pastoraten. Under det således den regeln annars i komiténs system tillämpas: större löner i de större pastoraten, så skulle för en del af komministrarne uppfinnas en ny regel: *mindre* löner i de *större* pastoraten.

Ur hvilken synpunkt, praktisk eller principiell, jag än betraktat det i § 3 till stadgandet om komministerlöns fyllnadsbelopp fogade tillägget »till lika fördelning mellan dem», har jag alltså ansett, att det borde ur förslaget utgå.

*

Under viss förutsättning anser jag emellertid, att för komministrar i landsförsamling i *Skåne*, *Dalarne* och *Norrland*, der i pastoratet två eller flera komministrar äro, ett stadgande i den af komitén angifna riktning lämpligen kunde, ehuru med betydlig modifikation, i förslaget införas, nemligen för så vidt de annars beräknade lönerna derstädes komma att, såsom jag föreslagit, förhöjas med tio procent. Modifikationen är den, att i stället för att komitén drifvit reduktionen till hälften, tredjedelen o. s. v. af det efter de allmänna reglerna beräknade fyllnadsbelopp, det enligt mitt förmenande borde i nämnda lands-

delar och under angifna förutsättningar bestämmas till tre fjerdedelar. Äfven för komminister i stadsförsamling torde denna modifierade bestämmelse lämpligen kunna tillämpas,¹⁾ då i dylika församlingar verkan af den förutsatta reduktionen af fyllnadsbeloppet motverkas af den höjning af grundbeloppet med 600 kronor (enligt mitt förslag: för förste komminister i icke alltför små städer med 1,200 kronor), som der inträder, hvarjemte hänsyn torde böra tagas till det förhållande, att städerna såsom hittills skulle komma att utan bidrag från kyrkofonden aflöna sitt presterskap.

* * *

Då lönebeloppen för *komministraturerna i Stockholm* icke kunnat enligt de af komitén föreslagna allmänna bestämmelserna blifva tillräckliga för en efter hufvudstadens förhållanden anständig bergning, hafva i tabellerna af komitén förslagsvis angifvits de särskilda tillskott, hvarmed de enligt komiténs mening borde förhöjas. Totalbeloppet jemte den fria bostaden har af komitén ansetts böra utgöra 4,500 kronor eller samma aflöning, som föreslås för komministrarne i Göteborg.

Komministrarne i Stockholm hafva af ålder ansetts såsom kyrkoherdarnes i landsorten vederlikar. De nu föreslagna beloppen afse en period, som för hufvudstaden *inträder* först 22 å 24 år härefter. Och de äro derjemte bygda på den förutsättningen, att all ersättning för presterliga förrättningar skulle jemväl inom hufvudstaden upphöra. Men vid nämnda tid och under angifna förutsättning torde åt *förste* komministern i en hufvudstadsförsamling en aflöning af 5,000 kronor — den aflöning, som komitén i regeln föreslagit för kyrkoherden i det obetydligaste skänepastorat — icke komma att bereda mera än en anständig bergning, om ens detta. För andre (tredje) komministern har jag ansett, att 4,500 kronor lämpligen kunde föreslås och har med

¹⁾ Att bestämmelsen, med den af komitén för Stockholm och Göteborg föreslagna församlingsdelning, icke ens i dessa städer skulle leda till alltför höga komministerslöner, framgår af min tabell öfver presterskapets löner, der mitt förslag om tre fjerdedelar af annars utgående fyllnadsbelopp tillämpats för nu ifrågavarande fall. Skulle man få antaga, att de nuvarande vidunderliga stockholmsförsamlingarna skulle förblifva odelade under ännu en löneregleringsperiod, kunde faran af alltför stora komministerslöner i hufvudstaden lätt afhjälpas genom att § 9 erhöle följande lydelse: Ej må på grund af ofvan angifna bestämmelser lön för någon kyrkoherdebeställning fastställas till högre belopp än 10,000 kronor *ej heller* för någon komministersbeställning till högre belopp än 5,000 kronor.

Genomsnittslöner för komministrar.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stift.	Under den i reservantens tabell till lönestat antagna förutsättningen beträffande den kyrkliga indelningen och organisationen.					Med komiténs löneförslag, under förutsättning att			
	Hela antalet komministrar.	Medeltal för alla komministerslöner sådana de föreslagits af		Antalet komministrar i landsförsamling.	Medellön för landskommunminister enl. reservanten.	nuvarande indelning och organisation bibehålles oförändrad (Ser. D. Tab. 1).		de af komitéen föreslagna ändringar i indelning och organisation genomföras (Ser. D. Tab. 2).	
		reservanten.	komitéen.			Antal komministrar i landspastorat.	Medellön för komministrar i landspastorat.	Antal komministrar i landspastorat.	Medellön för komministrar i landspastorat.
1. Upsala	88	2,874	2,472	78	2,765	109	2,227	55	2,491
2. Linköpings	68	2,677	2,495	52	2,479	96	2,129	38	2,327
3. Skara	84	2,721	2,578	73	2,639	101	2,375	54	2,564
4. Strängnäs	54	2,667	2,516	42	2,479	71	2,179	36	2,311
5. Västerås	72	3,031	2,560	60	2,972	57	2,351	51	2,458
6. Växjö	74	2,611	2,405	67	2,524	96	2,216	58	2,352
7. Lunds	73	2,995	2,914	46	2,685	19	2,764	46	2,686
8. Göteborgs	94	3,085	2,932	73	2,765	72	2,685	68	2,819
9. Kalmar	27	2,709	2,400	24	2,597	32	2,188	20	2,392
10. Karlstads	72	2,832	2,461	66	2,777	74	2,487	58	2,416
11. Hernösands	121	3,151	2,720	111	3,136	83	2,851	99	2,694
12. Visby	7	2,840	2,694	5	2,671	4	2,200	4	2,607
13. Stockholms stad	38	4,737	4,500	—	—	—	—	—	—
Hela riket	872	2,966	2,697	697	2,759	814	2,376	582	2,512

beräkning efter sålunda uppkommande totalbelopp utfört det tillskottsbelopp, som i min tabell finnes angifvet i dess helhet för Stockholms komministrar. Beträffande komministrarne i Göteborg har jag utfört tillskottsbeloppets totalsumma efter beräkning af en aflöning om kronor 4,500 kronor åt förste och 4,000 åt andre (tredje) komminister.

* * *

Tablån å föregående sida utvisar komministrarnes genomsnittslöner enligt de grunder för aflöningen, som jag nu framställt. Till jämförelse har jag i tabellen upptagit de motsvarande belopp, till hvilka man kommer enligt komiténs förslag. Dock har jag endast beträffande medellönerna för *alla* komministrar kunnat utföra jemförelsen under gemensam förutsättning beträffande den kyrkliga indelningen och organisationen, nemligen den, som ligger till grund för min tabell »Presterskapets löner». Då jag icke hunnit få uträknade landskommistrarnes medellöner enligt komiténs förslag under nämnda förutsättning, har jag måst nöja mig med att upptaga dessas medellöner enligt komitéförslaget under de olika förutsättningar, som ligga till grund för komiténs Tab. 1 och 2 Ser. D., hvarvid emellertid är att märka jemväl, att komitétabellernas nu i fråga varande medellöner icke omfatta komministerslöner i landsförsamling af stadspastorat.

Beträffande ordningen de olika stiften emellan af medellönerna för komministrar i landsförsamling inskränker jag mig till att påpeka, att Hernösands stift äfven här kommer i första rummet, framför Vesterås stift, som förut innehaft detta rum, och att erinra om att på sid. CLXXXII komitén meddelat en öfversigtstabell innefattande komministrarnes löneförmåner ekle-siastikåret 1896—97, hvarifrån material kan hemtas för vidare jemförelser.

Medeltalet för hela riket af samtliga komministerslöner, stadskommistrarnes, äfven i Stockholm och Göteborg, inberäknade, belöper sig enligt mina grunder för aflöningen till 2,966 kronor, medeltalet af ensamt landskommistrarnes till 2,759 kronor. Åt en opartisk pröfning hänskjuter jag domen, om dessa lönebelopp innebära orimligheter.

Presterskapets aflöning

enligt reservantens grunder för lönernas beräkning jemte föreslagna särskilda tillskott och med hänsyn jemväl till reservantens skiljaktiga förslag beträffande den kyrkliga indelningen och organisationen.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
S t i f t.	Kyrkoherdarnes aflöning		Komministrarnes aflöning		Ordinarie presterskapets aflöning	
	enligt reservantens förslag	öfverstiger aflöningen enligt komiténs förslag ¹⁾ med	enligt reservantens förslag	öfverstiger aflöningen enligt komiténs förslag ¹⁾ med	enligt reservantens förslag	öfverstiger aflöningen enligt komiténs förslag ¹⁾ med
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Upsala	824,502	61,951	253,025	35,433	1,077,527	97,384
Linköpings	676,776	34,315	182,109	12,365	853,885	46,680
Skara	595,327	10,530	228,539	11,891	823,866	22,421
Strengnäs	548,270	32,332	144,051	8,093	692,321	40,425
Vesterås	550,124	59,089	218,343	33,902	768,467	92,991
Vexjö	487,346	20,704	193,342	15,249	680,688	35,953
Lunds	1,296,589	— 75,885	218,739	5,885	1,515,328	— 70,000
Göteborgs	692,807	13,132	290,158	14,398	982,965	27,530
Kalmar	198,585	7,819	73,134	8,338	271,719	16,157
Karlstads	430,716	35,988	203,891	26,708	634,607	62,696
Hernösands	898,477	104,417	381,343	52,093	1,279,320	156,510
Visby	147,934	1,730	19,891	1,026	167,825	2,756
Stockholms stad	166,355	—	180,000	9,000	346,355	9,000
Summa	7,513,808	306,122	2,586,565	234,381	10,100,373	540,503

¹⁾ Med den förutsättning beträffande den kyrkliga indelningen och organisationen, hvarunder reservanten utarbetat sin tabell; se för öfrigt noten under sid. 372.

I omstående tablå »presternas aflöning» har jag sammanfört aflöningssummorna för de olika grupperna kyrkoherdar och komministrar och de olika stiftens samt för öfversiktighetens skull tillfogat det belopp, hvarmed hvarje summa öfverstiger (i ett fall understiger) motsvarande belopp enligt komiténs förslag. Kostnaden för presternas aflöning enligt mitt förslag skulle öfverstiga komiténs med 540,503 kronor, ett belopp, som innebär en förhöjning med 5,65 eller något mer än $5\frac{1}{2}$ procent. Utan denna förhöjning och aflöningsmedlens i öfverensstämmelse med mitt förslag något förändrade fördelning de olika stiftens emellan, skall enligt mitt förmenande en afsevärd del af det svenska presterskapet komma att icke åtnjuta en anständig bergning.

C. Löneförmåner för adjunkter.

1. Godtgörelse i penningar för bostad och vivre (§ 11).

Denna godtgörelses minimum skulle utgöra i stad (utom Stockholm och Göteborg) 800 kronor, i landspastorat 500 kronor. Jag har icke kunnat finna det lämpligt att så skarpt skilja mellan stad och land. Det finnes icke så få smärre städer, der lefnadskostnaderna äro lägre än på många platser på landsbygden; så t. ex. torde lefnadskostnaderna i Öregrund och Östhammar vara lägre än i Elfkarleby i samma landskap. Å andra sidan torde äfven på landsbygden 500 kronor vara en alltför låg ersättning för bostad och vivre. Med 600 kronor utgår nämnda ersättning allaredan nu i ett stift, och den synes icke rättvisligen kunna någonstädes sättas lägre 20 år härefter. Snarare torde man kunna förmoda, att vid den tid, författningen afser, bostad och vivre icke skall kunna ens på landsbygden erhållas för lägre pris än 60 kronor pr månad eller 720 kronor pr år, till hvilket minimibelopp godtgörelsen äfven i stad med hänsyn särskildt till en del städer lämpligen torde kunna sättas, då det i alla händelser står domkapitlet öppet att i förekommande fall höja beloppet.

2. Ordinarie prest såsom tjänstebiträde eller vikarie (§§ 12, 15).

I tvenne afseenden har jag haft annan mening än den, som fått sitt uttryck i de föreslagna stadgandena härom.

Bestämmelsen om ersättning åt ordinarien i dylikt fall föregås af orden: »om godvillig öfverenskommelse icke träffas». Dessa ord synas mig införa något för systemet, vare sig man ser saken ur den enes eller den andres synpunkt, helt och hållet främmande. Enligt systemet skall *adjunkt*, som förordnats att biträda en ordinarie tjänsteinnehafvare, uppbära 1:o af ordinarien kost och vivre eller ersättning derför, 2:o från kyrkofonden arfvode, 3:o), eventuelt, af ordinarien vikariearfvode. Om nu prestbrist vållar det undantagsförhållande, att extraordinarie icke kan såsom tjänstebitråde, eventuelt vikarie, förordnas, ehuru domkapitlet funnit skäl föreligga att åt vederbörande bevilja tjänstebitråde eller full tjänstledighet, så synes detta förhållande icke böra vålla förändring i vare sig adjunkts-(vikarie-)tagarens eller den såsom adjunkt (vikarie) förordnades rättsliga ställning, derför att den senare till följd af prestbristen mottagit dylikt förordnande, ehuru han sjelf är ordinarie tjänstinnehafvare. Det är nemligen här icke fråga om de, naturligtvis icke så sällan förekommande, fall, då, vid behof för den ene af två i samma pastorat tjänstgörande embetsbröder af en eller annan veckas hvila, den andre, utan att domkapitlet besväras med denna fråga, åtager sig att bestrida äfven den förres tjänstgöringsskyldighet, utan ställningen förutsättes vara den, att den ene ordinarien hos domkapitlet nödgas formligen och antagligen för längre tid begära biträde eller vikarie och domkapitlet, med godkännande af de anförda skälen, finner, att e. o. prestman borde såsom adjunkt (vikarie) misiveras men i brist på extraordinarie förordnar i pastoratet eller dess omedelbara grannskap anställd annan ordinarie.

Denne inträder då i samma *skyldigheter* som en missiverad extraordinarie. Han bör sålunda inträda äfven i dennes *rättigheter*. Till en början gent emot den andre ordinarien, till hvilkens adjunkt eller vikarie han nu förordnats. Utan att denna sak principiellt ställdes under debatt borde det vara sjelfklart, att adjunkts- eller vikarietagaren skulla vara skyldig bestå ersättning för kost och vivre. Ty hvarför skulle han göra en ekonomisk vinst på prestbristen? Nu förutsätter emellertid förslaget, att så skall ske. Och den till biträde (vikarie) förordnade ordinarien, som enligt naturens gång i regeln blir den yngre och lägre aflönade af de båda ordinarierna, eller komministern, stämplas genom sjelfva författningen såsom obillig, derest han icke genom »godvillig öfverenskommelse» skänker efter större

eller mindre del af hvad den andre ordinarien, i regeln den bättre aflönade, lagligen skolat utgifva, derest prestbristen icke kommit emellan — lagligen och *med tacksamhet*, alldenstund det nya systemet fullständigt befriar adjunktstagaren från hittills gällande förpligtelse att utöfver kost och vivre eller ersättning derför vidkännas äfven det kontanta adjunktsarfvodet. Men att genom en särskild lagbestämmelse skulle kastas ett sken af obillighet öfver den ekonomiskt sämre lottade, derest denne skulle ifrågasätta att af den bättre lottade få ut hvad den senare dock enligt lag är förpligtad att utgifva — mot en sådan lagbestämmelse har jag reserverat mig och yrkat utgående af orden »om godvillig öfverenskommelse icke träffas», utan hvilket stadgande det naturligtvis förblir vederbörande obetaget att, delvis eller helt, efterskänka ersättningen för kost och vivre.

Äfven orden »såsom ersättning» böra enligt mitt förmenande och på i det följande angifvet skäl utgå på *första* stället i §, men genom tillägg af orden »af denne» utmärkas, att adjunktstagarens skyldigheter förblifva de samma, antingen extraordinarie eller ordinarie förordnats till hans embetsbiträde. Stadgan- det skulle sålunda erhålla följande lydelse:

Ordinarie prest, hvilken förordnats att annan i hans tjänst biträda, skall af denne bekomma, förutom skjuts i tjensteärenden, hvad enligt nästföregående § skolat såsom ersättning för bostad och vivre åt adjunkt utgå.

Det torde emellertid kunna ifrågasättas, huruvida icke hela nu i fråga varande § lämpligen borde såsom sådan helt och hållet utgå och dess bestämmelser i synnerligen förenklad form sammanföras till ett helt med öfriga bestämmelser för det fall, att ordinarie prest förordnas såsom biträde (vikarie) åt annan ordinarie.

En af dessa bestämmelser, hvilken i förslaget, sådant det nu föreligger, helt och hållet *saknas*, är den om *arfvode* åt den sålunda till adjunkt förordnade vikarien. Han skulle, helt enkelt, *icke få något arfvode alls*, eller också skulle den ersättning för bostad och vivre, hvars belopp, enligt komitéförslagets antydan, borde genom godvillig öfverenskommelse nedprutas under det lagliga minimum, i och för sig utgöra såväl ersättning för bo-

stad och vivre som arfvode. Medan alltså adjunktsaflöningen i regel skulle i de flesta pastorat utgå med, enligt komiténs förslag, 500 kronor ersättning för bostad och vivre samt 800 kronor adjunktsarfvode, summa 1,300 kronor, borde densamma, enligt samma förslag, för ordinarie prestman — i regeln komminister — som erhöle adjunktsförordnande, utgöra *mindre än 500 kronor*.

Jag har icke lyckats öfvertyga mig om rättvisan i ett dylikt stadgande. Adjunktsaflöningen är att betrakta såsom minsta skäliga årliga ersättning åt presterligt embetsbiträde. Detta minsta belopp blir väl icke mindre skäligt, om embetsbiträdets alla funktioner påläggas en, som derjemte innehar ordinarie tjänst. Ifall extra ordinarie prest anställes såsom biträde åt två ordinarie tjenstinnehafvare, föreslås visserligen det stadgandet, att hans arfvode icke skall förhöjas med mer än hälften. Man skulle i analogi härmed kunna anse, att ordinarien, som förordnas såsom adjunkt, skulle kunna skäligen ersättas med — förutom den från adjunktstagaren utgående ersättningen — hälften af det arfvode, som, derest extraordinarie till adjunkt förordnats, skolat från kyrkofonden utgå. I ett sådant stadgande blefve ändock någon rimlighet.

Men mellan en extraordinarie, som förordnas till adjunkt, och en ordinarie, som erhåller liknande förordnande, varder en väsentlig skilnad i tjenstgöringsskyldighet rådande. Den förre kommer i sjelfva verket knappast att bära bördan af mer än *en* tjänst, enär det förutsättes, att de båda adjunktstagarne så öfverenskomma om fördelningen af adjunktens biträde, att samtidighet i tjenstgöringen för denne icke uppstår. För en ordinarie deremot, som erhåller adjunktsförordnande, ställer sig saken helt annorlunda. Han har redan vid sin innehafvande ordinarie tjänst full arbetsbörd. Det förordnande, han nu mottager, innebär således en verklig *tillökning i arbete*. Det kommer ock eventuelt att vålla honom *utgifter*, då han nämligen, särskildt vid för honom oundviklig samtidighet i tjensteplikterna, måste sjelf af sitt adjunktsarfvode utbetala ersättning åt biträde. Under sådana förhållanden synes det icke vara skäligt att till förmån för kyrkofonden förvägra den till adjunkt förordnade det minimum af arfvode, som bör adjunkt tillkomma.

Det kan visserligen svaras, att en ordinarie icke kan tvingas att mottaga ett adjunktsförordnande. Han kan vägra att tjenst-

göra såsom adjunkt. — Detta är sant. Men lika klart är, att i tider af prestbrist det ordinarie presterskapet *vill* för församlingsvårdens skull så vidt möjligt öfvertaga äfven adjunkts-göromål. Och det blir då föga rimligt, att den, som detta gör, skall till förmån för kyrkofonden beröfvas arfvodet för denna tjänstgöring.

Ett ännu klarare ljus faller öfver komiténs nu i fråga varande förslag, ifall man besinnar, huru det skulle ställa sig, om den såsom adjunkt förordnade ordinarier tillika förordnades såsom vikarie. Det låter sålunda tänka sig, att en ordinarie komminister förordnades till vikarie för sin kyrkoherde. En annan skulle såsom vice pastor uppbära 1:o) (ersättning för) bostad och vivre, 2:o) adjunktsarfvode, 3:o) vikariearfvode. När nu komministern gör samma arbete, skall han förvägras den mest betydande af posterna i denna godtgörelse, adjunktsarfvodet.

Antag sålunda, att domkapitlet i Vesterås funne det lämpligast att till vice pastor i Stora Tuna pastorat förordna komministern på stället och att denne ansåge sig böra mottaga förordnandet, för att icke pastoralvården i det ytterligt tungskötta pastoratet skulle öfverlemnas åt en med förhållandena fullkomligt obekant extraordinarie. Sjelf nödgades komministern under sådana förhållanden hålla adjunkt, enär båda tjänsternas uppehållande af *en* person vore en omöjlighet. Till denne sin adjunkt skulle han utgifva full ersättning för bostad och vivre således motsvarande den godtgörelse, han sjelf under denna titel erhöle — derest han icke genom »godvillig öfverenskommelse» redan afstått från en del af densamma. För sin egen del skulle han såsom vice pastor i Stora Tuna pastorat åtnjuta allenast det såsom »vikariearfvode» betecknade belopp af 500 kronor, samma belopp, som under samma titel utginge för motsvarande arbete i ett pastorat med mindre än $\frac{1}{3}$ af Stora Tunas folkmängd — 500 kronor *i ett för allt* såsom vice pastor i ett pastorat med en folkmängd af 17,692 personer.

Men det skulle också kunna inträffa, att vid fortgående och förökad prestbrist en *kyrkoherde* af sitt domkapitel anmodades mottaga förordnande såsom vice pastor i ett angränsande icke alltför stort pastorat. Han har icke lust dertill, ty han har nog att göra förut. Men för prestbristens skull vill han icke vägra. Vi antaga, att det angränsande pastoratet har 2,000 invånare och att afståndet mellan kyrkorna utgör 12,5 km. För

expeditionens skull måste han en dag i veckan resa dit. Undervisningen af nattvardsbarnen, husförhör, sammanträden med kyrko- och skolråd samt skolafslutningar utgöra ett arbete, som på förhand kan beräknas. Dertill komma de direkta sockenbuden, ifall man nu alldeles bortser från prestens pligt att äfven okallad besöka de sjuka. En à två söckendagar hvarje vecka *måste* han således i allmänhet besöka det pastorat, där han förordnats till vice pastor. Och på söndagarna får han genom en till följd af det nämnda afståndet ytterligt försvärad duplikation uppehålla gudstjensterna i båda pastoraten. Oafsedt det presterliga arbete, som han nedlägger i det för honom främmande pastoratet, får han således åka mellan 300 och 400 svenska mil landsväg. Den godtgörelse, som han enligt komiténs förslag skulle ega att tillgodonjuta för att han under ett helt år uppehålle kyrkoherdeembetet i det främmande pastoratet, skulle utgöras af 500 kronor — derest han vore så egennyttig att icke enligt komiténs anvisning genom »godvillig öfverenskommelse» efterskänka en del af dessa 500 — jemte 200 kronor »vikariearfvode». Den del af vice pastors aflöning, som annars skulle utgöras af det s. k. adjunktsarfvodet, skulle beröfvas honom till förmån för kyrkofonden. Annars synes 1,500 kronor utgöra blott en måttlig och rimlig ersättning för den, som ensam har att uppehålla kyrkoherdeembetet i ett pastorat om 2,000 personer. Och den extra vinst af 800 kronor, som uti ett dylikt undantagsfall af prestbrist — ty såsom undantagsfall måste ordinarie tjänsteinnehafvares förordnande såsom adjunkt eller vikarie anses — skulle beredas kyrkofonden, måste för en dylik fond betyda föga jemfördt med förlusten för den enskilde af den berättigade ersättningen för hans arbete. Man har ock anledning att känna sig tacksam för att Kongl. Maj:t icke följt den af prestlönerregleringskomitén nu uttalade princip, då han, vid af komiténs förslag beträffande den kyrkliga indelningen och organisationen föranledda vakanssättningar af komministraturer i nåder förordnat, att den, som uppehåller tjensten, skall ega åtnjuta alla med den samma förenade inkomster. I regeln är detta kyrkoherden, hvilken således enligt Kongl. Maj:ts beslut åtnjuter en ersättning om circa 1,700 kronor, der han enligt komiténs förslag skulle bekommit endast 500. —

Beträffande ordinarie tjänsteinnehafvare, som förordnas till adjunkt eller vikarie vid annan ordinarie tjänst, har jag så-

ledes ansett, att han bör åtnjuta samma ersättning som en extraordinarie i första åldersklassen, derest en sådan innehade förordnandet. De båda §§ 12 och 15 synas lämpligen böra sammanslås till en enda innehållande detta enkla stadgande, hvilkets rätta plats torde vara i lagen angående reglering af presterskapets aflöning, der jag ock närmare formulerat detsamma (§ 22).

III. D. Sammanfattning af reservantens yrkanden beträffande förslaget till Föreskrifter angående beräkning af presterskapets aflöning.

§ 2.

Grundbelopp skall utgöra

för *kyrkoherde*:

4,000 kronor i stadspastorat och i pastorat, som består af både stads- och landsförsamling,

3,200 kronor i landspastorat;

för *komminister*:

3,000 kronor för förste komministern i församling af stad med mera än 5,000 invånare,

2,400 kronor för andra (tredje) komministern i församling af stad med mer än 5,000 invånare samt för komminister i stad med mindre än 5,000 invånare,

1,800 kronor för komminister i landsförsamling.

§ 3.

Fyllnadsbelopp skall utgå

för *kyrkoherde*:

med 60 öre för hvarje person af pastoratets folkmängd öfver 1,000 till och med 3,000, med 40 öre för hvarje person öfver 3,000 till och med 10,000, och med 20 öre för hvarje person derutöfver,

med 50 kronor: för hvarje fullt 50-tal qvadratkilometer af pastoratets areal intill 400 qvadratkilometer, för hvarje fullt 100-tal qvadratkilometer från och med 400 intill 1000, för hvarje fullt 250-tal qvadratkilometer från och

med 1000 intill 2000, samt för hvarje fullt 500-tal kvadratkilometer från och med 2000 till och med 5000 kvadratkilometer; skolande fyllnadsbelopp för mer än 5000 kvadratkilometer, eller med mer än 1,200 kronor, för arealen icke utgå, samt

med 200 kronor, der pastoratet består af två eller flera församlingar;

för *komminister*:

med 10 öre för hvarje person, hvarmed pastoratets folkmängd öfverstiger 1,000 personer, samt

med 50 kronor för hvarje fullt 50-tal kvadratkilometer af pastoratets areal intill 400 kvadratkilometer o. s. v., såsom om kyrkoherdelöns fyllnadsbelopp för arealen är stadgadt;

skolande komminister i stadsförsamling af pastorat, der två eller flera komministrar äro, äfvensom komminister i landsförsamling i Skåne, Dalarne och Norrland, der i pastoratet två eller flera komministrar äro, åtnjuta allenast tre fjerdedelar af det efter folkmängd och areal sålunda beräknade fyllnadsbelopp.

§ 4.

Der kyrkoherde eller komminister har skyldighet att duplicera, skall honom tillgodoföras en ersättning af tio kronor för hvarje predikodag, som duplikationen ålägger honom.

§ 5.

Komminister, hvilken på eget ansvar sköter kyrkobokföringen i annexförsamling eller kapellag, eger att af det för kyrkoherden beräknade lönebelopp undfå godtgörelse med 20 öre — — — — — bestämmande.

§ 6.

Ej må lön understiga för kyrkoherde 3,600 kronor eller för komminister 2,400 kronor.

§§ 7—9 = komitéförslagets §§ 7—9.

§ 10 (komitéförslagets § 11).

Hvarje såsom adjunkt tjänstgörande extra ordinarie prest skall åtnjuta — — — — eller Göteborg och 720 kronor i öfriga fall.

Är extra ordinarie — — — — 1,200 kronor årligen.

§ 11 (komitéförslagets § 13).

— — — kontraktets areal till och med 1000 — — —

§ 12 (komitéförslagets § 14).

— — — på eget ansvar sköta kyrkobokföringen — — —

§ 13 = komitéförslagets § 17; (komitéförslagets §§ 10, 12, 15 och 16 utgå).

IV. Lag om emeritilöner.

1. *Emeritilönernas belopp.* (§ 4—reservanten: § 3).

Beloppet af emeritilön skall, enligt förslaget, för ordinarie tjensteinnehafvare motsvara åttio procent af lönen.

Detta förslag kan måhända synas väl grundadt, då åttio procent af lönen lärer för en del andra embets- och tjenstemän vara måttet för pensionen. Men pensionering med 80 procent af lönen blir en mycket olika sak för andra tjenstemän och för prester. Detta förhållande måste skarpt fattas i sigte.

Beträffande andra tjenstemän förefinnes nemligen i allmänhet ingen ovisshet med afseende på de lönebelopp, efter hvilka deras pension en gång skall komma att utgå. Ökningen af löneförmånerna är åtminstone inom vissa gränser beräknelig, isynnerhet der ålderstillägg regelbundet inträda. Sålunda utgör enligt nu gällande stadganden pensionerna för t. ex. läroverksadjunkt 3,000 och för lektor 3,600 kronor. För det ordinarie presterskapet åter skulle enligt komiténs förslag pensionerna (emeritilönerna) komma att vexla mellan 1,800 och 5,000 kronor.

Denna jämförelse är för hela systemet med presterskapets befordran och aflöning synnerligen betecknande. Ty bakom denna onaturliga skilnad mellan, i vissa fall, en komministers och en kyrkoherdes pension ligger den ovisshet, för att icke säga oefferrättlighet, med afseende på befordran, som för presten gör densamma med derpå följande förbättring i aflöningen så godt som oberoende af tjensteåldern och ofta nog låter den äfven i öfrigt bestämmas af andra hänsyn än nit och skicklighet.

Om nu denna oefferrättlighet beträffande presterskapets befordran, såsom sannolikt är, kommer att qvarstå, så bör åtminstone den ekonomiska lagstiftningen göra hvad på den ankommer för att på det ekonomiska området i någon mån mildra verkningarna af nämnda oefferrättlighet. Ty om af män, som egna sitt lif åt samma arbete, som vidkänts lika kostnader för

sin utbildning och som vunnit samma grad af kompetens för befordran, den ene, utan att någon väsentligare skillnad i nit och skicklighet dem emellan förefinnes, ja, kanske stundom i strid mot dessa egenskaper, hela sitt lif får stanna vid en minimilön såsom kyrkoherde eller komminister, medan den andre tidigt nog befordras till en af de bäst aflönade tjensterna med tre- å fyrdubbel aflöning mot den förres — då bör enligt mitt förmenande lagstiftningen *åtminstone*, såsom jag förut utvecklat, bestämma *minimilönerna* så pass höga, att de icke blifva svältlöner, och vid pensioneringen i någon mån *utjemna* de långt ifrån alltid motiverade olikheterna i den aflöning, som under tjenstetiden åtnjutits.

En sådan princip af rättvisa och billighet ligger till grund allaredan för beräkningen af pensionerna ur presterskapets *enke- och pupillkassa*. Dessa utgå icke i det hela med lika procent af de ytterst olika lönerna. Utan pensionerna bildas *dels* af en lott ur grundfonden, till *lika belopp* för *alla* enkör, år 1902 utgörande 262 kr. 13 öre, *dels* af ett bidrag ur tillskottsfonden, med *samma procent*, år 1902 6,98 %, af beräknade lönerna. Genom denna bestämmelse om den lika lotten ur grundfonden blifva pensionerna relativt *större* för enkör och barn efter innehafvare af de *lägre* lönerna, såsom framgår af några exempel, i hvilka jag för enkelhetens skull jemnat ut lotten ur grundfonden till 262 kronor och lotten från tillskottsfonden till 7 % af beräknade lönen.

Enkepensionernas och de föreslagna emeritilönernas förhållande till aflöningen.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Tjensteinnehafvarens lön.	Pension ur enke- och pupillkassan				Föreslagen emeritilön.	
	för ensam enkör	% af lönen	för enkör med 3 barn	% af lönen	Belopp	% af lönen
6,250	700	11.20	1,120	17.92	5,000	80
6,000	682	11.37	1,091	18.18	4,800	80
5,000	612	12,24	979	19,58	4,000	80
4,000	542	13,55	867	21,68	3,200	80
3,500	507	14,05	811	23,17	2,800	80
3,000	472	15,73	755	25,17	2,400	80
2,400	430	17,92	688	28,66	1,920	80

Förestående tabell visar med all önsklig tydlighet, huru den humana princip af större hänsyn till de mindre bemedlade, som redan för trettio år sedan kunde göra sig gällande vid uppgörandet af reglementet för presterskapets enke- och pupillkassa och som sedan slagit igenom i allmänna lagstiftningen vid den s. k. progressiva beskattningen, blifvit af komitén inom det område, hvarom frågan egentligen är, alldeles öfvergifven. Jemföras nemligen å ena sidan *emeritilönerna* för lägre affönade kyrkoherdar samt för komministrarar ned till aflöningsbeloppet 2,400 (*under* hvilket belopp, efter hvad jag i reservationen III B. utvecklat, minimum af en komministerslön under kommande löne-regleringsperiod icke lär kunna komma att fixeras) med emeritilönerna för kyrkoherdar med lön upp till 6,250 kronor, (*öfver* hvilket belopp ytterst få kyrkoherdelöner skulle å landsbygden förekomma) och å andra sidan *pensionerna ur enke- och pupillkassan* för enkor efter motsvarande tjänsteinnehafvare, så visar det sig, att medan *enkepensionerna förhöjas relativt med 60 %* (från 11.20 % till 17.92 %, skulle *emeritilönerna* för de lägre lönernas innehafvare *icke* få ens *den minsta* relativa *förhöjning*. De skulle tvärtom relativt *sänkas*, enär förlusten af den fria bostaden innebär en relativt större förlust för de mindre lönernas innehafvare. Den ojemnhet beträffande aflöningen, som förefinnes inom presterskapet, beroende på ojemnheten i befordran och saknaden af ålderstillägg, skulle sålunda vid pensioneringen icke, såsom vid enkepensionerna, i afsevärd mån utjemnas utan qvarstå och genom lagstiftningen förbytas till en orättvisa, som för mången läte på ett lif under tryckta ekonomiska förhållanden följa jemväl en ålderdom i bekymmer.

Ty det är icke svårt att inse, att den, som med skulder från en långvarig akademisk studiekurs och med det ännu lägre penningvärde, som efter allt att döma skall råda 20—40 år här-efter, nödgats genom ett befordringssystem, som på hvarje annat område torde sakna sin motsvarighet, stanna hela sin tjänstetid vid en lön af exempelvis 2,400—3,600 kronor ehuru familjefader med barn, som skolat uppfostras, att denne med en helt annan nödvändighet än den, som, med samma utbildningskostnad och samma kompetens för befordran, kanske redan vid unga år kommit i åtnjutande af en dubbelt, ja, tre gånger så stor årsinkomst, ännu in i ålderdomen skall tyngas af skulder och ekonomiska bekymmer. Men då bör heller icke den, som hela lifvet nödgats

bära bekymrens börda, en gång såsom emeritus drabbas af en relativt lika stor reduktion af sin redan förut i knappaste laget tilltagna lön som den senare.

Att den, som stannar hela sitt lif såsom adjunkt, skulle erhålla en emeritilön af 1,800 kronor, eller, med den af komitén föreslagna ersättningen för vivre, 120 % af sin lön, lärerknappast kunna betraktas annat än som en gärd af rättvisa, hvilken emellertid står såsom en inkonseqvens, så länge icke äfven det ordinarie presterskapets emeritilöner ställas i en med aflönningens aftagande belopp successivt tilltagande proportion till lönen. Ifall å andra sidan emeritilönens maximum sattes till 4,500 i st. f. 5,000 kronor, skulle deruti, enligt mitt förmenande, ligga en mindre obillighet än deri, att den lägre löntagaren af sin knappa årsinkomst, som för honom icke utgör annat än ett existensminimum, skulle nödgas vidkännas en relativt lika stor afkortning som den högre löntagaren, ja, en relativt så mycket större afkortning, som, enligt hvad förut påpekats, förlusten af den fria bostaden för den lägre löntagaren representerar en vida högre procent af hans lön än motsvarande förlust för innehafvaren af en högre lön. Ty den kyrkoherde, som intill fylda 75 år eller derutöfver åtnjutit en lön af 6,000 kronor eller ännu mera, hvilket belopp han då sannolikt uppburit under mer än 20 års tid, synes ur ekonomisk synpunkt vara mindre att beklaga, om han efter nämnda tid för sin återstående lifstid finge uppbara en årlig pension om allenast 4,500 kronor — en pension dock lika stor som en öfverstes pension och *högre än de flesta presters lön* — än icke blott alla komministrar, som skulle afgå med emeritilön, utan äfven de allra flesta kyrkoherdar, hvilka efter att icke hafva uppburit ens 5,000 kronor i lön skulle vidkännas en reduktion af detta lönebelopp med 20 % samt förlusten af den fria bostaden. Och de högsta lönernas innehafvare skulle så mycket mindre kunna beklaga sig öfver en dylik begränsning af emeritilönernas belopp, som de enligt komiténs förslag icke vidkänts några som helst efter lönen afpassade afgifter till pensionskassan.

För *domprost* synes emeritilön om 5,000 kronor vara motiverad af hans särställning beträffande såväl arbete som aflöning.

Utgår man sålunda från ett maximibelopp för emeritilönerna af 4,500 kronor såsom icke obilligt mot de högre lönernas innehafvare, blir den närmaste frågan den, hvilket *minimibelopp* af emeritilön bör sättas för ordinarie tjänsteinnehafvare. Läroverksadjunkts pension är f. n. v. 3,000 kr., och lägre än detta belopp bör enligt mitt förmenande emeritilön för ordinarie prest icke sättas.

Om dessa maxima och minima af emeritilönerna sättas för löner om resp. 6,000 och 3,000 kronor — de belopp, inom hvilka den *normala* aflöningen för det ordinarie presterskapet kan anses böra falla — skulle man komma till följande:

Förslag
till emeritilöner för det ordinarie presterskapet.

1.	2.		3.	4.		5.	6.
Aflöning.	Emeritilön		Aflöning.	Emeritilön		enl. reser- vantens förslag.	enl. komi- téns för- slag.
	enl. reser- vantens förslag.	enl. komiténs förslag.		enl. reser- vantens förslag.	enl. komi- téns för- slag.		
Under kr. 3,000	3,000	1,800—2,400	Kronor 4,600	3,800			3,680
Kronor 3,000	3,000	2,400	> 4,700	3,850			3,760
> 3,100	3,050	2,480	> 4,800	3,900			3,840
> 3,200	3,100	2,560	> 4,900	3,950			3,920
> 3,300	3,150	2,640	> 5,000	4,000			4,000
> 3,400	3,200	2,720	> 5,100	4,050			4,080
> 3,500	3,250	2,800	> 5,200	4,100			4,160
> 3,600	3,300	2,880	> 5,300	4,150			4,240
> 3,700	3,350	2,960	> 5,400	4,200			4,320
> 3,800	3,400	3,040	> 5,500	4,250			4,400
> 3,900	3,450	3,120	> 5,600	4,300			4,480
> 4,000	3,500	3,200	> 5,700	4,350			4,560
> 4,100	3,550	3,280	> 5,800	4,400			4,640
> 4,200	3,600	3,360	> 5,900	4,450			4,720
> 4,300	3,650	3,440	> 6,000	4,500			4,800
> 4,400	3,700	3,520	Öfver kr. 6,250	4,500			5,000
> 4,500	3,750	3,600					

Vid granskning af förestående tabell befinnes komiténs förslag och mitt förslag sammanfalla vid en aflöning om 5,000 kronor.

Enligt båda förslagen skulle innehafvare af lön med detta belopp bekomma såsom emeritus 4,000 kronor årligen eller 80 % af lönen. För innehafvare af lönebelopp öfver 5,000 kr. är komiténs förslag fördelaktigare än mitt förslag, för innehafvare af lönebelopp under 5,000 kronor tvärtom. Det blefve således de, som redan förut gynnats genom en större vinst på »det presterliga befordringslotteriet», hvilka enligt komiténs förslag skulle ytterligare gynnas vid bestämmandet af emeritilönernas belopp. Men att det sålunda blefve ett *mindretal* redan förut gynnade, som ytterligare skulle gynnas, medan å andra sidan de, som icke dragit så höga vinster på befordringslotteriet, skulle äfven såsom emeriti ännu mer förlora, synes framgå af följande:

Förteckning

på antalet ordinarie tjänsteinnehafvare med under och öfver 5,000 kronors lön, enligt af komitén föreslagna lönebelopp.

1.			2.			3.			4.			5.			6.								
Ifall n. v. eklelesiastika indelning och organisation bibehålles oförändrad.						Med de af komitéen föreslagna förändringar i indelningen och organisationen.																	
S t i f t.						Antalet löner						S t i f t.						Antalet löner					
						under 5,000 kr.			öfver 5,000 kr.									under 5,000 kr.			öfver 5,000 kr.		
Upsala			264			30			Upsala			199			31								
Linköpings			238			26			Linköpings			170			22								
Skara			213			28			Skara			158			31								
Strängnäs			174			17			Strengnäs			137			19								
Västerås			152			29			Vesterås			138			29								
Vexjö			185			13			Vexjö			154			11								
Lunds			92			180			Lunds			102			193								
Göteborgs			133			69			Göteborgs			137			74								
Kalmar			72			9			Kalmar			50			12								
Karlstads			105			35			Karlstads			120			26								
Hernösands			135			77			Hernösands			171			86								
Visby			49			1			Visby			38			1								
Stockholms stad			30			8			Stockholms stad			21			18								
Summa			1,842			522			Summa			1,595			553								

Vid aktgifvande på de i tabellen meddelade siffror, befinnas de ojämförligt flesta löner vara lägre än 5,000 kronor i alla stift utom Lunds. Hvad som i öfriga stift synes skola blifva det mindre vanliga, nämligen emeritilöner öfverstigande 4,500 kronor, skulle sålunda, att döma efter nämnda siffror, i Lunds blifva regel; och blefve förslaget således för alla andra stift i regeln ofördelaktigt.

Att sådant icke alldeles blefve förhållandet, ifall emeritilönerna, såsom i här meddelade tabell, tänktes utgå till dem, som under år 1901 fyllde 75 år, och beräknades efter de lönebelopp, som enligt komiténs grunder skulle vara förenade med de tjen-

Emeritilön

åt kyrkoherdar och komministrar, som under år 1901 fyllt 75 år, under förutsättning att lönerna för af dem innehafda tjänster utgått enligt komiténs förslag i Tabellserien D. Tab. I.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Stift.	Kyrkoherdar.			Komministrar.			Antal fall, der emeritilönen enligt reservantens förslag jemförd med komiténs skulle	
	Antal.	Emeritilön		Antal.	Emeritilön		ökas.	minskas.
		enligt komiténs förslag.	enligt reservantens förslag.		enligt komiténs förslag.	enligt reservantens förslag.		
Upsala . . .	15	50,050	53,750	1	1,960	3,000	12	4
Linköpings .	12	37,740	41,500	1	2,520	3,050	12	1
Skara	18	64,240	66,950	4	8,620	12,000	17	5
Strengnäs . .	11	40,140	41,450	2	5,560	6,500	10	3
Vesterås . . .	7	24,980	25,950	2	3,720	6,000	7	2
Vexjö	13	44,460	46,050	1	1,800	3,000	14	—
Lunds	23	97,590	94,650	—	—	—	8	15
Göteborgs . .	9	30,460	37,800	1	1,800	3,000	3	6
Kalmar	1	4,100	4,050	—	—	—	—	1
Karlstads . .	6	25,430	24,650	2	4,860	6,200	4	4
Hernösands .	11	48,740	46,300	2	3,910	6,000	4	9
Visby	3	9,920	10,700	—	—	—	3	—
	129	486,850	493,800	16	34,750	48,750	94	50

ster, som af dessa 75-åringar år 1901 innehades, torde finna sin förklaring i det förhållande, att de n. v. innehafvarne icke sökt dessa tjänster under förutsättning, att med desamma de löner varit förenade, som förutsättas vid beräkningen i tabellen. *I alla händelser* blefve det ett mindretal emeriti och *ett mindretal stift*, som komme att gynnas genom komitéförslaget.

Den jemförelse, som tabellen innehåller, visar för öfrigt icke blott, såsom på förhand kunde antagas, att de *flesta* emeriti enligt mitt förslag erhöle högre emeritilön än enligt komiténs, samt att totalbeloppet för kyrkoherdarnes emeritilöner blefve i stift med högre kyrkoherdelöner lägre, i stift med lägre kyrkoherdelöner högre än enligt komiténs förslag, utan ock att totalkostnaden för hela riket blefve för kyrkoherdarne ungefär densamma, men för komministrarne icke oväsentligt högre än enligt komiténs förslag. Härvid är dock att märka, att emeritilönerna för komministrarne skulle jemväl enligt komiténs förslag om 80 % af lönen blifva åtskilligt högre, ifall, såsom det torde vara anledning att hoppas, aflöningen åt komministrarne kommer att blifva högre än enligt komitéförslaget, samt att det *för kyrkofonden* blefve likgiltigt, hvilketdera förslaget om emeritilönernas beräkning som antoges, alldenstund maximigränsen för dessa löners totalbelopp i hvilketdera fallet som helst blefve densamma. Under sådana förhållanden tillåter jag mig uttrycka den förhoppning, att ett förslag måtte vinna bifall, som bättre än komitéförslaget tillgodoser de svagare aflönades intresse.

*

På grund af hvad jag beträffande emeritilönernas belopp anført och med hänvisning beträffande emeritilönens beräkning i visst fall till mitt yttrande om den faktiska lönen i dess olikhet med den beräknade, sid. 335—340, anser jag, att nu i fråga varande stadgande bör erhålla följande lydelse:

Emeritilön för kyrkoherde och komminister utgör 3,000 kronor, då med tjänsten varit förenad en aflöning om 3,000 kronor eller derunder, och 4,500 kronor, då med tjänsten varit förenad en aflöning om 6,000 kronor eller derutöfver. Vid aflöningsbelopp mellan 3,000 och 6,000 kronor ökar emeritilönens minimibelopp af 3,000 kronor med 50

kronor för hvarje 100-tal kronor, hvarmed aflöningen öfverstigit 3,000 kronor. Lönen beräknas till det belopp, hvartill densamma bestämts vid lönereglering, faststald på grund af denna dag utfärdad lag angående reglering af presterskapets aflöning, eller, om sådan lönereglering med afseende på tjänsteinnehafvaren icke vunnit tillämpning, till medeltalet af de belopp, för hvilka bevilling för lönen erlagts de sista tio åren före tjänstens frånträdande. Öfverskridet 50-tal kronor af lörens belopp räknas såsom fullt 100-tal.

För domprost utgör emeritilön 5,000 kronor, för adjunkt 1,800 kronor.

2. *Anmälan om dem, som kunna ifrågasättas att till innehafvare af emeritilön utses* (§ 5 — reservanten: § 4).

I § 5 stadgas, att domkapitlet har att hos Kongl. Maj:t anmäla, då stiftet tillhörande prest fyllt 74 år. Om detta stadgande har jag varit ense med komitén. Men mot tillägget »och icke längre förmår behöringen uppehålla sin tjänst» har jag hyst betänkligheter.

Här är nämligen icke närmast fråga om att utse innehafvare af emeritilön. Detta göres sedermera och af Kongl. Maj:t. Utan här är fråga om att låta Kongl. Maj:t få kännedom om dem, *bland* hvilka emeriti skola utses, eller om den anmälan, som domkapitlet har att göra hos Kongl. Maj:t. Beträffande denna anmälan har jag ansett, att den borde omfatta *alla* ordinarie prester, som fyllt 74 år. Såsom stadgandet nu är formuleradt, innebär det en inskränkning i Kongl. Maj:ts befogenhet, hvaraf frågans allsidiga pröfning och lagens konsekventa tillämpning skulle komma att lida. Kongl. Maj:t skulle visserligen enligt § 2 kunna utse hvilken ordinarie prest, han ville, till emeritus med skyldighet att, när han fyllt 75 år och icke längre förmådde behörigen uppehålla sin tjänst, mot åtnjutande af emeritilön från tjänsten afgå. Men § 5 skulle medföra, att Kongl. Maj:ts befogenhet att utse innehafvare af emeritilön begränsades till dem, hvilka domkapitlet funnit för godt att hos Kongl. Maj:t anmäla. Pröfningen af förmågan att behörigen

uppehålla tjensten blefve nemligen icke förbehållen Kongl. Maj:t. Utan domkapitlen skulle sjelfva verkställa denna pröfning och sålunda kunna underlåta att om viss ordinarie prestman gifva Kongl. Maj:t kännedom, förrän denne fyllt kan hända 80 år eller ännu mera.

Men att kännedom undanhölles Kongl. Maj:t om en del af de fall, der afgang med emeritilön borde efter fyllda 74 år åtminstone ifrågasättas, skulle kunna leda till ganska stor ojämnhet i lagens tillämpning. Då omdömet om en persons förmåga att behörigen uppehålla sin tjänst är hos olika personer olika och det är att förmoda, att det ena domkapitlets omdöme icke blefve det andras alldeles likt, skulle nämligen häraf med det af komitén föreslagna stadgande kunna följa, att för Kongl. Maj:t till emeritilöns eventuella erhållande komme att af ett domkapitel presenteras prester, som i sjelfva verket vore mera lämpliga att ännu något år vid tjensten qvarstå än andra, beträffande hvilka ett annat domkapitel ansåge sig tillsvidare icke böra till Kongl. Maj:ts pröfning hänskjuta frågan om deras afgang.

Å andra sidan vill det ock synas, som om det för domkapitlen sjelfva skulle vara behagligare att till Kongl. Maj:t, för bedömande efter för alla stift lika principer, i *hvarje* fall hänskjuta frågan om afgang med emeritilön, än att sjelfva nödgas bland 74-åringarna verkställa en utgallring, som komme att beröra dessa åldringars känslor så mycket djupare, ju närmare den myndighet befunne sig, som egde att verkställa densamma. Att domkapitlens *yttranden* i hvarje särskildt fall skulle åtfölja anmälan, synes lika naturligt, som det är sannolikt, att Kongl. Maj:t till dessa yttranden komme att taga all skälig hänsyn, då han bestämde hvilka bland *alla* dem, som nått vederbörlig åldersgräns, skulle mot åtnjutande af emeritilön från sina tjänster afgå. Det torde ock vara att hoppas, att vid denna utgallring bland alla, som nått åldersgränsen, Kongl. Maj:t jemväl komme att, i den mån sådant lämpligen borde och kunde ske, taga *någon* hänsyn till ifrågavarande åldringars egna uttryckta önskningsar, då afgang med emeritilön i det ena fallet torde komma att te sig såsom en efterlängtdad befrielse, i det andra fallet — med hänsyn icke minst till det nödtvungna uppbrottet från det gamla hemmet, en nödvändighet, som inom andra tjänstemannaklasser vid afgang med pension i allmänhet saknar motsvarighet — kännas såsom ett tungt och fruktadt öde.

På grund af ofvan anförda skäl har jag således ansett,
att orden »och icke längre förmår be-
hörigen uppehålla sin tjänst» böra kvarstå i
§ 2 men utgå ur § 5.

3. *Emeritilönernas antal* (§ 3 — reservanten: § 5).

Enligt § 3 skulle Kongl. Maj:t bestämma emeritilönernas antal. Detta tillvägagående har jag ansett opraktiskt och fullkomligt onödigt, då denna bestämmelse icke skulle komma att lända till efter rättelse för någon annan än Kongl. Maj:t sjelf, för hvilken den dessutom skulle kunna blifva tillinders, derest den icke komme att genom nya beslut af Kongl. Maj:t år efter år förändras.

Det enda, som beträffande emeritilönerna på *förhand* — utom deras förhållande till åtnjuten lön — lämpligen kan bestämmas, är deras samfälda maximibelopp, af komitén föreslaget till fem hundra tusen kronor. *Antalet* emeritilöner deremot beror af hvarje särskild emeritilöns belopp och denna i sin ordning af de löneförmåner, som före afskedstagandet åtnjötos. *Antalet* emeritilöner visar sig således *efteråt*, sedan de tre faktorerna blifvit *för hvarje år* kända: 1:o) Huru många prester hafva sedan domkapitlets sista anmälan uppnått 74 (resp. 65 och 60) år och anses af Kongl. Maj:t icke längre förmå börigen uppehålla sin tjänst? 2:o) Till hvilket belopp skulle emeritilön för en hvar af dessa uppgå? 3:o) Hvilket totalbelopp har efter under sista året afidna emeriti blifvit för ny utdelning disponibelt?

Sedan dessa faktorer blifvit *för hvarje år* kända, och frågan *för hvarje år* allsidigt pröfvad, utser Kongl. Maj:t *för hvarje år* nya innehafvare af emeritilöner efter de afidna. *Sedan* kan man räkna deras *antal*, ifall man deraf har något synnerligt intresse. Ty äfven antalet kan *för hvarje år* komma att vexla. I fall under året två emeriti afidit, som haft hvardera 4,500 kronors emeritilön, men tre, hvilkas emeritilöner skulle för hvar och en uppgå till 3,000 kronor, under samma år vunnit kompetens att till emeriti utses, så är det, då det disponibla beloppet i det hela är detsamma, 9,000 kronor, endast en naturlig sak, att *antalet* af dem, som af dessa 9,000 kronor få emeritilöner, ändras från 2 till 3. Skulle det fasthållas vid ett på förhand bestämdt antal af 2, skulle detta blott leda till att en af de 3 kompetente förvägrades emeritilön, ehuru medel afsedda för ända-

målet funnes disponibla. Skulle åter det fastställda antalet emeritilöner komma att årligen efter olika förhållanden ändras, är det svårt att förstå, hvarför det bort på förhand fastställas.

Då alltså det föreslagna stadgandet om fastställande på förhand af emeritilönernas antal — äfven för den händelse att Kongl. Maj:t på förhand för hvarje löneregleringsperiod¹⁾ kunde efter domkapitlens hörande vinna kännedom om sannolikheten beträffande dödsfallen under perioden — skulle bevisa sig utgöra ett hinder för Kongl. Maj:t att med hänsyn till de årligen vexlande förhållandena på lämpligaste sätt utse innehafvare af emeritilön, har jag ansett, att bestämmelsen om åliggande för Kongl. Maj:t att på förhand fastställa antalet emeritilöner bör ur förslaget utgå, och att förslaget § 3 bör såsom § 5 ställas efter dess nuvarande § 4 och 5 samt erhålla följande lydelse:

Efter domkapitlens hörande *bestämmer* Kongl. Maj:t, *hvilka prester*, som, med hänsyn dertill att kyrkofonden eljest åliggande utgifter skola i främsta rummet bestridas, må kunna *erhålla emeritilön*, dock att icke något år mera än fem hundra tusen kronor för ändamålet användes.

¹⁾ Sid. 195.

V. Lag om kyrkofond.

1. *Presterskapets löneregleringsfond.*

§ 2 af »Förslag till lag om kyrkofond» börjar med stadgandet, att till kyrkofonden öfverföres presterskapets löneregleringsfond.

För ett rätt omdöme om innebörden af detta förslag, är det nödvändigt att först hafva fått de rätta svaren på följande frågor: Hvad är presterskapets löneregleringsfond? Hvad är kyrkofonden afsedd att blifva?

Hvad är presterskapets löneregleringsfond, hvilket är dess ändamål? På denna fråga har jag förut på annat ställe¹⁾ sökt gifva svaret genom en blick på denna s. k. fonds historia, och komitén har i nu föreliggande betänkande (sid. 206—215) meddelat en af tabellbilaga åtföljd historik öfver samma fond.

Nämnda historik synes icke jäfva, hvad jag å förut omförmälda ställe anfört och hvaraf jag tillåter mig att nu upprepa följande:

»Till bidrag vid reglerande af presterskapets aflöning» eller »för att i stället tilldelas annan prestman till förbättring i aflöningen», såsom det hette i Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelse till K. Kammarkollegium, var det sålunda, som dessa medel lös-gjordes från de församlingar, vid hvilka de dittills varit bundna. De skulle m. a. o. verkligen utdelas till svagt aflönade prester. Kammarkollegium och statskontoret uttalade i sitt underdåniga utlåtande den 27 december 1867 tydligt, att dessa medel »icke vore att betrakta såsom statsmedel i den mening, att de kunde till statsverket indragas eller på annat sätt än till presterskapets aflöning användas». Och de ansågo till och med, att

¹⁾ Betänkandet angående ecklesiastik boställsordning och byggnadslänekassor sid. 320—322.

medlen skulle så *fullständigt* användas för sagda ändamål, att de om presterskapets löneregleringsfond förklarade, att den »borde bildas men så snart löneregleringen blifvit fullständigt genomförd torde komma att *försvinna*»¹⁾ — naturligtvis genom medlens successiva utdelning till det svagast aflönade presterskapet *under innevarande löneregleringsperiod*».

Kortast torde alltså den första af ofvanstående frågor kunna besvaras sålunda: *Presterskapets löneregleringsfond utgöres af medel, som äro bestämda till aflöning åt presterskapet under innevarande löneregleringsperiod.*

Den andra frågan läser böra besvaras på följande sätt: Kyrkofonden skall utgöra en centralkassa för uppsamling och utbetalning af större delen af de medel, med hvilka skall bestridas presterskapets kontanta aflöning *efter* innevarande löneregleringsperiod.

Då man med fasthållande af dessa begrepp söker utreda, huruvida det kan vara rätt, att den del af de för presterskapets aflöning under innevarande period afsedda medel, som benämnas presterskapets löneregleringsfond, skall, i stället för att till presterskapet såsom lönebidrag nu utdelas, innehållas för att efter nu gällande löneregleringars utgång annekteras af kyrkofonden, beror besvarandet af denna rättsfråga väsentligen af svaret på följande båda frågor:

1:o) Utgöres presterskapets löneregleringsfond af ett *öfverskott* af aflöningsmedlen för innevarande löneregleringsperiod, som uppstått, *sedan hvarje tjänstgörande prest erhållit en anständig bergning?*

2:o) Äro de aflöningsmedel, som gällande lag och presterskapets privilegier tillförsäkra presterskapet efter utgången af nu gällande löneregleringar, *i och för sig otillräckliga* för en anständig bergning, derest icke en del af de aflöningsmedel, som tillhöra innevarande löneregleringsperiod, nu innehållas för att då tjena såsom lönebidrag?

Fyra möjligheter äro beträffande svaren på dessa frågor tänkbara: Båda måste besvaras med ja; den förra med ja, den senare med nej; den förra med nej, den senare med ja; båda med nej.

Ifall endera frågan måste besvaras med ja, vore det åtminstone icke alldeles oskäligt att till kyrkofonden öfverföra präster-

¹⁾ Kursiv. af reservanten.

skapets löneregleringsfond. Och om båda frågorna måste besvaras med ja — om presterskapets löneregleringsfond uppkommit af öfverflödet under innevarande löneregleringsperiod, af det öfverskott, som uppstått sedan hvarje tjenstgörande prest erhållit en anständig bergning, och om å andra sidan de aflöningsmedel, till hvilka presterskapet för en kommande löneregleringsperiod är berättigadt, icke i och för sig äro tillräckliga för beredande åt detsamma af en anständig bergning — då vore det obestriddigen rätt, att öfverskottet från innevarande period användes till fyllande af bristen under nästa, eller att, såsom komitén föreslagit, presterskapets löneregleringsfond öfverfördes till kyrkofonden.

Men om *båda* frågorna tvärtom måste besvaras med *nej*, om det är så långt ifrån, att presterskapets löneregleringsfonds rikliga kapitaltillgång uppstått af öfverskottet, sedan hvarje prest erhållit en anständig bergning, att den i stället bildats och alltjemt förökas på bekostnad af denna anständiga bergning, eller s. a. s. på det svagast aflönade presterskapets bekostnad, under innevarande löneregleringsperiod; och om presterskapet, alldeles oberoende af ifall ett öfverskott af innevarande periods aflöningsmedel kunnat uppkomma eller icke, i kraft af gällande lag och privilegier eger jemväl efter utgången af nu löpande löneregleringar rätt till en aflöning, tillräcklig för en anständig bergning, då synes hvarje rättslig grund saknas för ett stadgande, att till kommande löneregleringsperiods kyrkofond skulle öfverföras innevarande periods löneregleringsfond.

Att den *senare* frågan måste besvaras med *nej*, framgår af komiténs egen framställning. Tiondeavgifterna enligt nu gällande löneregleringars bestämmelser understiga, hvad de enligt de äldre författningarnas bestämmelser rätteligen bort utgöra. De hafva vid löneregleringarna i allmänhet fastställts till lägre belopp än som skulle författningen enligt utgått. Med största sannolikhet kan antagas, att tiondeavgifterna i medeltal för riket bestämts till mindre än två tredjedelar af hvad de strängt taget bort utgöra. Dessa fastställda tiondeavgifter hafva förblifvit orubbade. Jordbruksnäringen har deremot under de senaste trettio åren haft att glädja sig åt en ganska betydande utveckling. Däraf följer, att jordbruksfastigheternas avgifter blifvit allt obetydligare i förhållande till den tiondepligtiga jordens afkastning; och öfversigtstabellens siffror visa, att dessa avgifter år 1896

uppgingo för hela riket till icke fullt hälften (47 procent) af hvad sädes- och smörtionden bort utgöra, om den skolat författningens enligt utgå. Man torde vara berättigad till det antagandet, att, när löneregleringarna upphöra att gälla, förhållandena skola hafva ytterligare utvecklats sig i samma riktning, så att vid den tidpunkten tiondeafgifterna allmänt nog skola finnas utgöra en jämförelsevis mycket ringa del af jordbrukets tiondepligtiga bruttoafkastning¹⁾.

Komitén har sålunda med ett kraftigt nej besvarat frågan, om de aflöningsmedel, som gällande lag och presterskapets privilegier tillförsäkra presterskapet efter utgången af nu gällande löneregleringar, i och för sig äro otillräckliga för en anständig bergning.

Återstår alltså att söka svaret på den *förra* frågan:

Utgöres presterskapets löneregleringsfond af ett öfverskott af aflöningsmedlen för innevarande löneregleringsperiod, uppkommet af det öfverflöd, som tillvaratagits, *sedan hvarje tjänstgörande prest erhållit* en aflöning, egnad att bereda honom *en anständig bergning*?

En blick på presterskapets aflöning under de första årtiondena, då aflöningsmedlen begynte hopas i presterskapets löneregleringsfond, en blick på presterskapets aflöning den dag, som i dag är, skall gifva svaret.

Enligt komiténs utredning af den 15 december 1898 rörande det lägst aflönade presterskapets inkomster, understeg aflöningen ecklesiastikåret 1896—97 för 118 kyrkoherdar 3,000 kronor. Dessa 118 kyrkoherdar egde alltså icke sådan bergning, som kunde anses anständig för en kyrkoherde.

Hade utredning gjorts några år tidigare skulle det ha funnits, att ett vida större antal kyrkoherdar haft mindre än 3,000 kronors lön. Ett afsevärdt antal kyrkoherdar hade nemligen redan före ecklesiastikåret 1896—97 erhållit tillskott ur presterskapets löneregleringsfond, hvarigenom deras löner bragts upp till 3,000 kronor eller derutöfver. Men innan de erhöles tillskotten, hade icke heller de haft en i deras tjänstegrad såsom kyrkoherdar anständig bergning.

Nämnda ecklesiastikår 1896—97 understeg aflöningen för icke färre än 606 komministrar 1,800 kronor. Det kan således sägas, att mer än 600 komministrar vid denna tid saknade anständig

¹⁾ Sid. LXXXIV—LXXXVII; märk särskildt öfversigtstabellen sid. LXXXV.

bergning — om ens 1,800 kronor bort anses såsom *anständig* bergning för ordinarie tjensteinnehafvare och familjefäder i prestens sociala ställning, för ordinarie innehafvare af ett embete, för vinnande af kompetens hvartill fordrats efter mogenhets-examen 3 examina vid universitetet med deraf föranledd skuld-sättning. I hvilken utsträckning saknaden af den anständiga bergningen förefans, framgår deraf, att 560 komministrarar hade mindre än 1,700 kronor i lön, 480 mindre än 1,600 och 365 till och med mindre än 1,500 kronor samt att bland dessa fans ett antal, som hade icke ens 1,200 kronor i årslön. Hela det belopp, som enligt prestlönerregleringskomiténs åberopade utredning erfordrades för att uppbringa dessa komministrarars löner till 1,800 kronor, beräknades till icke mindre än 220,450 kronor årligen.

Hafva under hela den tid, som dessa kyrkoherdar och komministrarar saknat anständig bergning, medel icke förefunnits för att bereda dem sådan? Jo, medlen hafva åtminstone delvis funnits. Men i stället för att utdelas åt dem, som på grund af ett i de flesta fall rent af skriande behof varit berättigade till bidrag af desamma, hafva de lagts in i »presternas lönerregleringsfond», hvilken på detta sätt vuxit i höjden, under de 7 åren 1887—93 med nära en million kronor (från 1,238,058 till 2,231,826 kronor) och under de 6 följande åren 1894—99 med ytterligare nära en million kronor (från 2,231,826 till 3,204,575 kronor).

Presternas lönerregleringsfond har alltså *icke* uppkommit genom tillvarataget öfverflöd, utan genom innehållande af medel afsedda att såsom tillskott vid alltför svagt aflönade tjänster så vidt möjligt bereda dessas innehafvare under innevarande lönerregleringsperiod en anständig bergning, medel, hvilka varit för denna bergning *i högsta grad nödvändiga*. Fondens åtminstone första millioner hafva sålunda *afsvälts det svagast aflönade prestskapet*.

Med år 1900 begynte en rikligare utdelning af dessa för lönerreglering under innevarande period afsedda medel. Att utdelningen ännu icke normerades af den i Kongl. Maj:ts nåd. kungörelse den 11 juli 1862 uttalade grundsatsen om anständig bergning, framgår emellertid redan däraf, att komministerlönerna genom dessa tillskott bragts upp till allenast omkring 1,700 kronor. Och då fonden fortfarande jemväl sedan 1899 redan genom sina ordinarie inkomster högst betydligt ökats, torde man,

med en blick på dessa 1,700 kronor, äfven om denna ökning hafva rätt att säga, att den genom medlens innehållande vunnits på det svagast aflönade presterskapets bekostnad, då detta genom innehållande af för löneroglering under innevarande period bestämda medel fortfarande förvägrats en anständig bergning.

Äro dessa förhållanden fakta, som icke kunna jäfvas, inställer sig den frågan: Hvad bör nu rätteligen göras med presterskapets s. k. lönerogleringsfond?

Komitén har svarat: den bör öfverföras till kyrkofonden.

Då presterskapets aflöning i det hela för tiden efter n. v. lönerogleringars utgång ingalunda skall ökas utöfver det belopp, hvartill presterskapets privilegier berättigar detsamma, utan det tvärtom från intet håll förutsatts, att den skulle uppgå ens till *detta* belopp, är det uppenbart, att öfverförandet till kyrkofonden i och för sig *icke skulle medföra någon ekonomisk fördel för presterskapet under kommande lönerogleringsperiod*. Den enda i presterskapets löneroglering intresserade part, som enligt komiténs system skulle vinna någon verklig pekuniär fördel, vore innehafvarne af tiondeskyldig jord. Förslaget, utan vidare, att presterskapets lönerogleringsfond skulle öfverflyttas till kyrkofonden innebär således, *att en afsevärd del af presterskapet under innevarande lönerogleringsperiod fortfarande skall förvägras anständig bergning, på det att de medel, som lagtigen tillhöra detsamma, sedan de nu innehållits, skola efter lönerogleringarnas utgång främja eftergifvandet af de förpligtelser, som åligga egarne af tiondeskyldig jord.*

*

Då de medel, som benämnas presterskapets lönerogleringsfond, tillkommit på sätt å anförda ställen är utveckladt, och då de skola användas för lönerogleringen under innevarande period, intill dess, så vidt möjligt, hvarje tjenstgörande prest erhållit en anständig bergning, är det påtagligt, att denna bergning före år 1900, då den rikligare utdelningen från fonden tog sin början, stält på fonden vida större berättigade kraf, än som af denna, ehuru de *kunnat* uppfyllas, blifvit uppfyllda. Från en afsevärdt stor del af det svenska presterskapet hade under många år tillräckliga aflöningsbidrag undanhållits af de medel,

till hvilka dock ingen utom det lägst aflönade presterskapet under innevarande löneregleringsperiod lärer kunna visa sig ega någon laglig rätt.

Att numera utreda, hvilka genom dessa aflöningsmedels innehållande blifvit lidande, och till hvilket belopp hvars och ens skäligen fordran hos presterskapets löneregleringsfond för dessa år skulle kunna uppgå, ligger emellertid utom möjlighetens gränser. Några bland dessa tjensteinnehafvare äro och redan döda.

Men kan en godtgörelse åt den enskilde således icke längre komma till stånd, så står dock möjligheten öppen för en godtgörelse åt presterskapet i det hela, till hvilket lönereglering dessa medel bort utgå, och hvarigenom åtminstone delvis någon ersättning skulle tillfalla vederbörande eller deras rättsinnehafvare. Ifall ett skäligt belopp, exempelvis motsvarande ungefär det belopp, hvarmed intill år 1899 komministerlönernas minimum kunnat, sedan för ändamålet tillräckliga medel började strömma in i presterskapets löneregleringsfond, således under åtminstone de nästföregående femton åren, uppbringas till 1,600 kronor — en aflöning, som visserligen icke ens med dåvarande penningvärde varit tillräcklig för beredande åt ordinarie presterliga tjensteinnehafvare och familjefäder af en anständig bergning — öfverfördes från presterskapets löneregleringsfond *till presterskapets enke- och pupillkassas grundfond*, komme dessa medel presterskapet verkligen till godo. Och om derigenom uppstode en ringa förhöjning af pensionerna åt enkor och barn äfven efter sådana prester, som under innevarande löneregleringsperiod verkligen åtnjutit en anständig bergning, så vore detta förhållande visserligen icke att beklaga, då de från presterskapets enke- och pupillkassa utgående pensionerna icke äro alltför stora, betydligt understigaande dem, som åtnjutas af exempelvis elementarlärarnes enkor och barn.

Beträffande det belopp, som, för beredande af godtgörelse i lämpligaste form åt det under 1880 och 1890-talen svagast aflönade presterskapets rättsinnehafvare för då innehållna aflöningsbidrag, borde till presterskapets enke- och pupillkassa öfverföras, skulle detta med ledning af ofvan angifna förhållanden och prestelöneregleringskomiténs beräkning, att ett årligt belopp af 109,071 kronor året 1896—97 erfordrades för komministerlönernas uppbringande till 1,600 kronor kunna beräknas till minst

en och en half million kronor och i alla händelser *ytterst lågt* beräknadt uppgå till en million.

Då igenom ett sådant öfverförande *ingens rätt kränktes* men mångas förut förbisedda rätt i möjligaste mån tillgodosåges, och då medlen finnas för handen, borde detta öfverförande omedelbart försiggå. Ett förhållande, till hvilket jag nedan skall återkomma, synes dock göra det lämpligare, att ett dylikt öfverförande eger rum först vid löneregleringsperiodens slut.

Frånräknas sålunda från presterskapets löneregleringsfonds utgående balans den 31 dec. år 1901 ett belopp af en million kronor, afsedt till godtgörelse åt presterskapet för tidigare innehållna lönebidrag, skulle presterskapets löneregleringsfond nämnda dag hafva utgjort 2,801,725 kronor. Bör då *detta* belopp, successive förökadt, innehållas för att efter nu gällande löneregleringars utgång öfverföras till kyrkofonden?

Svaret på denna fråga beror af aflöningsförhållandena under återstoden af innevarande löneregleringsperiod. Ifall det nämnda beloppet utgör ett öfverskott, som återstår, *sedan hvarje tjänstgörande prest erhållit en anständig bergning* och sedan, genom öfverförandet af skäligt belopp till presterskapets enke- och pupillkassa, godtgörelse, så vidt sådan numera kan gifvas, gifvits åt dem, hvilka förut icke utbekommit den skäliga lönefyllnad, hvartill för ändamålet bestämda medel dock funnits tillgängliga, då torde för öfverförandet till kyrkofonden kunna anföras förvarliga skäl.

Frågan är således närmast denna: *åtnjuter med de belopp, hvartill genom lönetillskotten från presterskapets löneregleringsfond det lägst aflönade presterskapets löner hittills uppbringats, detta presterskap för närvarande en anständig bergning?* Eller, för att börja med det närmast liggande: *åtnjuta komministrarne med 1,700 kronors aflöning en för våra dagars förhållanden anständig bergning?*

Jag skall icke spilla många ord på svaret. Vid en tid, då noggranna offentliga undersökningar hafva ådagalagt, att för med komministrarne närmast likställda tjänstemän lefnadskostnaderna belöpa sig redan under de första åren af deras äktenskap till omkring 3,000 kronor, *kunna* 1,700 kronor icke bereda komministrarne anständig bergning.

Då emellertid de medel, som benämnas presterskapets löneregleringsfond, sannolikt icke skulle befinnas tillräckliga för en löne-

förbättring, som skulle utefter hela linien af svagt aflönade såväl kyrkoherdar som komministrar göra fullt allvar af begreppet anständig bergning, lärer nödvändigheten kräfva, att man stannar vid ett afhjälpande af de behof, som äro mest skriande.

Det första af dessa behof är enligt mitt förmenande komministerlönernas snara allmänna uppbringande till 2,000 kronor.

För detta ändamål skulle — ifall man utgår från de lönebelopp, som åtnjötos eklelesiastikåret 1896—97, och antager, att för dem, hvilkas aflöning då understeg 1,700 kronor, densamma blifvit höjd till nämnda belopp — erfordras från presterskapets löneregleringsfond: för uppbringande af

606	komministrars löner från 1,700—1,799	till 1,800 kr.:	58,621 kr. ¹⁾
606	»	»	1,800 » 1,900 » 60,600 »
52	»	»	1,800—1,899 » 1,900 » 2,776 »
658	»	»	1,900 » 2,000 » 65,800 »
34	»	»	1,900—1,999 » 2,000 » 1,516 »

Tillhopa skulle alltså för allmänt uppbringande af komministerlönerna till 2,000 kronor fordras tillskott om 189,313 kronor. Huruvida komministrarne skäligen kunna göra anspråk på en dylik löneförbättring beror på svaret på den frågan: *äro 2,000 kronor i våra dagar för mycket till en anständig bergning för familjefäder, innehafvande tjänster, som kräfva en akademisk studiekurs med tre examina?* —

Det behof, som enligt mitt förmenande ligger det nu framställda närmast, utgöres af löneförbättring åt de lägst aflönade äldre kyrkoherdarne och komministrarne.

Om det utrönts, att i våra dagar lefnadskostnaderna för lektorer och adjunkter vid de allmänna läroverken under de första åren af deras äktenskap utgöra i genomsnitt resp. 4,000 och 3,000 kronor, då kunna 3,000 resp. 2,000 kronor icke utgöra anständig bergning för kyrkoherdar och komministrar under 20:de—30:de året af deras äktenskap.²⁾

Det fanns vid sista årsskiftet i vårt land 202 kyrkoherdar, hvilkas aflöning, oaktadt de alla hade mer än 20 tjänsteår, icke uppgick till 3,300 kronor.³⁾ För att uppbringa deras löner till detta belopp kräfvats tillskott af tillhopa 46,900 kronor. *Eller skulle det vara för mycket för en anständig bergning för dessa*

¹⁾ Enligt komiténs beräkning i utredningen af den 15 december 1898.

²⁾ Beträffande förmånen af fri bostad se reservationen III B, sid. 378.

³⁾ Aflöningen tagen enligt komiténs tabeller för året 1896—97, Ser. A, Tab. 4.

202 kyrkoherdar med i genomsnitt inemot 31 tjensteår och öfver 58 lefnadsår, om de erhöle en aflöning om 3,300 kronor?

Vid sista årsskiftet funnos ock i vårt land 251 komministrar, hvilkas aflöning, oaktadt de alla hade mer än 20 tjensteår, icke uppgick till 2,200 kronor. För att uppbringa deras löner till detta belopp skulle behöfvas tillskott om tillhopa 48,276 kronor. *Eller skulle det vara för mycket till en anständig bergning för dessa 251 ordinarie presterliga tjensteinnehafvare och familjefäder med i genomsnitt öfver 28 tjensteår och öfver 56 lefnadsår, om de erhöle en aflöning om 2,200 kronor?*

Vid samma tidpunkt funnos i vårt land 222 kyrkoherdar, hvilkas aflöning, oaktadt de alla hade mer än 25 tjensteår, icke uppgick till 3,600 kronor. För att uppbringa dessa löner till detta belopp kräfvast tillskott om tillhopa 53,844 kronor. *Eller skulle det vara för mycket till en anständig bergning för dessa 222 kyrkoherdar med i genomsnitt öfver 35 tjensteår och öfver 62 lefnadsår, om de erhöle en aflöning om 3,600 kronor?*

Vid samma tidpunkt funnos i vårt land 140 komministrar, hvilkas aflöning, ehuru de alla hade mer än 25 tjensteår, icke uppgick till 2,400 kronor. För att uppbringa deras löner till detta belopp kräfvast tillskott om tillhopa 27,141 kronor. *Eller skulle det vara för mycket till en anständig bergning för dessa 140 ordinarie presterliga tjensteinnehafvare och familjefäder med i genomsnitt öfver 33 tjensteår och öfver 61 lefnadsår, om de erhöle en aflöning om 2,400 kronor?*

*

Vid beräkningen af det tillskott, som skulle erfordras för att uppbringa äldre tjensteinnehafvares löner till ofvannämnda belopp har jag utgått från den förutsättningen, att minimilönen för komministrar allaredan vore uppbringad till 2,000 kronor och för kyrkoherdar och komministrar med 20—25 tjenstår till resp. 3,300 och 2,200 kronor.

För uppbringandet af 692 komministrars löner till 2,000 kronor skulle enligt det föregående kräfvast 189,313 kronor, för uppbringande af lönerna för 202 kyrkoherdar och 251 komministrar med 20—25 tjenstår till resp. 3,300 och 2,200 kronor skulle kräfvast 95,176 kronor, och för uppbringande af lönerna för 222 kyrkoherdar och 140 komministrar med öfver 25 tjensteår till

Kyrkoherdar den 1 januari 1903 med öfver 20 tjensteår innehafvande löner till lägre belopp än 3,300 kronor af hvilka löner de, som möjligen understiga 3,000 kronor, äro tänkta såsom uppgående till detta belopp.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.
Stift.	Med 20—25 tjensteår								Med öfver 25 tjensteår								Med öfver 20 tjensteår							
	Antal.	Genomsnitt af						För lörens uppbrin- gande till 3,300 kr. erfordras kr.	Antal.	Genomsnitt af						För lörens uppbrin- gande till 3,300 kr. erfordras kr.	Antal.	Genomsnitt af						För lörens uppbrin- gande till 3,300 kr. erfordras kr.
		lefnadsålder.			tjensteålder.					lefnadsålder.			tjensteålder.					lefnadsålder.			tjensteålder.			
		år.	m.	d.	år.	m.	d.			år.	m.	d.	år.	m.	d.			år.	m.	d.	år.	m.	d.	
Upsala	9	51	10	22	22	10	4	1,679	16	60	4	22	32	4	14	3,984	25	57	4	—	28	11	12	5,663
Linköpings	6	48	3	26	22	8	17	1,461	15	57	10	3	30	9	17	3,286	21	55	6	1	28	5	26	4,747
Skara	8	49	8	—	23	5	3	1,724	21	62	11	29	36	2	4	4,350	29	59	3	10	32	7	7	6,074
Strenguäs	3	50	11	22	23	2	23	328	8	60	1	14	35	11	22	1,884	11	57	7	16	32	6	—	2,212
Vesterås	6	51	3	12	22	10	20	1,492	12	61	10	18	34	7	27	3,111	18	58	4	6	30	8	25	4,603
Vexjö	9	50	9	18	23	1	11	2,616	27	62	10	4	36	4	27	6,134	36	59	10	6	33	1	—	8,750
Lunds	—	—	—	—	—	—	—	—	4	63	3	24	33	10	26	875	4	63	3	24	33	10	26	875
Göteborgs	3	47	4	27	21	5	11	640	8	60	3	11	33	9	18	2,149	11	56	9	8	30	5	5	2,789
Kalmar	6	51	4	6	22	3	6	1,587	10	59	1	8	30	7	13	2,431	16	56	2	11	27	5	26	4,018
Karlstads	2	54	3	7	23	1	18	600	8	62	3	3	33	9	10	2,106	10	60	7	11	31	7	23	2,706
Hernösands	3	54	6	4	22	8	5	456	4	66	4	28	38	11	5	683	7	61	3	21	31	11	14	1,139
Visby	7	50	—	6	22	11	18	1,387	7	62	5	2	35	—	7	1,937	14	56	2	20	28	11	27	3,324
Hela riket	62	50	10	6	22	10	10	13,970	140	61	5	17	34	4	8	32,930	202	58	2	14	30	9	28	46,900

Komministrar den 1 januari 1903 med öfver 20 tjänsteår innehafvande löner till lägre belopp än 2,200 kronor, af hvilka löner de, som understiga 2,000 kronor, äro tänkta såsom uppbringade till detta belopp.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.
Stift.	Med 20—25 tjänsteår.							För lörens uppbringande till 2,200 kr. erfordras kr.	Med öfver 25 tjänsteår.						För lörens uppbringande till 2,200 kr. erfordras kr.	Med öfver 20 tjänsteår.						För lörens uppbringande till 2,200 kr. erfordras kr.		
	Antal.	Genomsnitt af							Antal.	Genomsnitt af						Antal.	Genomsnitt af							
		lefnadsålder.			tjänsteålder.					lefnadsålder.			tjänsteålder.				lefnadsålder.			tjänsteålder.				
		år.	m.	d.	år.	m.	d.			år.	m.	d.	år.	m.			d.	år.	m.	d.	år.		m.	d.
Upsala	12	50	5	14	22	1	24	2,400	17	64	3	7	34	4	8	3,400	29	58	6	19	29	3	20	5,800
Linköpings	18	52	1	2	22	2	5	3,542	17	62	—	8	34	2	19	3,373	35	56	10	28	28	—	10	6,915
Skara	20	51	1	3	22	4	11	4,000	26	59	5	29	31	2	15	5,200	46	55	10	4	27	4	10	9,200
Strengnäs	17	50	2	8	21	10	27	3,268	9	60	5	1	34	7	16	1,800	26	53	8	23	26	3	22	5,068
Vesterås	5	50	1	26	21	5	9	897	6	59	4	19	32	11	15	791	11	55	2	8	27	8	20	1,688
Vexjö	13	49	11	7	22	4	23	2,600	13	59	2	10	31	—	11	2,600	26	54	6	23	26	8	16	5,200
Lunds	4	51	10	29	21	9	29	582	2	69	11	7	38	7	18	214	6	57	11	2	27	5	5	796
Göteborgs	9	50	8	28	22	11	5	1,654	18	63	—	7	35	2	5	3,600	27	58	11	4	31	1	5	5,254
Kalmar	5	50	6	24	21	11	28	1,000	3	62	7	12	31	9	2	600	8	55	1	—	25	7	26	1,600
Karlstads	11	51	6	7	22	4	24	2,200	19	60	9	29	34	—	16	3,348	30	57	5	—	29	9	9	5,548
Hernösands	3	53	4	10	21	1	1	407	3	69	4	24	34	10	7	600	6	61	4	17	27	11	19	1,007
Visby	1	60	6	—	22	?	?	200	—	—	—	—	—	—	—	—	1	60	6	—	22	?	?	200
Hela riket	118	51	—	14	22	1	13	22,750	133	61	6	27	30	11	14	25,526	251	56	7	14	28	1	24	48,276

Kyrkoherdar och komministrar den 1 januari 1903 med öfver 25 tjensteår innehafvande löner till lägre belopp än resp. 3,600 och 2,400 kronor, af hvilka löner de som understiga resp. 3,300 och 2,200 kr. äro tänkta såsom uppbringade till dessa belopp.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.
Stift	K y r k o h e r d a r .								K o m m i n i s t r a r .							
	Antal.	Genomsnitt af						För lörens uppbringande till kr. 3,600 erfordras kr.	Antal.	Genomsnitt af						För lörens uppbringande till kr. 2,400 erfordras kr.
		lefnadsålder.			tjensteålder.					lefnadsålder.			tjensteålder.			
		år.	mån.	dag.	år.	mån.	dag.			år.	mån.	dag.	år.	mån.	dag.	
Upsala	31	59	11	4	32	10	13	7,568	18	63	11	5	34	1	20	3,547
Linköping	24	62	9	24	36	1	—	5,457	17	62	—	8	34	2	19	3,373
Skara	35	64	4	4	37	—	20	8,207	27	59	9	18	31	5	26	5,228
Strengnäs	17	61	4	21	36	—	3	3,438	9	60	5	1	34	7	16	1,800
Vesterås	16	62	5	15	35	7	9	4,237	7	57	9	18	31	11	12	1,351
Vexjö	40	64	6	25	38	3	9	10,093	13	59	2	10	31	—	11	2,600
Lunds	5	63	5	3	34	—	13	1,225	3	68	11	26	35	3	10	513
Göteborgs	18	60	4	20	34	—	8	3,728	20	62	—	2	34	3	14	3,668
Kalmar	10	59	1	8	30	7	13	3,000	3	62	7	12	31	9	2	600
Karlstads	9	61	9	16	33	3	13	2,548	20	60	6	22	33	9	4	3,861
Hernösands	9	62	6	4	33	8	17	1,986	3	69	4	24	34	10	7	600
Visby	8	64	—	19	36	6	29	2,357	—	—	—	—	—	—	—	—
Hela riket	222	62	5	21	35	5	27	53,844	140	61	4	14	33	2	22	27,141

resp. 3,600 och 2,400 kronor ett belopp af 80,985 kronor eller *tillhopa 365,474 kronor årligen*.

Huru det med ett sådant behof af ytterligare lönetillskott ur presterskapets löneregleringsfond, att utgå med allra första och för hela återstoden af innevarande löneregleringsperiod, kan föreslås, att nämnda fond skall efter periodens slut öfverföras till kyrkofonden, har jag svårt att fatta. Om presterskapet skall komma i åtnjutande af sin *lagliga rätt* till lönebidrag ur denna fond under innevarande löneregleringsperiod, så lärer af fonden icke ett öre återstå vid periodens slut för att därmed underhjälpa tiondeafskrifningen. Enär emellertid utdelningen af lönetillskott icke lärer, då årsinkomsterna afsevärdt fluktuera, kunna så jemnt beräknas, att fondens uttömmande sammanfaller med löneregleringsperiodens utlöpande, bör efter mitt förmenande lönetillskott icke beviljas i större utsträckning, än att omkring en million kronor beräknas af fonden, d. v. s. af de för presterskapets lönereglering under innevarande reregleringsperiod afsedda medel, återstå vid periodens slut, hvilken återstod då, och på af mig förut angifna skäl, bör öfverföras till *presterns enke- och pupillkassas grundfond*.

Huru många lågt aflönade äldre kyrkoherdar och komministrar den 1 januari 1903 *inom de olika stift* förefunnos, och hvilka summor, som för hvarje stift skulle erfordras för lönernas uppbringande till de nämnda beloppen, framgår af följande trenne sammandragstabeller, hvilka jag upprättat på grundvalen af från embetsbröder inom de olika stift mig tillhandakomna, af mig sedermera bearbetade primäruppgifter. Att jag medtagit genomsnittet af tjänste- och lefnadsår, har skett, på det att det måtte falla ett så mycket klarare ljus öfver de ekonomiska förhållanden, i hvilka en stor del af svenska presterskapet befinner sig. Tjensteåren hafva räknats från prestvigningsdagen. Hade den lagliga tjänsteårsberäkningen för examina och läroverkstjänstgöring medtagits, skulle medeltalet för tjänsteåren blifvit ännu högre.

Såsom ofvan anförts och såsom delvis af tabellerna framgår, erfordras det, *utöfver* de från presterskapets löneregleringsfond nu utgående lönetillskott, en årlig lönefyllnad af 365,000 kronor för att det ordinarie presterskapet skall komma i åtnjutande af en bergning, som för en stor del af samma prester-

skap ändock måste bedömas med de allra blygsammaste anspråk för att kunna karakteriseras såsom anständig.

Begreppet »för presterskapet anständig bergning» har nemligen äfven vid dessa anspråk inskränkts inom så ytterst snäfvå gränser, att, ifall någon offentligt uppträdde med ett förslag, att en stor del af de ordinarie lärarne vid rikets allmänna läroverk — den tjenstemannakår, som dock i våra dagar anses vara jmförelsevis svagast aflönad — skulle åtnöjas med motsvarande aflöning, han skulle mötas af ett enhälligt rop från nämnda tjenstemannakår, att ett sådant yrkande vore *oanständigt*.

Af ett så gripande behof, icke af lyx och vällefnad eller af skamligt förvärfsbegär, dikteras alltså de kraf, som det lägst aflönade svenska presterskapet nu ställer på presterskapets löne-regleringsfond. Krafven äro således berättigade ur behofvets synpunkt. De äro det icke mindre ur synpunkten af det faktum, att, såsom ofvan visats, presterskapets löne-regleringsfond är *presternskapets*.

Skulle emellertid dessa minimala kraf förblifva ohörda eller skulle de blott till en oväsentligare grad uppfyllas, men medlen hållas inne i presterskapets löne-regleringsfond i den samhällsklass' ekonomiska intresse, som hittills bildat majoritetspartiet inom den svenska riksdagen, för att efter nu gällande löne-regleringars utgång tjena till att bereda denna samhällsklass skattelindring; skulle, i korthet sagdt, för underlättandet af jordbrukstiondens eftersträfvade afskrifning en stor del af det svenska presterskapet under en mansålder förvägras att komma i åtnjutande af en för sin anständiga bergning oumbärlig del af *sina egna aflöningsmedel*, då skulle dock detta förfarande i rättsligt hänseende sakna sin motsvarighet i Sveriges historia — åtminstone under nyare, vid lag och rätt mera vanda tider.

* * *

Står det således fast,
att till de medel, som benämnas presterskapets löne-regleringsfond, presterskapet har en *laglig rätt*;
att denna rätt tillhör *ingen annan än presterskapet*;
att denna rätt tillhör presterskapet *under innevarande löne-regleringsperiod*;

och att det först då kan blifva fråga om upphörande af denna rätt, då hvarje prest erhållit en anständig bergning;

och förhåller det sig så, som jag här ofvan sökt uppvisa, att i allmänhet omkring 692 komministrar, och särskildt 251 äldre komministrar, samt (omkring) 222 äldre kyrkoherdar för närvarande *sakna anständig bergning*,

då lärer det vara med full rätt, som jag ansett,

att genom tillskott från presterskapets lönerogleringsfond komministrarnes minimilön bör höjas till 2,000 kronor;

att genom tillskott från samma fond aflöningen för kyrkoherdar och komministrar med tjugu till tjugufem tjensteår bör höjas till resp. 3,300 och 2,200 kronor;

att genom tillskott från samma fond aflöningen för kyrkoherdar och komministrar med tjugufem tjensteår eller därutöfver bör höjas till resp. 3,600 och 2,400 kronor;

att dessa förhöjningar böra träda i kraft senast från och med den 1 maj år 1904; samt

att såsom godtgörelse till presterskapet för den lönefyllnad, som tidigare undanhållits detsamma, bör vid innevarande lönerogleringsperiods slut hvad som då möjligen återstår af presterskapets lönerogleringsfond öfverföras till presterskapets enke- och pupillkassas grundfond.

2. *Kyrkofonden och kyrkomötet.*

I likhet med öfriga af komitén nu framlagda lagförslag slutar äfven Förslag till lag om kyrkofond med orden: »Denna lag må ej ändras eller upphävas utan bifall af allmänt kyrkomöte.»

Det kan synas, såsom om till kyrkomötets befo genhet vederbörlig hänsyn sålunda vore tagen och såsom om ur kyrklig synpunkt tillfredsställande garantier i detta stadgande inneläge. Sådant torde ock vara förhållandet beträffande *lagen* om kyrkofonden. Men med afseende på sjelfva *fonden* vill det synas, som om kyrkomötet icke skulle komma att ega någon befo gen-

het. Enligt mitt förmenande ligger det emellertid i sakens egen natur, att kyrkomötet beträffande fondens medel skall ega rätt att till Kongl. Maj:t göra underdånig framställning, en framställning, som af flerehanda förhållanden kan komma att föranledas, exempelvis af den hänsyn till utvecklingen af den kyrkliga organisationen, som Förslag till lag angående reglering af presterskapets aflöning i sin § 1 och slutet af kyrkofondslagens § 10 framhåller. Vid sådant förhållande har det jemväl synt mig som allenast en naturlig sak, ifall kyrkofondslagen åt kyrkomötet inrymde denna befogenhet genom ett stadgande, som på samma gång för kyrkomötet skulle främja den officiella kännedom beträffande fondens inkomster och utgifter, hvarför utan en framställning från kyrkomötet angående fonden knappast låter tänka sig. Jag har derfor ansett, att såsom förslagens näst sista paragraf borde inskjutas orden:

Kyrkofondens kapitalkonto delgifves af Kongl. Maj:t allmänna kyrkomötet för de år, som förgått, sedan föregående kyrkomöte var församladt.

VI. Finansplan.

Beräkningen af vissa betydande såväl utgifts- som inkomstposter är förenad med stora vanskligheter, då det gäller ett förslag, hvars tillämpning i de flesta församlingar skulle börja i genomsnitt 18 år härefter. Särskildt måste man i fråga om församlingsafgifterna, såsom beroende af kyrktalet, nöja sig med ganska sväfvande sannolikhetsberäkningar och med att tillse, att dessa hvarken blifva alltför sangviniska, ej heller å andra sidan, såsom förhållandet snarare torde vara i komiténs beräkningar, taga alltför liten hänsyn till den ökning, som blir en följd af landets ekonomiska förkofran. I allmänhet synes man böra röra sig med afrundade summor, som låta de stora dragen framträda utan att skymmas af i en helbild oväsentliga detaljer.

Då en fullständig finansplan framlagts till komitéförslagen, kan jag, i fråga om en finansplan till mina förslag, vid de olika posterna stanna vid en jämförelse mellan de olikheter beträffande såväl utgifter som inkomster, som skulle blifva en följd af bifall till de af mig gjorda afvikande yrkanden. Och utgår jag vid denna jämförelse från det å sid. 293 meddelade sammandrag af komiténs finansplan.

A) Utgifter:

1. *Löner* skulle för kyrkoherdar och komministrar enligt min bilagda tabell »Presterskapets löner» uppgå till 10,100,373 kronor eller, i afrundadt tal, till 10,100,000 kronor. I fråga om arfvodet åt kontraktsprostar har jag icke anfört någon annan skiljaktighet än den, som följer af att arealen enligt mitt förslag skulle upptagas till sin verkliga utsträckning. Det af komitén beräknade arfvodet torde alltså kunna afrundadt upptagas till 60,000 kronor, och skulle sålunda det ordinarie presterskapets aflöning uppgå till 10,160,000 kronor.

Det är dock att märka, att denna lönestat är uppgjord under förutsättning, att folkmängden är densamma, som den var den 31 dec. 1900. Vid folkmängdens ökning inträder i allmänhet någon ökning i aflöningen — i allmänhet, ty i större stadsförsamlingar, der kyrkoherdelönen redan i beräkningarna nått sitt maximum, vållar folkmängdens ökning ingen ökning af kyrkoherdelönen, och ökningen af komministerslönerna blir ringa. Men nu är det just i de större städerna, som folkmängden starkast tillväxer. Man torde därför icke böra beräkna större ökning i folkmängden före de nya löneregleringarnas uppgörande, som kommer att på lönebeloppen inverka, än 300,000 personer. Beräknas dessa välla en löneförhöjning om i genomsnitt 40 öre för hvarje person, skulle den af folkmängden vållade ökningen i den beräknade aflöningen uppgå för hela riket till 120,000 kronor och aflöningen i dess helhet vid tiden för de nya löneregleringarnas uppgörande belöpa sig till 10,280,000 kronor eller med det tillägg om 30,000 kronor, hvarom nedan under 10) förmäles, till 10,310,000 kronor.

2. *Ålderstillägg för ständiga adjunkter.* Då enligt mitt förslag ständiga adjunkter icke skulle komma att finnas, utgår denna post ur utgiftsstaten. I stället inträder en annan. I reservation V till betänkandet angående den kyrkliga indelningen och organisationen har jag motiverat anställandet af s. k. kontraktsadjunkter i sammanhang med den indragning af komministratorer etc., hvarom jag till fromma för en förnuftig disposition af de presterliga krafterna hoppas, att den må komma att ega rum i ungefär den utsträckning, som jag ansett mig kunna tillstyrka densamma. Ifall tills vidare ett antal af 50 sådana adjunkter efter hand komme att förordnas och årsarfvodet från kyrkofonden åt dylik adjunkt beräknades till 2,000 kronor, skulle alltså till *kontraktsadjunkter* komma att åtgå ett årligt belopp af 100,000 kronor.

3. *Arfvoden och ålderstillägg åt andra adjunkter* = det af komitén beräknade belopp afrundadt till 260,000 kronor.

4. *Adjunktsresekostnad* (för 300 adjunkter, då de s. k. ständiga adjunkterna frånräknats) afrundad till 10,000 kronor.

5. *Emeritilöner* = det af komitén beräknade belopp: 500,000 kronor.

6. *Ersättning till prestenkor* för afkastning af enkesäten = det af komitén beräknade belopp eller 23,000 kronor.

7 och 8. *Skogsindelning och skogsskötsel.* Beloppen lika med det af komitén beräknade afrundade till resp. 12,000 och 75,000 kronor.

9. *Byggnadslånekassornas förvaltningskostnader:* utgå ur utgiftsstaten.

10. *Oförutsedda lönebidrag* hafva af komitén upptagits till 10,000 kronor med hänsyn till särskilda förhållanden, som ej kunnat vid fastställande af lön för innehafvare af ordinarie presterlig tjänst tagas i beräkning. Men om nämnd skall inom hvarje pastorat sammanträda för att föreslå lönebelopp och dervid taga hänsyn till jemväl hvad i § 7 af Förslag till föreskrifter angående beräkning af presterskapets aflöning omförmäles, så torde nu oförutsedda men redan vid lönerogleringarnas uppgörande framträdande och af Kongl. Maj:t då godkända behof afvenledes böra i finansplanen beräknas och knappast kunna för hela riket med dess omkring 2,200 presterliga beställningar komma att understiga 30,000 kronor. Rätteligen torde detta belopp dock böra hänföras under rubriken *Löner*, der jag och inräknat det, och de medel, som här äsyftas, betitlas *Lönebidrag efter regleringarnas fastställelse*. I likhet med komitén upptager jag beloppet till 10,000 kronor.

11. *Ersättning för vissa å bostadsboställens skogsmark belöpande utskylder och besvär* = det af komitén beräknade belopp, 50,000 kronor.

12. *Godtgörelse för frångångna löneförmåner.* Nödvändigheten af en skälig godtgörelse åt dåvarande innehafvare af tjänst, för hvilken aflöningen vid instundande löneroglering kommer att, i regeln såsom en följd af tiondeafskrifningen och det nya systemet, i afsevärd mån sänkas, har jag utvecklat i reservation till § 32 af Förslag till lag angående reglering af presterskapets aflöning.

Att med större sannolikhet beräkna beloppet af det för dylik godtgörelse erforderliga förslagsanslag skulle kräfva uppgörandet af en tablå, som visade för hvarje tjänst, der lönen skulle komma att sänkas, det belopp, hvarmed den komme att understiga det nuvarande. Då jag icke medhunnit uppgörandet af en dylik tablå, får jag inskränka mig till ett allmänt öfverslag, hvarvid jag vill betona, att beloppet till en början måste blifva afsevärdt stort, men att det kommer att undan för undan

vid transport eller dödsfall nedgå, till dess det alldeles upphör. Det tillhör alltså i det stora hela endast den första öfvergångsperioden.

Med ledning af det förhållande, att landspastoratens antal utgöra omkring 1,350, att vid omkring en fjerdedel af dessa lönen torde blifva afsevärdt sänkt och med beräkning af en godtgörelse åt dåvarande innehafvare af kyrkoherdebeställningen med i genomsnitt 500 kronor samt skälig godtgörelse åt jemväl något tiotal komministrar, torde totalbeloppet kunna beräknas komma att, när det är som högst, uppgå till inemot 175,000 kronor.

B) Inkomster.

1. *Afkastning af bostadsboställen.* En finansplan, med största möjliga noggrannhet uppgjord, förutsätter jemväl en tabell sådan som komiténs tabeller 3 och 4, serien D. En dylik tabell, anslutande sig till den af mig uppgjorda lönestat för presterskapet, har jag icke medhunnit att utarbete. Dess utarbetande är emellertid allenast ett kansligöromål, hvadan detsamma när som helst kan under den fortsatta diskussionen om dessa frågor företagas, om så befinnes nödigt. I saknad för det närvarande af en dylik tabell kan man emellertid med ledning af åtskilliga kända siffror anställa en sannolikhetsberäkning, hvars tänkbara missvisning icke behöfver blifva så stor, att finansplanens sannolikhet i det hela äfventyras. För öfrigt röra sig äfven komiténs beräkningar i flera viktiga afseenden endast med sannolikheter och kunna ej annat. Sådant är förhållandet exempelvis beträffande afkastningen af hvarje särskildt boställe, årsbeloppet af inflytande skogsförsäljningsmedel och fyrktalet inom de olika församlingarna.

Om de presterliga tjänsterna med hänsyn till antal och beskaffenhet förblefve desamma som året 1896—97, och afkastningen af innehafvarnes bostadsboställen likaledes förblefve vid det belopp, hvartill den upptagits enligt förut af komitén föranstaltad beräkning (Tabellserien A, Tab. 3), skulle denna belöpa sig till 1,462,399 kronor. Komitén har emellertid nu uppskattat bostadsboställenas afkastning till 2,385,766 kronor. Denna högst betydande olikhet i boställsafkastningens beräkning vållas, enligt redogörelsen å sid. 281, af att komitén förutsätter, att afkast-

ningen af bostadsboställe skall *utan* afdrag af kostnaden för fullgörande af boställshafvarens byggnadsskyldighet å boställets laga hus beräknas såsom aflöningsförmån. Här af följer ock i sin ordning, att, i öfverensstämmelse med komiténs förslag om byggnadsskyldigheten, hela kostnaden för byggnadsskyldigheten å bostadsboställeden såväl jordbruks- som bostadshus faller utanför komiténs finansplan.

I öfverensstämmelse med mina i fråga om byggnadsskyldigheten afvikande åsigtter skall boställshafvaren (resp. arrendatorn) bygga och underhålla jordbrukshusen, för hvilken skyldighet kostnaden skall afdragas från boställsafkastningen, samt pastoratet bygga och underhålla bostadshusen. Denna fördelning af skyldigheterna är icke den nu gällande. Men den har beträffande de ömsesidiga kostnaderna ansetts vara i det hela ungefär lika tungt drabbande å de resp. parterna som den nu gällande. Med afdrag för den å boställshafvaren nu hvilande byggnads- och underhållsskyldighet men utan afdrag för skatter och onera beräknades bostadsboställeden totalafkastning ecklesiastikåret 1896—97 till kronor 1,817,189: 04. Vid en sannolikhetsberäkning synes denna siffra fortfarande vara användbar, och torde den kunna afrundad upptagas till 1,800,000 kronor.

2. *Afkastning af lönetillgångar, som församlingar anskaffat eller genom donation erhållit*, af komitéen beräknad till 82,682 kronor, upptages, afrundad, till 83,000 kronor.

3. *Församlingsafgifter*. Beträffande dessa förefinnes mellan komiténs och mina principer en dubbel olikhet. De efter folk-mängden beräknade församlingsafgifterna, 1,017,657 kronor, som enligt komitéförslaget skulle kunna uttagas genom s. k. personliga afgifter, skulle enligt mitt förslag försvinna. De efter fyrktal eller bevillning utgående afgifterna, af komitéen beräknade till 2,564,015 kronor, skulle deremot betydligt höjas, derigenom att för fyrk pr jordbruksfastighet skulle erläggas i allmänhet 10 öre. Då komiténs förslag om 5 öre pr fyrk för annan fastighet och för inkomst äfven är mitt förslag, förefinnes skilnad i beskattning endast beträffande jordbruksfyrken.

Hela antalet fyrkar för *jordbruksfastighet* i landsförsamling utgjordes år 1900 af 14,399,297. I fall dessa erlade 10 i stället för 5 öre pr fyrk, skulle ökningen blifva 719,965 kronor.

Det är emellertid icke blott genom den af mig föreslagna dubbla afgiften af jordbruksfyrk, som församlingsafgifterna skulle

blifva högre än de af komitén beräknade. En väsentlig ökning skulle inträda för alla beskattningsföremål genom fyrktalets ökning med den ekonomiska utvecklingen.

Beträffande särskildt jordbruksfastighet har tillväxten af detta beskattningsföremål inom landskommuner med undantag af köpingarne fortgått från 11,636,452 fyrkar år 1878 och 13,424,657 fyrkar år 1884 till 14,399,297 fyrkar år 1900, en ökning alltså med 23,74 % under de 22 åren sedan 1878 och 7,26 % under de 16 åren sedan 1884.¹⁾ Antager man, att utvecklingen under de närmaste 16 åren framåt, alltså 1900—1916, förblefve densamma som under de sista 16 åren, skulle fyrktalet år 1916 alltså belöpa sig till 15,444,686 eller, afrundadt nedåt, 15,000,000 jordbruksfyrkar. I ett mindretal landsförsamlingar komme afgiften visserligen icke att belöpa sig till fulla 10 öre. Men å andra sidan komme ökningen af fyrktalet påtagligen att icke stanna vid året 1916 utan fortgå och till år 1921, ungefärliga genomsnittsåret för löneregleringarnas utlöpande, hinna att blifva ännu mera betydande. Stannar man emellertid vid 15,000,000 fyrk å 10 öre, skulle i landspastoraten jordbruksfastigheternas belastning för presterskapets aflöning blifva 1,500,000 kronor (mot nära 3,700,000 kronor ecklesiastikåret 1896—97).

Vid aktgifvande på den successiva stegringen af fyrktalet inom landskommunerna för *inkomst*, befinnes detta hafva mellan åren 1884 och 1900 ökats från 8,166,205 till 15,734,966, eller med 92,68 %. Man torde hafva rättighet att antaga, att ökningen under de följande 16 åren icke kommer att blifva *mindre* än under de 16 åren 1884—1900. Själfdeklarationen torde snarare komma att stegra ökningen. Med proportionsvis lika ökning skulle fyrktalet för *inkomst* år 1916 i landsförsamlingarna belöpa sig till 30,318,132 och borde vara ännu större år 1921. För att iakttaga all försiktighet vid beräkningen torde man emellertid böra stanna vid att antaga att allenast 25,000,000 fyrk för *inkomst* komme att i landsförsamlingar drabbas af en utdebitering för presterskapets aflöning af 5 öre pr fyrk. Församlingsavgifterna från denna kategori af beskattningsföremål af *inkomst* skulle då belöpa sig till 1,250,000 kronor.

Fyrktalet för *annan fastighet* har inom landsförsamlingar under åren 1885—1900 ökats från 1,037,874 till 2,494,215 eller med

¹⁾ Se tabellen sid. CXXXVIII.

140,32 %. Under förutsättning att ökningen fortgår i samma proportion under åren 1901—1916, skulle detta sistnämnda år motsvarande fyrktal belöpa sig till 5,994,097. Om man också här bortser från utveckling efter 1916 och antager, att antalet af de fyrkar för annan fastighet, för hvilka komme att erläggas 5 öre pr fyrk till presterskapets aflöning, i landsförsamlingar blifva allenast 5,000,000, skulle församlingsafgifterna derstädes från annan fastighet än jordbruksfastighet belöpa sig till 250,000 kronor.

Totalbeloppet af församlingsafgifter i landspastorat skulle alltså kunna beräknas till 3,000,000 kronor.

Beträffande städerna skulle aflöningen till deras presterskap enligt den tabell, som är bilagd denna reservation, uppgå till 1,647,066 kronor. Enligt komiténs tab. 3 (Ser. D.) skulle stads- och blandade stads- och landspastorat erhålla i bidrag från kyrkofonden till sitt presterskaps aflöning 143,498 kronor samt genom afkastning af bostadsboställe och vissa andra tillgångar resp. 83,822 och 58,961 alltså tillhoppa 286,281 kronor. Återstoden af aflöningen, i rundt tal 1,360,000 kronor borde alltså kunna beräknas såsom städernas församlingsafgifter. Men då en afsevärd del af städernas församlingsafgifter (enligt komiténs beräkning öfver 20 %) beräknats efter 20 öre pr person och det icke torde vara sannolikt att hela denna del kan uttagas pr fyrk inom ett maximum af 5 öre, torde endast 1,300,000 kronor böra såsom städernas församlingsafgifter beräknas.

Totalbeloppet af församlingsafgifterna skulle sålunda kunna beräknas till 4,300,000 kronor.

4. *Afkomst af enskildas donationer.* I öfverensstämmelse med min reservation angående donation af här förevarande slag, sid. 326 f., anser jag, att dessa medel falla utanför löneregleringen och icke böra såsom tillgångar för densamma upptagas.

5. *Kyrkofondens inkomster.*

a) *Ersättning för presterskapets tionde,* af komitén beräknad till kronor 3,897,954, upptages i öfverensstämmelse med mitt i sammanhang med förslaget om de personliga afgifternas upphörande, sid. 315, gjorda yrkande till 4,000,000 kronor.

b), c), d) *Skogsförsäljningsmedel* hafva af komitén beräknats till kronor 569,649: 91, *afkastning af löningsboställen* till kronor 453,305: 63, *statsanslag* till kronor 333,408: 95. Jag upptager

posterna afrundade till resp. 570,000, 453,000 och 333,000, tillhoppa 1,356,000 kronor.

e) *Ränta och annan vinst å kyrkofondens tillgångar.* På grund af de skäl, som jag i reservationen V anført mot att presterskapets löneregleringsfond öfverføres till kyrkofonden, kan jag icke i likhet med komitén såsom kyrkofondens inkomst upptaga ränta å löneregleringsfonden kronor 152,069:03, hvadan jag drager detta belopp från summan 234,131:86 i komiténs beräkningar, då alltså återstå kronor 82,062:83 eller, afrundadt, 82,000 kronor.

Kyrkofondens årliga inkomster skulle således utgöra sammanlagdt 5,330,000 kronor.

Sammandrag.

A. *Utgifter:*

	Kronor.
1. Löner för kyrkoherdar och komministrar samt arfvoden åt kontraktsprostar	10,310,000
2. Arfvoden åt kontraktsadjunkter	100,000
3. Arfvoden och ålderstillägg åt andra adjunkter	260,000
4. Adjunksresekostnad	10,000
5. Emeritilöner	500,000
6. Ersättning till prestenkor	23,000
7. Skogsindelning	12,000
8. Skogsskötsel	75,000
9. Lönebidrag efter regleringarnas fastställelse	10,000
10. Ersättning för vissa å bostadsboställens skogsmark löpande utskylder och besvär	50,000
11. Godtgörelse ad interim för frångångna löneförmåner	175,000
12. Reservmedel	98,000
	Summa kronor 11,623,000

B. *Inkomster:*

1. Bostadsställenas afkastning	1,800,000
2. Församlingars särskilda lönetillgångar	82,000
3. Församlingsafgifter	4,300,000
4. Kyrkofondens inkomster	5,441,000
	Summa kronor 11,623,000

Af herr Nylander.

Det torde icke kunna anses vara med rättvisa och billighet öfverensstämmande, att den presterskapet enligt förut gifna författningar tillkommande tionde skall — på sätt komitén hemställt i § 5 af förslaget till lag om indragning till statsverket och afskrifning af presterskapets tionde samt om ersättning derför — af de tiondeskyldiga fastighetsegarne fortfarande, i den mån denna tionde ej afskrifves, utkräfvas under hela 30 år efter det att de på grund af förordningen den 11 Juli 1862 fastställda löneregleringar upphört att gälla och sedan nya löneregleringar börjat tillämpas, hvilka ålägga fastighetsegarne att, i likhet med andra skattskyldiga, till presterskapets aflöning bidra.

Riktigast vore utan tvifvel, att tiondeskyldigheten af fast egendom upphörde vid den tidpunkt, då nya och helt andra grunder för prestatflöningens utgörande inom de resp. pastoraten börja tillämpas, och att statsverket sålunda öfvertog denna skyldighet, allt efter som de gamla nu gällande löneregleringarna upphöra. Härigenom kunde ock hela föreslagna anordningen för tiondens upptagande och afskrifning i högst väsendtlig grad förenklas.

I alla händelser synes mig den af komitén föreslagna tidsperioden af 30 år för ifrågavarande afskrifning vara allt för lång och kunna utan svårighet begränsas till åtminstone 20 ecklesiastikår eller till samma tid, hvarunder en enligt de nya grunderna fastställd lönereglering är afsedd att tillämpas.

Af herr Redelius.

Jag annäler reservation mot vissa delar af motiveringen:

1:o till lönerogleringslagen: beträffande

- a) byggnadskostnadens inräknande i boställsafkastningen,
- b) afgifter från dissenters;

2:o till föreskrifter angående beräkning af lönerna med hänsyn till:

- a) predikoskyldigheten (för stort afseende),
- b) folkmängd och areal (för litet afseende),
- c) vikariearfvodets beräkning uteslutande efter folkmängden,
- d) lönens höjning på grund af särskilda förhållanden t. ex. i Östergötland och Skåne.

Med herr Rydin instämmer jag i hvad han anfört om enkesäten.

Af herr Rydin.

I nedan omförmälda punkter har jag uttalat en mening, som afviker från den af komiténs flertal omfattade.

Församlingarnas skattskyldighet.

En mycket vanskelig uppgift har förelegat komitén, då det gäلت att uppgöra en stat för svenska kyrkan, helst denna stat icke mera allmänt skulle komma att tillämpas förr än omkring år 1920. Med hänsyn till det fördelaktiga resultatet af komiténs finansplan, hvilken visar ett öfverskott af 783,049 kronor 8 öre, har komitén — under förutsättning att Kongl. Maj:t vid granskning af komiténs förslag skulle finna, att ett minst lika stort öfverskott vore att påräkna — ansett sig böra tillstyrka den ändring i § 7 af förslaget till lag angående reglering af presterskapets aflöning, att vid fastställande af församlingarnas bidragsskyldighet, så vidt denna beror af folkmängdens storlek, beräknas, i stället för föreslagna 20 öre, allenast 10 öre för hvarje person.¹⁾

Härutinnan instämmer jag med komiténs flertal. Dock synes mig nödig försigtighet vara iakttagen, om den efter församlingarnas invånareantal lämpade skattskyldighet varder påbjuden *endast* med afseende å de löneregleringar, som *första gången* uppgöras i syfte att vinna tillämpning, sedan de på grund af 1862 års förordning fastställda löneregleringar upphört att gälla.

Vid *derefter följande* löneregleringar, som skulle verkställas 30 å 40 år härefter, läser församlingarnas bidragsskyldighet böra begränsas sålunda, att församlingsafgifter icke må utgöras till högre belopp, än som erhålles under antagande, att för hvarje fyruk af hela fyrktalet inom pastoratet utginge 5 öre eller, der

¹⁾ Jfr ofvan sid. 294.

fyrktalssättning icke eger rum, för hvarja krona af de skattskyldiga inom pastoratet påförd bevillning 50 öre. Det torde nemligen med ganska stor säkerhet kunna antagas, att fyrktal och bevillning vid åsyftade tidpunkt skola hafva tillväxt högst betydligt. Enligt den å sid. cxxxvii och följ. här ofvan förebragta utredning ökades inkomstbevillningen i *städerna* åren 1881—1900 med 110.5 procent och samtliga fyrkar — för jordbruksfastighet, annan fastighet och inkomst — inom *landskommunerna* åren 1878—1900 med 67.1 procent. Helt visst kommer ökningen att hädanefter försiggå ännu raskare, sedan obligatorisk själfdeklaration blifvit införd här i landet. Dessutom läser en stegring af kyrkofondens, i vissa afseenden ganska knappt beräknade, inkomster vara att förvänta till den tid, då fonden skall börja fungera.

Då öfverskottet af kyrkliga aflöningsmedel, på sätt ofvan blifvit nämndt, redan nu visar sig utgöra 783,049 kronor 8 öre, kan det, efter min mening, ej vara tvifvel underkastadt att, om vid den tid, då nya lönerogleringar skola för andra gången uppgöras, de af komitén i åberopade § 7 antagna grunder för församlingsavgifternas bestämmande blefve tillämpade, ett högst afsevärdt öfverskott skulle uppstå. Jag anser därför, att *vid dessa framtida lönerogleringar de avgifter, som nu beräknats efter folkmängd* och som antagits uppgå till 1,017,657 kronor,¹⁾ *kunna undvaras.*

Beträffande redaktionen af förenämnda lagförslag skulle, om denna uppfattning gillas, några ord uteslutas i § 7, hvarjemte en ny paragraf borde tilläggas, helst mot slutet af lagförslaget bland andra der intagna öfvergångsstadganden.

§ 7.

När i § 6 omförmälda tillgångar icke förslå till den aflöning, som anses böra tillkomma en hvar af pastoratets prester, skola, i den mån sådant till bristens betäckande erfordras, församlingsavgifter utgöras, likväl icke till sammanlagdt högre belopp, än som erhålles under antagande, att för hvarje *fyrk* af hela fyrktalet inom pastoratet *utginge* fem öre eller, der fyrktalssättning icke eger rum, för hvarje krona af de skattskyldiga inom pastoratet på-

¹⁾ Jfr ofvan sid. 282.

förd bevillning femtio öre; dock att vid dylik beräkning *uteslutes fyrktal* eller bevillning för presterskapets boställen och löneinkomster.

Nämnden skall uträkna, hvad, med iakttagande af dessa bestämmelser, bör såsom församlingsavgifter utgöras; skolande senaste officiella uppgifter *angående fyrktal* och bevillningsbelopp läggas till grund vid beräkningen.

§ .

För lönereglering, som i pastorat första gången uppgöres i syfte att vinna tillämpning, sedan den på grund af förordningen den 11 juli 1862 fastställda lönereglering i pastoratet upphört att gälla, må under den i § 7 angifna förutsättning, utöfver de i samma paragraf omförmälda avgifter i förhållande till kyrk eller bevillning, beräknas jemväl en afgift med högst tio öre för hvarje person af pastoratets hela folkmängd enligt senaste officiella uppgifter; dock att vid dylik beräkning uteslutes presterskapet för sig och husfolk.

I detta sammanhang vill jag tillkännagifva, att jag finner den skattskyldighet till svenska kyrkan och dess presterskap, som för närvarande åligger *främmande trosbekännare*, icke vara med rättvisa och billighet öfverensstämmande. Jag kan därför icke instämma i komiténs yttrande å sid. 111, att »de skäl, som anförts till stöd för att medlemmar af lagligen erkänd församling, hvars prest eller föreståndare är behörig och pliktig jemväl att föra anteckningar öfver medlemmarnes borgerliga förhållanden, borde, mer eller mindre fullständigt, frikallas från skyldigheten att bidraga till aflöningen af svenska kyrkans presterskap, *torde icke kunna fränkännas all betydelse*».¹⁾ Dessa skäl hafva nemligen synts mig i hög grad beaktansvärda.

Emellertid inser jag, i likhet med komitén, att, innan någon *skatteländring* kan medgifvas — fullständig *skattefrihet* bör, efter min mening, åtminstone ej för närvarande ifrågakomma —, en noggrann *utredning måste verkställas angående vilkoren och förutsättningarna* därför. Lämpligast vore naturligtvis, om denna utredning föreläge färdig, då frågan om reglering af presterskapets löneför-

¹⁾ Kursiveringen af reservanten.

hållanden skall upptagas till pröfning, så att båda frågorna kunde samtidigt skärskådas.

Enkesäten.

Till sin uppkomst är enkesätesinstitutionen inom Göteborgs stift en synnerligen vördnadsbjudande inrättning, alldenstund kyrkoherdarne till enkornas förmån afstodo jord, som blifvit dem sjelfva på lön anslagen. Detta drag af frivillig uppoffring framträdde mindre tydligt vid upplåtandet af de bohuslänska enkesätena än i fråga om öfriga enkesäten inom nämnda stift. Då Fredrik III genom sitt öppna bref den 29 augusti 1648 stiftade enkesäten till understöd för presternas enkör i konungariket Norge — hvilket den tiden omfattade äfven nuvarande Bohuslän —, synes nemligen anledningen hafva varit den, att »ehn dell forarmede Preste Encher» begärt hjelp till försörjning »i deris Enche Seede». Af det kongl. brefvet framgår emellertid, att biskoparne för ändamålet gifvit anvisning på de till prestgällen hörande *mensaljordar*. Enkesätena inom Hallands och Elfsborgs län hafva deremot tillkommit uteslutande på initiativ af vederbörande kyrkoherdar, hvilka öfverenskommo »att vid hvart pastorat deras innehafvande *stomgård* eller *mensalhemman*, derest *stomgård* icke finnes, såsom enkesäte till sina enkör lemna och afstå». I stadfästelseresolutionerna den 11 augusti 1756 och den 30 september 1761 å de särskilda öfverenskommelserna förklarade ock Kongl. Maj:t sig anse en hvar af dem med så mycket mera nådigt välbehag, som presterskapet »dymedelst ådagalagt en berömmelig sorgfällighet att, utan Kronans gravation, fullborda en på deras enkör och barns välfärd syftande Christelig inrättning».

Enkesätesinstitutionen har vid de löneregleringar, som verkstälts på grund af 1862 års förordning, lemnats orubbad. Under det att *stom*-, *annex*- och *mensalhemman* vid presterliga beställningar inom pastorat, der enkesäten ej finnas, i stor mängd blifvit skilda från dessa beställningar för att med sin afkastning lemna bidrag till reglerandet af lönerna för presterskapet i pastorat, hvilkas aflöningsmedel varit otillräckliga, hafva de löningshemman af samma natur, som blifvit anordnade till enkesäten, bibehållits vid denna senare uppgift och dessutom till-

fälligtvis, under ledigheter, ökat kyrkoherdarnes aflöning. Anledningen till, att enkesätena inom Göteborgs stift sålunda icke vid den allmänna regleringen af presterskapets inkomster fingo dela öde med så många andra löningshemman inom de öfriga stiftet, torde hafva varit den, att enkeförsörjningen då ännu icke blifvit ordnad genom en för hela presterskapet gemensam inrättning.

För år 1896 hade enkesätena inom Göteborgs stift ett taxeringsvärde af 1,108,100 kronor, med vexlingar, i fråga om de särskilda fastigheterna, från 1,600 till 47,000 kronor, på sätt motstående tablå utvisar.¹⁾ Af de i tabblån upptagna 83 enkesäten hade endast 35 hvar för sig ett värde under 10,000 kronor; 14 voro taxerade ett hvar till 20,000 kronor och derutöfver — såsom 28,000, 32,000, 33,000, 42,000 och 42,100 kronor -- intill angifna gräns, 47,000 kronor.²⁾

Samtidigt med det att enkorna fingo behålla de åt dem upplåtna hemman af ecklesiastik boställsnatur, erhöilo vid löne-regleringarna kyrkoherdarne i de pastorat, der enkesäten finnas, löner, som för ecklesiastikåret 1896—97 i medeltal öfverstege medelbeloppet af lönerna för kyrkoherdar i rikets samtliga lands-pastorat. Detta medelbelopp utgjorde nemligen 4,544 kronor, hvaremot kyrkoherdarne uti förstnämnda pastorat hade en lön af 4,998 kronor i medeltal eller, om de belopp frånräknas, som utgjorde vissa kyrkoherdars inkomst af enkesäten, 4,693 kronor.

Sedan grundsatsen om en *jemnare fördelning* af presterska-pets inkomster en gång blifvit uttalad — om den ock på ett blott ofullständigt sätt genomförts i 1862 års förordning —, har det upphört att vara sanning, hvad kyrkoherdarne i domprost-riets och Marks kontrakt af Göteborgs stift yttrade med afseende å sin den 22 april 1761 träffade öfverenskommelse om enkors underhåll, nemligen att »ingen med skäl härigenom kan säga sig förfördelad». Ty i sjelfva verket hafva de fastigheter, som ut-

¹⁾ Uppgifter saknas beträffande taxeringsvärdena å två enkesäten, tillhörande det ena tyska församlingen i Göteborg och det andra Lysekils pastorat.

²⁾ Utöfver afkastningen af enkesäten tillfaller för närvarande prestenkor inom Hallands samt Göteborgs och Bohuslän en icke obetydlig del af det från statsverket utgående anslag till fattiga prestenkor eller — såsom den på stats-kontorets räkenskaper grundade, å sid. 242 intagna, tablå gifver vid handen — 1.520 kronor 77 öre af hela anslaget 10,805 kronor 12 öre

Tablå

*utvisande taxeringsvärden å prestensäten inom Göteborgs stift
år 1896.*

	Kr.		Kr.
Landvetter	4,600	Gällstad	7,000
Säfve	23,000	Dalstorp	7,000
Kungelf	18,800	Kalf	3,000
Karreby	11,000	Tölö	21,000
Torsby	7,000	Vallda	15,000
Marstrand	22,000	Kungsbacka	17,500
Solberga	7,000	Fjärås	9,000
Spekeröd	7,000	Örmevalla	11,200
Hjertum	8,500	Frillesås	9,000
Ödsmål	5,500	Värö	10,000
Uddevalla	16,000	Veddige	10,000
Skredsvik	5,000	Hvalinge	7,600
Bokenäs	4,000	Lindberg	12,400
Tjörn	12,000	Traslöf	42,100
Morlanda	10,000	Hunestad	27,000
Tegneby	18,000	Grimeton	17,000
Myckleby	10,000	Tvååker	21,000
Foss	28,000	Vinberg	11,000
Bro	17,500	Ljungby	32,000
Tossene	11,000	Sibbarp	5,000
Qville	15,000	Okome	9,500
Krokstad	9,300	Fagered	3,500
Tanum	13,000	Gällared	4,000
Skede	12,000	Drängsered	4,400
Nasinge	8,000	Vessige	16,000
Nafverstad	14,000	Abild	6,000
Stora Lundby	17,300	Årstad	47,000
Angered	19,400	Slöinge	14,500
Romeled	18,000	Getinge	25,200
Sätilla	16,000	Harplinge	20,000
Seglora	6,000	Söndrum	42,000
Örby	5,000	Halmstad	16,000
Berghem	15,200	Slättåkra	24,000
Surteby	18,000	Torup	7,000
Istorp	17,600	Bredared	3,000
Kungsäter	4,000	Enslöf	7,000
Torestorp	7,000	Snöstorp	33,000
Bollebygd	11,000	Eldsberga	4,500
Mjöback	2,400	Laholm	1,600
Svenljunga	7,000	Veinge	18,000
Sexdråga	6,000	Östra Karup	12,500
Långhem	7,500		
		Summa kronor	1,108,100

göra enkesäten, undanhållits sådana prester, som icke för närvarande kunna sägas hafva anständig bergning, icke heller haft det under löneregleringsperiodens förgående år.

Ett af hufvudsyftena med komiténs arbete har varit att söka få till stånd en mera genomförd utjemning af presterskapets löner och i samband dermed en förbättring i det svagast aflönade presterskapets villkor. För sådant ändamål har komitén föreslagit, att till kyrkans *gemensamma* förfogande skulle ställas aflöningsmedel i den största möjliga omfattning, såsom framgår i synnerhet af dess förslag till lag om kyrkofond. Särskildt skulle åtskilliga löningsboställen, som nu äro förenade med vissa presterliga beställningar, skiljas från dem och afkastningen med ett uppskattadt värde af 339,591 kronor tillföras kyrkofonden.¹⁾

Äfven afkastningen af enkesäten skulle enligt § 3 mom. 2 i komiténs förslag till lag om kyrkofond ingå till denna fond, men, när sådan afkastning må tillgodonjutas af prestenka, skulle fonden jemlikt § 6 mom. 2 i nämnda lagförslag hafva skyldighet att tillhandahålla enkan samma afkastning.

Komitén afser således icke att göra någon rubbning i enkesätinstitutionen, så vidt förmån derigenom beredes åt *prestenka*.

Till stöd för en sådan ståndpunkt har komitén å sid. 237 framhållit, huru som det torde vara obestriddigt, att afkastning af enkesäte, i den mån den tillkomme *prestenka*, ej kunde såsom en lönetillgång för *presterskapet* betraktas; och torde det komitén gifna uppdrag ej böra så tolkas, att komitén skulle hafva att ingå i bedömande, huru vida dylik egendom skulle, utan förnärmande af annans rätt, kunna tillvinnas kyrkofonden.

Mot detta komiténs uttalande tillåter jag mig erinra derom, att i regel *de fastigheter, som nu utgöra enkesäten, ursprungligen varit lönetillgångar för presterskapet* och från början icke anvisats prestenkor till underhåll. Laga hinder lärer då icke heller möta att, när en förändrad disposition finnes af omständigheterna påkallad, till presterskapet återställa *den ecklesiastika boställsjord*, som — låt vara under lång tid — fått med presterskapets goda minne begagnas af en del prestenkor.

Med hänsyn till de förändrade förhållanden som inträdt, sedan en särskild presterskapets enke- och pupillkassa blifvit bildad, finnes, enligt min åsigt, icke någon anledning att

¹⁾ Se ofvan sid. 288.

hädanefter företrädesvis gynna prestenkorna och indirekt äfven presterna i *Göteborgs stift*, genom att låta enkorna därstädes fortfarande behålla åt presterskapet anslagna löningsboställen — af hvilka somliga till och med äro ganska betydande possessioner —, så mycket mindre som kyrkoherdarne i de pastorat, der enkesäten finnas, skulle, enligt de af *komitén* föreslagna grunder för aflöningens beräkning, erhålla en medellön af 5,265 kronor, medan kyrkoherdarne uti rikets landspastorat öfver hufvud skulle i medeltal bekomma endast 4,634 kronor såsom lön.¹⁾

Anses afkastningen af ifrågavarande boställen fortfarande böra åtnjutas af prestenkor, torde därför vara lämpligast, att samma afkastning ingår till nyssnämnda kassa, för att på den vägen komma *alla* dylika enkor till godo.

Då jag emellertid håller före, att de till enkesäten upplåtna stom-, annex- och mensalhemman böra under en blifvande löne-regleringsperiod, i den mån sådant *utan förnärmande af annans redan förvärfvade rätt* kan ske, användas för sitt ursprungliga ändamål — presterskapets aflöning —, hemställer jag om den ändring i komiténs förslag till lag om kyrkofond, att *mom. 2 af § 6 i berörda lagförslag förklaras skola utgå*, och att de följande momentens ordningsnummer bestämmes i enlighet dermed.

Har enkesäte tillkommit genom *donation*, anser jag, lika med komitén, att donationen bör respekteras, och biträder följaktligen komiténs förslag i denna del.²⁾

Byggnadsskyldighetsavgifter och byggnadslånekassas förvaltningskostnader.

När komitén afgaf sitt betänkande med förslag till ecklesiastik boställsordning och till förordning om ecklesiastika byggnadslånekassor, underlät komitén att föreslå nya lagbestämmelser rörande *församlingarnas* nybyggnads- och underhållsskyldighet i fråga om laga hus å bostadsboställen. Detta berodde, enligt komiténs eget förklarande, dels derpå att bestående förhållanden svårligen torde kunna rubbas under nu löpande löne-regleringsperiod, dels derpå att komitén ansett ordnandet af församlingarnas och presterskapets byggnadsskyldighet för nästa

¹⁾ Se tab.-ser. D tab. 1, sid. 141.

²⁾ Se sid. 94 och 238 här ofvan.

löneregleringsperiod kunna och böra ske vid och genom löneregleringen; och hade komitén för afsigt att i sitt förslag angående grunderna för ny lönereglering intaga de för detta ändamål erforderliga bestämmelser.¹⁾

Sådana bestämmelser hafva ock af komitén införts i §§ 25 — 29 af förslaget till lag angående reglering af presterskapets aflöning.

Med afseende å laga hus, som det tillkommer *boställshafvare* att nybygga och underhålla, meddelar nu § 26 mom. 1 i nämnda lagförslag det stadgande, att Kongl. Maj:t, i sammanhang med pröfning af uppgjort förslag till lönereglering, skall fastställa ej mindre det *ersättningsbelopp*, som under löneregleringsperioden skall hvarje år från *pastoratet* utgå för verkställande af nybyggnad och sådan förbättring, som i 16 § af ecklesiastik boställsordning omförmäles, samt till gäldande af byggnadsskyldighetsafgifter, hvilka enligt 72 § i boställsordningen skola erläggas, än äfven hvad *pastoratet* har att under samma tid årligen utgöra såsom ersättning för bestridande af underhållskostnad; och skall enligt § 28 ersättningsbelopp, som på grund af § 26 blifvit bestämdt till gäldande af kostnad för *nybyggnad* å bostadsboställe, för hvarje år af kyrkorådet inlevereras till stiftets byggnadslånekassa.

De *byggnadsskyldighetsafgifter*, om hvilka sålunda talas, skola, sedan ny lönereglering för pastorat vunnit tillämpning, erläggas såsom bidrag till betäckande af blifvande nybyggnadskostnad för boställshafvares laga hus, i det fall, att annuitet för nybyggnadslån icke för huset utgår.

Väl finner jag det vara en rättvis och klok anordning att affordra *boställshafvare*, hvars laga hus vid tillträdet befunnits i särdeles godt stånd — så att för längre tid föga eller ingen nybyggnad synes förestå — dylika »årliga penningebidrag till husens framtida nybyggnad». Men då enligt komiténs löneregleringslag *pastorat* skall vidkännas all kostnad för nybyggnad äfven af *boställshafvares* laga hus, lärer en *sådan anordning icke vara behöflig* och torde dessutom komma att uppfattas såsom ett opå-

¹⁾ Se ofvanberörda betänkande, sid. LIX. — Då samma betänkande afgafs, tillhörde jag ej såsom ledamot komitén. Om icke allt i oförmälda betänkande står i öfverensstämmelse med hvad uti förevarande betänkande — angående reglering af presterskapets aflöning — blifvit anfördt och föreslaget, har jag så till vida icke någon del i ansvaret därför, som det förra betänkandet afgifvits, innan löneregleringsfrågan blifvit af komitén i hufvudsak behandlad.

kalladt förmynderskap öfver församlingarna, hvilkas budgeter ej lära blifva allt för mycket besvärade af ifrågavarande kostnad.

Vidare och då, såsom komitén å sid. 143 och följ. här ofvan utvecklat, presterskapets ställning till de ecklesiastika byggnadslånekassorna skulle blifva en helt annan — än från början antagits —, derest *presterns* skyldighet att nybygga alla eller vissa laga hus å bostadsboställen blefve på det sätt reglerad, att af *pastoraten* skulle till stiftens byggnadslånekassor årligen inlevereras ett visst belopp till bestridande af kostnaderna för den nybyggnad, som åligger presterskapet, anser jag det *icke böra ifrågasättas, att byggnadslånekassas förvaltningskostnader skola ens temporärt gäldas af kyrkofonden*, såsom i § 8 af förslaget till förordning om ecklesiastika byggnadslånekassor stadgas.¹⁾ Ty för presterskapet är det ju alldeles likgiltigt, i hvilken penninganstalt pastoraten upptaga sina nybyggnadslån. Att under sådana förhållanden lemna stiftens byggnadslånekassor understöd i form af förvaltningsbidrag synes mig vara ett åsidosättande af den i rikets ständers underdåniga skrifvelse den 6 juli 1857 uppställda vilkorsbestämmelse, att »de presterskapet lagligen eller genom häfdvunnen vana tillhörande inkomster icke finge till främmande ändamål förryckas».²⁾

Utom det att 72 § i förslaget till ecklesiastik boställsordning borde utgå, skulle mindre jemkningar i redaktionen af här omförmälda tre författningsförslag blifva en följd af mina sålunda uttalade åsigter, om de gillades. Det torde emellertid icke vara behöfligt att här framlägga något förslag till formulering.

* * *

Det har synts mig vara icke utan vigt, att den frågan blefve utredd, *efter hvilka grunder presterns aflöning skall utgöras* — sedan de i enlighet med 1862 års förordning fastställda löne-regleringar upphört att gälla —, för den händelse *icke ny lagstiftning i ämnet* dessförinnan kommer till stånd. Jag har därför trott mig böra i min mån söka bidraga till en sådan utredning.

I § 6 af omförmälda förordning stadgas, att all tionde, vare sig tertial-, smör-, fisk- eller qvicktionde, skall utbyttas mot be-

¹⁾ Jfr ofvan sid. 148.

²⁾ Se ofvan sid. xxxiii och följ.

stämda afgifter för en tid af femtio år, räknade från den efter löneregleringens fastställande nästinträffande första maj, oansedt tillämpning af regleringen ej då kan ske; och har vid bestämmandet af dessa afgifter, likasom af dem, hvilka böra utgå för bergverk, qvarnar, fabriker och andra inrättningar, nämnden att ställa sig till efterrättelse de för riket i allmänhet eller särskildt för vissa orter gällande författningar och stadganden, äfvensom att fästa afseende på de af församlingen till dess presterskap förut utgående bidrag samt de afgifter, som af öfriga pastorat inom stiftet under likartade förhållanden utgöras.

Hela den gamla lagstiftningen angående »presterskapets rättigheter», i hvad den afser att genom bidragsskyldighet från församlingarnas sida bereda *ett visst mått af tillgångar* till aflönningen skulle alltså förblifva orubbad. Man är därför berättigad till det påstående, att *de äldre författningarna* skola vid tiden för löneregleringens utlöpande inom ett pastorat bilda *grundvalen för dervarande presterskaps löningsrättigheter*.¹⁾

Men deraf får man, efter min mening, ej draga den slutsats, att i en framtid presterskapet skulle ega utkräfvä och församlingarna vara skyldiga utgifva aflöningsförmåner i alla de olika persedlar och på det sätt, som stadgas i den äldre lagstiftningen. En sådan rätt torde vara presterskapet betagen genom *1862 års förordning*. Denna innehåller nemligen i afseende å församlingsavgifternas utgörande och uppbörd *åtskilliga bestämmelser, hvilkas giltighet icke lärer vara begränsad till en period af femtio år*. Presten kan för visso icke hafva rätt att begynna räkna sädesskylarne på bondens åker, kräfvä sädeskärfvarnes, smörets och kalffvarnes hemförande till prestgården, likstolens utgörande ur hemmansegarens dödsbo, dagsverken och äckor i skördetiden eller afgifter för barndop, vigsel och begrafning — så länge det är genom en i laga ordning tillkommen författning stadgadt, dels att tionden, jura stolæ, dagsverken med flera extra ordinarie afgifter skola vara utbytta mot fasta afgifter, så beräknade att all betalning för särskilda förrättningar kan upphöra, dels att persedlarne skola utgå efter tio-årig markegång, och dels att uppbörden af församlingsavgifterna skall ske genom utsedda uppbördsmän. Dessa hufvudbestämmelser i 1862 års förordning äro samtliga af Konungen stadgade, sedan rikets ständer, särskildt presteståndet, dem gillat.

¹⁾ Jfr ofvan sid. 61 och 62.

Hvad Konungen sålunda gemensamt med riksdagen beslutat lærer icke kunna ändras utan bifall af riksdagen och, så vidt angår presterskapets privilegier, af kyrkomötet.

Denna fråga belyses af hvad föredragande departementschefen yttrade till statsrådsprotokollet den 4 november 1859, när han inför Kongl. Maj:t till granskning företog de af rikets ständer uti underdånig skrifvelse den 6 juli 1857 framlagda grunder till en förändring i sättet för utgörande af presterskapets aflöning, hvilka grunder i hufvudsak återfinnas å sid. xxxiv här ofvan. Sedan departementschefen med afseende å den af rikets ständer uppställda grundsats, »att all tionde, vare sig tertial-, smör- eller qvicktionde utbytes emot en gång för alla bestämda afgifter», framhållit, att detta otvifvelaktigt vore den mest genomgripande af de förändringar i presterskapets nuvarande aflöningssätt, som af rikets ständer funnits tjenliga, och att han under dåvarande förhållanden icke kunde tillstyrka nådigt bifall till densamma, anförde han, bland annat, följande:

»Betraktar man åter förändringen till sin grund och beskaffenhet, så finner man, att alla de fördelar, som af presterskapets nuvarande aflöningssätt härflyta, genom densamma upphävas. Ett visst belopp kan ej under en längre följd af år blifva tillräckligt att fylla ett bestämt behof, ännu mindre ett sådant, som upphörligt måste stiga. I den mån det ordinarie presterskapets antal behöfde ökas, eller det tillgängliga anslagsbeloppet blefve otillräckligt att motsvara presterskapets anspråk på anständig bergning, skulle Statens mellankomst påfordras, och man vore utan återhåll inne på en väg, hvars olägenheter ej fordra en vidlyftigare utveckling. Detta har sannolikt icke undfallit Rikets Ständers uppmärksamhet, men om, det oaktadt, de ansett sig böra stanna vid det anförda beslutet, torde detta möjligen härröra deraf, att de åtgärder, som tid efter annan blifvit vidtagna för tillvägabringande af konventioner, om de ock i sin mån verkat fördelaktigt, likväl icke förmått afhjelpa alla de öfverklagade olägenheterna, hvartill icke heller någon ny utväg blifvit under riksdagen föreslagen. Att utfinna en sådan, tillfredsställande allas önsksningar, lærer väl icke heller vara möjligt, men att framställa ett förslag, som afhjelper de olägenheter, hvilka Rikets Ständer ansett vara med det närvarande aflöningssättet förenade, utan att det saknar någon af dess fördelar, torde icke möta samma svårigheter, och det är ett försök härtill som jag i underdånighet anhåller att få underställa Eders Maj:ts nådiga pröfning.

De i afseende på konventioner angående presträttighetens utgörande hittills gällande föreskrifter hafva svårligen kunnat vara tillfredsställande. Afsedt derifrån, att presterskapet bibehållit uppbörden af sina inkomster, och att en stor del af dessa, äfven sedan konvention blifvit ingången, varit godtyckliga och obestämda — hvarom vid nästföljande punkt ytterligare kommer att talas — hafva alla de, som i konventionernas uppgörande deltagit, med undantag af kronoombudet, varit eller åtminstone med något skäl kunnat anses vara i frågan intresserade, hvilket förorsakat misstroende och hindrat dess ömsesidigt tillfredsställande lösning. Konventioner icke blott inom samma stift utan i till hvarandra gränsande pastorater hafva kunnat uppgöras utan allt sammanhang med hvarandra och efter fullkomligt olika grunder, hvilket vållat, att de lönegifvare, som dervid minst vunnit, trott sig ega skäl att beklaga sig öfver liden orätt. Dessutom har i själva begreppet af konvention legat en svårighet, emedan den, som icke velat derpå ingå, icke kunnat dertill tvingas, till följd hvaraf stundom allt förblifvit i sitt gamla skede, och ännu oftare eu del af en församling med pastor haft viss

öfverenskommelse, under det en annan del utgjort sina afgifter efter författningarna, då i sjelfva verket föga varit vunnet, hvaremot de misslyckade underhandlingarna varit tillräckliga att framkalla bitterhet och öka oredan.

Dessa olägenheter synas mig kunna undanrödjas, om både löntagare och löngifvare ville, i stället för konvention, underkasta sig en för femtio år i sender verkställd löneroglering af en nämnd, hvars pluralitet utgjordes af opartiske, länsvis och för en längre tid utsedde personer, och hvilken hade att bestämma det ordinarie presterskapets löner med afseende på gällande författningar, förut utgående afgifter inom församlingen, samt de afgifter, som af öfriga pastorater inom orten under likartade förhållanden utgå.¹⁾

Meningen var alltså uppenbarligen, att det åsyftade sättet för ordnande af presterskapets aflöning skulle tillämpas icke blott vid då närmast förestående lönerogleringar, utan *allt framgent*. Lönerogleringarna skulle emellertid uppgöras för allenast femtio år i *sender* för att sedermera, med hänsyn till inträffade nya förhållanden, kunna underkastas nödiga jemkningar.

Allmänna besvärs- och ekonomisktskottet, som afgaf betänkande, n:o 61, med anledning af Kongl. Maj:ts i nådiga propositionen den 4 novemner 1859 framlagda »Grunder för en reglering af Presterskapets aflöning» — innefattade i tolf punkter²⁾ —, yttrade sig ej i förevarande fråga och måste alltså anses icke haft något att erinra mot den af föredragande departementschefen antydda åtgärd med periodvis återkommande lönerogleringar.

Diskussionen inom presteståndet, då utskottsbetänkandet föredrogs, är icke mycket upplysande. Dock torde böra anmärkas, att en af det kongl. förslaget ifrigaste motståndare, kyrkoherden *Ternström*, såsom vilkor för godkännande af Kongl. Maj:ts, af utskottet i hufvudsak tillstyrkta, proposition uppstälde bland annat den fordran, »att 50-års conventionerna väl må anses såsom en suspension, men icke som ett upphäfvande af den grundlagsrätt presterskapet eger, utan denna efter berörde tidpunkt åter inträda». Så vidt jag kunnat finna, vann detta yrkande hvarken beaktande eller anslutning. Men väl förekommo uttalanden, som angifva, att man var fullkomligt på det klara med, att

¹⁾ Se kongl. propositionen n:o 46 till 1859—60 årens riksdag, sid. 15 och följ.

²⁾ Af dessa hade punkt 7:o följande lydelse:

All tionde, vare sig tertial-, smör- eller qvicktionde, utbytes mot bestämda afgifter, fastställda för en tid af femtio år.

Vid bestämmandet af dessa afgifter och dem, hvilka böra utgå för bergverk, qvarnar, fabriker och andra inrättningar, har nämnden att ställa sig till efterrättelse gällande författningar, äfvensom fästa afseende på af församlingen till dess presterskap förut utgående bidrag samt de afgifter, som af öfriga pastorater inom stiftet under likartade förhållanden utgöras.

Se för öfrigt ofvan sid. xxxv och följ.

löneregleringarna afsågo att vara icke blott en tillfällig anordning, utan ett sätt att allt framgent förmedla uppgörelsen mellan löngefvare och löntagare, om än de upprättade lönestaterna skulle underkastas återkommande revisioner. Så yttrade biskop *Millén*, hvilken varit ledamot af utskottet: — — — — »Dessutom skall omreglering af löneinkomsterna ske hvart 50:de år och således då återigen för hela riket på en gång;» samt kyrkoherden *Wennerström*: — — — — »Hvad angår continuiteten af prest-rättigheterna, som skulle gå förlorad, emedan hvart 50:de år omreglering på en gång skulle ske, så synes detta icke vara att befara, enär regleringen kanske ej inom tio år hinner att genomföras.»¹⁾

Af Kongl. Maj:ts ofvan omförmälda proposition till riksdagen 1859—60 samt vederbörande departementschefs till stöd för densamma anförda motivering, af yttranden vid samma riksdag samt af förhandlingarna vid föregående riksdagar i fråga om reformering af det kyrkliga lönesystemet finner jag det vara till fullo ådagalagdt, att en *för framtiden bestående förändring* i den rent yttre, *formela*, sidan af presterskapets aflöning åsyftades, så att *det gamla aflöningsättet med dess mångskiftande prestationer skulle för alltid försvinna* och ersättas af ett nytt, bygd på de grunder, som under tidernas lopp utformats och slutligen upptogos uti stadgandena i 1862 års förordning.²⁾

Denna uppfattning synes mig vinna stöd af uttalanden i ett annat lagstiftningsärende, för hvilket jag ansett mig böra något redogöra.

Med anledning af motioner vid 1872 års riksdag, i hvilka yrkades, att socknemännen i de församlingar, der reglering af presterskapets löner egt rum, måtte *befrias från skyldigheten att bygga och underhålla* den i 26 kapitlet 2 § byggningsbalken omförmälda lada, eller den s. k. *tiondeladan*, yttrade lagutskottet i utlåtande n:o 27³⁾, att då, enligt kongl. resolutionen på allmogens besvär den 1 augusti 1727, § 12, denna lada, som ingalunda

¹⁾ Se presteståndets protokoll vid riksdagen 1859—60, band 4 sid. 326, 358 och 359.

²⁾ Se ingressen till denna förordning, der just behovet af en förändring i *sättet för presterskapets aflöning* framhålles såsom motivet till den nya lagstiftningen.

³⁾ En liknande motion förekom redan vid 1870 års riksdag, men som lagutskottets med anledning af motionen afgifna utlåtande, n:o 10, var mera knapphändigt än det ofvan nämnda, har hvarken motionen eller utlåtandet här återgifvits.

vore afsedd för boställets gröda, skulle »proportioneras efter tertialtiondens storlek i församlingen,» torde det vara tydligt och klart, att, så vida ej särskilda omständigheter annorlunda föranledde, *socknemännens skyldighet att bygga dylik lada redan upphört på de ställen, der reglering af presterskapets löner egt rum*, hvarigenom, på sätt kongl. förordningen den 11 juli 1862 föreskrefve, all tionde blifvit utbytt mot bestämda afgifter. En dylik skyldighet kunde dock i vissa fall kvarstå äfven på de ställen, der presterskapets löner blifvit i öfverensstämmelse med nyssberörda författning reglerade. Kongl resolutionen på presterskapets besvär den 10 augusti 1762, § 4, som bestämde de byggnader, hvilka presten sjelf skulle bygga och underhålla, upptoge nemligen i sådant afseende »en sädeslada med tvenne golf, lämpad efter nödortfen och gårdsbrukets storlek; hvarvid dock de orter undantagas, der presten efter gammal praxis och öfverenskommelse eger frihet att betjena sig af tiondeladan». I de församlingar, der detta förhållande egt rum, hade vederbörande vid de allmänna lönerregleringarna naturligtvis tagit sådant i behörigt betraktande i sammanhang med den beräkning af kyrkoherdebostälernas behållna afkastning, som föreskrefves i 4 § af 1862 års förordning; och förmånen för kyrkoherden att betjena sig af tiondeladan för gårdsbrukets behof hade då ingått såsom en faktor vid lörens reglerande. Att nu genom ett allmänt lagstadgande fritaga äfven dessa församlingar från ifrågavarande skyldighet innebure obestriddligen en rättskränkning mot de kyrkoherdar, hvilka, när lönerregleringen tillvägabragtes, med rättighet att begagna tiondeladan voro lagligen befriade från den kyrkoherdar i allmänhet åliggande skyldighet att sjelfva bygga och underhålla den för bostället behöfliga lada. Utskottet hemställde därför, att motionerna måtte af riksdagen lemnas utan vidare afseende.

Liknande motioner återkommo emellertid, och beslöt riksdagen år 1875 för sin del en författning i ämnet, af innehåll riksdagens skrifvelse den 21 maj samma år utvisar. Öfver riksdagens förslag infortrade Kongl. Maj:t vederbörande myndigheters utlåtande. Kammarkollegium, som den 26 maj 1876 afgaf underdånigt utlåtande i ärendet, yttrade dervid, bland annat, att det vore uppenbart, att *inom de församlingar, der sädestionde icke mera levererades i strå, tiondeladan vore öfverflödig*, och att följaktligen *skyldigheten att densamma bygga och underhålla skulle*

kunna afskaffas för alla sådana församlingar. Kongl. Maj:t afgaf den 2 februari 1877 till riksdagen nådig proposition, n:o 24, med förslag till förordning rörande ändring i gällande bestämmelser om skyldighet att bygga och underhålla tiondelada. Af det vid den nådiga propositionen fogade utdrag af statsrådsprotokollet för den 30 november 1876 framgår, huru som föredragande departementschefen ansett det vara uppenbart, att församlingens *befrielse från skyldigheten att bygga och underhålla tiondelada icke borde inträda förr, än löneregleringen träd i verkställighet*. Kongl. Maj:ts proposition bifölls af riksdagen, hvar-efter den 27 april 1877 nådig förordning i ämnet utfärdades.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt tvekar jag ej att uttala den mening, att, derest Konung, riksdag och kyrkomöte icke, innan nu gällande löneregleringars giltighet upphör, enas om nya grunder för reglering af presterskapets aflöning, följderna måste blifva den, att *hvad 1862 års förordning innehåller om löneregleringars verkställande skall ånyo tillämpas*. Nya löneregleringar skulle då i samma ordning och efter samma grunder, som de gamla, uppgöras att gälla för en ny femtioårsperiod. Nya länsnämnder skulle, efter mottagande af vederbörliga uppgifter och förslag från presterskap och församlingar, förbereda regleringarna: fördela inkomsterna, så att hvarje ordinarie prestman erhöles sin, efter tidens fordringar, anständiga bergning, utbyta tionde, offer, dagsverken m. m. mot bestämda afgifter och der-vid, med fästadt afseende å förut utgående församlingsbidrag, ställa sig till efterrättelse samma författningar och stadgar, som i 1862 års förordning åsyftas. Nämndernas sålunda uppgjorda förslag skulle slutligen anmälas till Kongl. Maj:ts pröfning och stadfästelse.

Långt ifrån alltså att 1862 års förordning skulle, med de nuvarande löneregleringarnas utlöpande, upphöra att gälla samt de äldre författningarna angående »presträttigheter» i allo komma till gällande kraft, är det, enligt min åsigt, 1862 års förordning, som gifver dessa författningar det lif de ännu ega, genom att hänvisa till desamma.

Af herr Sörensson.

I förslag till lag angående reglering af presterskapets aflöning § 6. 1. tredje stycket heter det: »är förslag väckt om inrättandet af ny kyrkoherde- eller komministerstjenst och finnes inom den församling, der tjensteinnehafvaren skall vara bosatt, fastighet, som vid tiden för uppgörande af löneroglering är upplåten åt innehafvare af befintlig tjenst men icke vidare därför erfordras, skall dylik fastighet anses såsom bostadsboställe för den föreslagna tjensten.» Denna inskränkning i församlings rätt att till bostadsboställe för kyrkoherde eller komminister få förfoga öfver ett åt presterskapet anslaget hemman anser jag vara obillig och i vissa fall skola leda till onödig tunga för församlingen. I mången annexförsamling finnes ett till bostadsboställe åt pastor mycket lämpligt hemman, hvars afkastning *vid den nya lönerogleringens uppgörande* ingår till presterskapets lönerogleringsfond, och i detta fall skulle sådant hemman icke, derest i församlingen ny kyrkoherde- eller komministerstjenst inrättas, få användas till bostadsboställe, utan församlingen förpligtigas att anskaffa annat bostadsboställe. Då dessa hemman, som ofta i äldre tider varit bostadsboställen, uppenbarligen tillkommit på samma sätt som andra boställen d. v. s. genom sammanskott af jord eller köp af församlingen eller gåfva af enskild (jfr ofvan sid. cxli), så synes det mig obilligt och orättvist, att en sådan församling skulle beröfvas sin rätt till ett sådant hemman endast af det skäl, att det under föregående löneroglering ansetts öfverfödigt för då bestämd lön och under helt andra kyrkliga förhållanden. Jag anser därför att, närhelst ny kyrkoherde- eller komministerstjenst inrättas i en församling, der fastighet finnes, som utgör en presterlig aflöningstillgång, sådan fastighet i främsta rummet må användas till bostadsboställe för den nye tjensteinnehafvaren.

Af herr Wannberg.

Då jag icke kunnat biträda komitens beslut i § 3 mom. 2 och § 6 mom. 2 af förslaget till lag om kyrkofond, i hvad angifna §§ och mom. röra sådana ecklesiastika hemman, som blifvit till enkesäten anslagna, får jag deremot nedlägga reservation.

Att komitén, om än blott i fråga om *presternas* eventuella rätt, upptagit dessa hemman och lägenheter under den allmänna synpunkt, hvarunder presterskapets löningsboställen äro att betrakta, och i följd deraf indragit desamma i regleringen, dertill har komitén efter mitt förmenande saknat befogenhet och dermed gått utöfver sitt uppdrag.

Utom det att en fullständig utredning saknas öfver hvilka af dessa hemman, som blifvit äfven i äldsta tider för sitt nuvarande ändamål donerade, hvilade enkesätesinstitutionen i sin nuvarande form på de säkraste rättsgrunder, bekräftade genom kongl. försäkringar och, hvad Halland och Bohuslän beträffar, på ett synnerligen kraftigt sätt till sitt framtida bestånd stadfästade i de fredsslut, hvarigenom dessa landskap öfvergått till svenska kronan, en omständighet, som väl bör förläna den högsta trygghet mot upphäfvande eller ändring af denna uråldriga stiftelse.

Kongl. Maj:ts nådiga förordning angående allmänt ordnande af presterskapets inkomster;

gifven Stockholms slott den 11 juli 1862.

§ 1.

Presterskapets inkomster fördelas sålunda, att hvarje tjenstgörande prestman, så vidt sig göra låter, erhåller en efter tjenstegrad, embets-
åligganden och lefnadskostnaderna i orten lämpad anständig bergning;
börande lönerna beräknas så, att det extra ordinarie presterskapet kan,
såsom hittills, af det ordinarie aflönas, samt härvid särskildt afseende
fästas derå, att på en del ställen och orter komministrar ej finnas.

§ 2.

Mom. 1. OrdnanDET af presterskapets aflöning inom hvarje stift
verkställes länsvis af en nämnd, hvars ordförande Kongl. Maj:t, på för-
slag af landshöfding och biskop, i nåder förordnar, och till hvilken nämnd
domkapitlet och länets hushållningssällskap hvarterda ega att inom eller
utom sig utse en ledamot.

Mom. 2. Tillhör ett län två eller flera stift, ega biskoparne i samt-
liga dessa stift att med landshöfdingen i upprättandet af förslaget till
ordförande deltaga; likväl gäller detta icke i afseende på biskop, uti hvil-
kens stift allenast ett pastorat, en socken eller sockendel af länet ingår.

För hvarje del af länet, som tillhör särskildt stift, skall domkapitlet
derstädes utse en ledamot i nämnden, hvarmed dock, derest denna del
består allenast af ett eller två pastorat, bör anstå, intilldess nämndens
ordförande hos domkapitlet anmält, att lönereglering är i ordningen att
der företagas.

Uti de län, der flera än ett hushållningssällskap finnas, utser hvart-
dera sällskapet ledamot för den del af länet, dess verksamhet omfattar.

Mom. 3. Lönereglering i pastorat, som består af två eller flera
socknar i olika län eller stift, verkställes af nämnden i det län, der mo-
derförsamlingen är belägen, och, om moderförsamlingen tillhör flera län,
af nämnden i det, hvarest kyrkan har sitt läge.

Mom. 4. Ofvanbemälda tre ständige medlemmar i nämnden förord-
nas hvardera för tre år; dock skall första gången genom lottning mellan

de af domkapitel och hushållningssällskap utsedda ledamöterna så ordnas, att nytt val årligen behöfver ske af endast en bland nämndens ständiga medlemmar. Denna utlotning verkställes inför Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet och gäller för samtliga de af domkapitel eller hushållningssällskap förordnade ledamöter, der flera finnas, hvilka alltså, hvarje klass för sig, samtidigt ombytas.

Mom. 5. I samma ordning, som för utseende af nämndens ordförande och ständiga ledamöter är stadgad, böra för dem förordnas suppleanter, hvilka, då lönerreglering skall verkställas inom församling, deraf ordföranden eller någon bland ledamöterna är medlem, eller då desse finnas af förfall hindrade att i nämndens förrättning deltaga, skola i deras ställe i nämnden inträda.

Mom. 6. Nämndens ordförande och ständiga ledamöter åtnjuta rese- och dagtraktamente för sina förrättningar till det belopp, som särskildt varder bestämdt; och eger ordföranden att om lämpligt anslag till skriftråde åt nämnden göra underdånig framställning hos Kongl. Maj:t.

Mom. 7. Vid hvarje förrättning eger församlingen, äfvensom kyrkoherden å egna och öfriga presterskapets i pastoratet vägnar, eller, i händelse kyrkoherde-embetet ledigt är, kontraktsprosten att utse hvardera en ledamot af nämnden; börande desse två tillfällige ledamöter vara inom församlingen eller någon närbelägen socken bosatte.

§ 3.

Mom. 1. Reglering af presterskapets aflöning skall ske så fort sig göra låter och verkställes i den ordnig de särskilda pastoraten emellan, som nämnden, med hufvudsakligt afseende på den tid regleringen der kan vinna tillämpning, bestämmer.

Mom. 2. Då presterskapets löner i en församling skola regleras, underrättar nämnden därom domkapitlet, som förordnar särskild prestman att för detta ändamål hålla kyrkostämma med församlingen.

Sedan vid stämman tillförlitlig uppgift å de löneinkomster, hvaraf presterskapet är i åtnjutande, blifvit lemnad af kyrkoherden eller den tjensten förrättar, föreslår församlingen så väl aflöningsbeloppet, som dess fördelning; hvarefter uti pastorat, som består af flera församlingar, hålles för dem gemensam kyrkostämma för den sammanjemkning af de särskilda förslagen, som kan finnas nödig och lämplig; dock må, om sådan sammanjemkning icke godvilligt kan ske, den ena församlingen icke genom röstpluralitet förändra den andras beslut, utan hvarje församling ega sin särskilda röst till bibehållande eller ändring af hvad den förut å kyrkostämma beslutat.

Protokollen öfver hvad vid dessa kyrkostämmor förekommit skola af hvarje stämmas ordförande ofördröjligen till nämnden insändas.

Mom. 3. Varda till Kongl. Maj:ts befallningshafvande besvär ingifna öfver kyrkostämmas förslag i ofvanberörda hänseenden, och gå besvären derpå ut att det öfverklagade förslaget icke i laga ordning tillkommit, skall Kongl. Maj:ts befallningshafvande genast derom lemna underrättelse åt nämnden, hvilken icke, innan så beskaffade besvär äro

slutligen pröfvade, må sin förrättning inom pastoratet företaga. De besvär åter, hvilka afse beloppet eller fördelningen af de föreslagna afgifterna, skola af Kongl. Maj:ts befallningshafvande genast öfverlemnas till nämnden, för att tagas i betraktande vid uppgörandet af dess förslag till löne-reglering och sedermera i sammanhang med samma förslag vidare skärskådas och bedömas.

Mom. 4. Med ledning af det å kyrkostämman upprättade förslag och efter öfvervägande af de förhållanden, som vid lönernas bestämmande, enligt hvad i denna förordning stadgas, böra tagas i beräkning, upprättar nämnden, hvilken bör inom pastoratet sammanträda, sitt förslag, dervid alla presterskapets inkomster noga uppskattas och således äfven afkastningen af hemman, lägenheter m. m., hvilka nämnden anser böra församlingens presterskap frångå.

Mom. 5. Vid reglering af pastors lön bör nämnden jemväl tillse, huruvida lönerna för komminister och öfriga ordinarie prestmän, der sådane finnas, stå till den förra uti ett billigt förhållande, och i motsatt fall skäligen jemkna dem emellan föreslå efter de grunder, nämnden eger antaga och vid hvarje särskildt fall, så vidt möjligt är, tillämpa, samt till Kongl. Maj:ts pröfning i sammanhang med lönerogleringen anmäla.

Mom. 6. Nämnden eger ock att hos Kongl. Maj:t göra underdånig framställning ej mindre om delning af pastorat eller inrättande af ny komministrator, der sådant, i anseende till pastoratets vidd, folkmängd eller andra förhållanden, kan för själavårdens behöriga handhavande vara af behofvet påkalladt, än ock angående indragning af redan befintlig komministerstjänst och, i förening dermed, om sammanbyggnad af kyrkor.

Mom. 7. Göres af nämnden framställning att pastorat skall delas eller komministerstjänst inrättas eller indragas, har nämnden att afgifva fullständigt förslag till lönerogleringens verkställande så väl för det fall att framställningen varder gillad som ock för den händelse att densamma icke vinner nådigt bifall.

Mom. 8. Det af nämnden upprättade förslag öfverlemnas till Kongl. Maj:ts befallningshafvande, som först deröfver infordrar församlingens och löntagarnes, och, i händelse någon presterlig befattning inom pastoratet ledig är, kontraktsprostens yttranden, vidare meddelar handlingarna till domkapitlet samt slutligen med dess och sitt eget utlåtande ärendet till Kongl. Maj:ts nådiga pröfning anmäler.

Mom. 9. Hos vederbörande domkapitel skall nämnden anmäla hvarje af nämnden framställt förslag till delning af ett pastorat eller till indragning af komministrator; och komma sådana pastorat och komministratorer, vid händelse af ledighet, att, intilldess förslaget blifvit pröfvadt, endast genom tillförordnade prestmän uppehållas.

§ 4.

Boställe, som afses att af löntagare bebos och brukas, skall till en dess verkliga värde, efter afdrag för byggnadskostnaden, motsvarande inkomst beräknas, hvarvid afseende företrädesvis bör fästas å hvad bostället anses kunna inbringa i arrende eller efter hälftenbruk.

§ 5.

Presterskapet anslagen jord, som icke utan olägenhet kan i förening med bostadsboställe brukas, — derifrån undantagna de i vissa orter be-fintliga enkesäten, — utarrenderas efter de föreskrifter, som derfor äro af Kongl. Maj:t särskildt meddelade.

§ 6.

Mom. 1. All tionde, vare sig tertial-, smör-, fisk- eller kvicktionde, utbytes mot bestämda afgifter för en tid af femtio år, räknade från den efter lönereglerns fastställande nästinträffande första maj, oansedt tillämpning af regleringen ej då kan ske.

Mom. 2. Vid bestämmandet af dessa afgifter, likasom af dem, hvilka böra utgå för bergverk, qvarnar, fabriker och andra inrättningar, har nämnden att ställa sig till efterrättelse de för riket i allmänhet eller sär-skildt för vissa orter gällande författningar och stadganden, äfvensom att fästa afseende på de af församlingen till dess presterskap förut utgående bidrag samt de afgifter, som af öfriga pastorater inom stiftet under lik-artade förhållanden utgöras.

§ 7.

Påskpenningar, jura stolæ, matskott, offer, dagsverken med flera andra extra ordinarie afgifter utbytas mot vissa för samma tid och efter samma grunder som tionde-ersättningen, till beloppet bestämda utskylder, att utgå icke allenast af fastighetsgeare utan äfven af församlingens öfriga invånare; börande dessa afgifter så beräknas, att all betalning till prester-skapet för särskilda förrättningar kan upphöra, och iakttages härvid, att af dessa afgifter de, som hittills uteslutande betungat hemmansegare, varda endast på dem, samt de, hvilka ålegat torpare och deras vederlikar, blifva allenast på desse fördelade, hvaremot sådana, som utgått af alla försam-lingens ledamöter, fortfarande af dem samtliga skola utgöras, dock med den skiljaktighet i beloppen, som föranledes deraf, att åtskilliga af ifråga-varande afgifter hittills icke brukat erläggas till lika högt belopp af dem, som ega ingen eller mindre jord, som af dem hvilka ega större.

§ 8.

Mom. 1. Presterskapets löner beräknas uti persedlar och endast till en mindre del i penningar. I Malmöhus län upptages ej annan löne-persedel än spanmål, men i rikets öfriga län må lönen utföras i flere eller färre af de räntepersedlar, som enligt Kongl. Maj:ts nådiga kungörelse den 11 maj 1855, angående de i ordinarie räntan ingående persedlars omsättning och förenkling, äro för orten bestämda; egande dock nämnden att för hemman och lägenheter såsom hufvudsaklig löneartikel upptaga spanmål, utan inskränkning till de sädesslag 6 § i nämnde kungörelse bestämmer, men med iakttagande deraf att ej andra sädesslag eller per-sedlar ifrågakomma, än sådana, för hvilka, såsom hufvudräntepersedlar, tioårigt medelpris är i markegångstaxan utfördt.

Mom. 2. Persedlarne utgå efter tioårig medelmarkegång, der ej deras levererande till större eller mindre del in natura kan varda, med afseende på särskilda förhållanden, af nämnden föreslaget och af Kongl. Maj:t medgifvet, för hvilket fall nämnden äfven bör föreslå och Kongl. Maj:t vill bestämma sättet, hvarpå levereringen skall ega rum.

§ 9.

Mom. 1. Afgifter, som af en församling till dess presterskap utgöras, må ej till aflönande af annan församlings prest användas; icke heller inkomster, hvilka tillkomma presterskapet antingen till följd af bidrag utaf församlingen gemensamt, såsom då, till löneförbättring för presterskapet, hemman och lägenheter blifvit inköpta och andra fördelar anskaffade, eller ock från enskilda personers för samma ändamål gjorda anslag och donationer.

Mom. 2. De inkomster åter, som grunda sig på statsanslag i kontanta penningar, kronotionde och hemmansräntor eller på arrenden för de af kronan upplåtna stom-, annex- och mensal-hemman och lägenheter, som icke äro bostadsboställen, må, i den ordning här nedan stadgas, i händelse af befogenhet, från en till annan församling öfverflyttas eller alldeles indragas, det senare dock endast i de fall, att de icke äro presterskapet för all framtid tillförsäkrade.

Mom. 3. Så vida för presterskapets aflöning icke vidare behöffiga medel af den beskaffenhet, hvarom i näst föregående moment förmäles, finnas en församling tilldelade eller ock församling för sitt presterskaps anständiga bergning är i behof af understöd utaf dylika medel, eger nämnden sådant hos Kongl. Maj:t i underdånighet anmäla, då Kongl. Maj:t, efter vederbörandes hörande, vill om medlens indragning eller öfverflyttande från en församling till annan eller ock rörande anvisande af nytt anslag yttrande meddela.

§ 10.

Mom. 1. Tillämpning af denna reglering vidtager i den mån sådant, utan förnärmande af innehafvares rätt, kan ske, således, derest konvention eller förening om prästrättigheternas utgörande antingen icke är uppgjord eller är för obestämd tid fastställd, vid först inträffande ombyte af kyrkoherde, eller, så vida den vid regleringens fastställande varande kyrkoherden är genom fullmagt förbunden att underkasta sig densamma, redan med den första näst påföljande maj; men, om derförinnan fastställd pastoraliekonvention längre tid är gällande, så snart tiden derfor tilländagår.

Mom. 2. Sådan tillämpning må ock tidigare inträda, derest en församling och dess presterskap i önskan derom sig förena, eller, vid inträffande kyrkoherdeledighet, församlingen påyrkar gällande konventions upphörande.

§ 11.

Mom. 1. För uppbörden af församlingens afgifter till presterskapet eger den utse en eller flere personer, hvilka, mot ersättning af försam-

lingen, upptaga och under dess gemensamma ansvar till presterskapet af-
lemna och redovisa dessa afgifter.

Mom. 2. Uppbörden af de afgifter, som blifvit bestämda i penningar,
verkställes senast den 1 oktober, men af de afgifter, hvilka äro bestämda
i persedlar att utgå efter medelmarkegång, senast den 1 mars; kommande
å alla, som inom utsatt tid sina afgifter icke inbetalt, restlängd att ge-
nast upprättas, å kyrkostämman granskas och, sedan den blifvit godkänd,
tillställas vederbörande kronofogde på landet eller under-exekutor i stad,
hvilka lemna omedelbar handräckning till resternas indrivande.

§ 12.

I hittills vanlig ordning bestämmes minimum af det aflöningsbelopp,
som, förutom bostad och fri föda, bör vice pastorer och adjunkter till-
erkännas, äfvensom den ersättning, hvartill de äro berättigade, då om-
ständigheterna föranleda att bostad och föda in natura icke lämpligen
kunna ifrågakomma; börande begge dessa belopp bestämmas i spanmål,
att utgå efter tioårig markegång.

* * *

Denna förordning eger icke tillämpning i afseende på Stockholms stad.

Kongl. Maj:ts nådiga kungörelse om förändrad lydelse af § 2, mom. 1, 2 och 4, i nådiga förord- ningen den 11 juli 1862 angående allmänt ordnande af presterskapets inkomster;

gifven Stockholms slott den 11 september 1863.

§ 2.

Mom. 1. Ordndandet af presterskapets aflöning inom hvarje stift
verkställes länsvis af en nämnd, hvars ordförande Kongl. Maj:t, på förslag
af landshöfding och biskop, i nåder förordnar, och till hvilken nämnd dom-
kapitlet och länets landsting hvartdera eger att inom eller utom sig utse
en ledamot.

Mom. 2. Tillhör ett län två eller flera stift, — — — — en
socken eller sockendel af länet ingår.

För hvarje del af länet, — — — — att lönereglering är i ord-
ningen att der företagas.

Finnas i ett län flera än ett landsting, utser hvartdera landstinget
ledamot för den del af länet, hvilken dess verksamhet omfattar.

Mom. 4. Ofvanbemälda tre ständige medlemmar i nämnden förordnas hvardera för tre år; dock skall första gången genom lottning mellan de af domkapitel och landsting utsedda ledamöterna så ordnas, att nytt val årligen behöfver ske af endast en bland nämndens ständige medlemmar. Denna utlottning verkställes inför Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet och gäller för samtliga de af domkapitel eller landsting förordnade ledamöter, der flere finnas, hvilka alltså, hvarje klass för sig, samtidigt ombytas.

Kongl. Maj:ts nådiga kungörelse om förändrad lydelse af § 11 mom. 1 i förordningen angående allmänt ordnande af presterskapets inkomster den 11 juli 1862;

gifven Stockholms slott den 19 mars 1888.

§ 11.

Mom. 1. För uppbörden af församlingens afgifter till presterskapet eger den utse en eller flere personer, hvilka, mot ersättning af församlingen, upptaga och under dess gemensamma ansvar till presterskapet aflemna och redovisa dessa afgifter. Sådan uppbördsman åligger att för uppbörd af omförmälda afgifter upprätta debiterings- och uppbördslängd äfvensom att under minst fjorton dagar före uppbörden hålla denna längd för de afgiftsskyldige tillgänglig å tid och ort, hvilka skola tillkännagifvas genom kungörelse, som från predikstolen i församlingens kyrka uppläses.

Kongl. Maj:ts nådiga förordning angående ändrad lydelse af § 11 mom. 2 i Kongl. förordningen angående allmänt ordnande af presterskapets inkomster den 11 juli 1862;

gifven Stockholms slott den 28 maj 1897.

VI OSCAR, med Guds nåde, Sveriges, Norges, Götas och Vendes Konung, göre veterligt: att Vi, med riksdagen, funnit godt förordna, att § 11 mom. 2 i förordningen angående allmänt ordnande af presterskapets inkomster den 11 juli 1862 skall erhålla följande ändrade lydelse: Uppbörden af de afgifter, som blifvit bestämda i penningar, verkställes senast den 1 oktober, men af de afgifter, hvilka äro bestämda i

persedlar att utgå efter medelmarkegångspris, senast den 1 mars; kommande å alla, som inom utsatt tid sina afgifter icke inbetalt, restlängd att genast upprättas, å kyrkostämman granskas och, sedan den blifvit godkänd, tillställas vederbörande kronofogde på landet eller utmätningsman i stad, hvilka lemna omedelbar handräckning till resternas indrivande.

Vid indrivandet af dessa medel gälle i fråga om vederbörandes rätt till uppbördsprovision hvad beträffande kommunalutskylder i sådant afseende är eller varder bestämdt.

Kongl. Maj:ts nådiga förordning angående ordnande af presterskapets i de territoriela församlingarna i Stockholm aflöning;

gifven Stockholms slott den 1 november 1872.

§ 1.

Presterskapets inkomster fördelas sålunda, att hvarje tjenstgörande prestman, så vidt sig göra låter, erhåller en efter tjenstegrad, embetsåligganden och lefnadskostnaderna i staden lämpad anständig bergning; börande lönerna beräknas så, att det extra ordinarie presterskapet kan, såsom hittills, af det ordinarie aflönas.

§ 2.

Mom. 1. Ordndandet af presterskapets aflöning inom Stockholms stads territoriela församlingar verkställas af en nämnd, hvares ordförande Kongl. Maj:t, på förslag af öfverståthållaren och erkebiskopen, i nåder förordnar, och till hvilken nämnd Stockholms stads konsistorium eger att inom eller utom sig utse en och stadsfullmäktige likaledes en ledamot.

Mom. 2. Nämndens ordförande och bemålde ständige ledamöter förordnas hvardera för tre år; dock skall första gången genom lottning införa öfverståthållare-embetet mellan de af konsistorium och stadsfullmäktige utsedda ledamöterna så ordnas, att en af dem, som äro ordförande och ledamöter i nämnden, kommer att årligen afgå.

Mom. 3. I samma ordning, som för utseende af nämndens ordförande och ständige ledamöter är stadgad, böra för dem förordnas suppleanter, hvilka, då lönereglering skall verkställas inom församling, deraf ordföranden eller någon bland ledamöterna är medlem, eller då dessa finnas af förfall hindrade att i nämndens förrättning deltaga, skola i deras ställe i nämnden inträda.

Mom. 4. Vid hvarje förrättning eger församlingen, äfvensom kyrkoherden, å egna och öfriga presterskapets i pastoratet vägnar, eller, i händelse kyrkoherdeembetet ledigt är, stadskonsistorium att utse hvardera en ledamot af nämnden; börande desse två tillfällige ledamöter vara i Stockholm bosatte.

§ 3.

Mom. 1. Reglering af presterskapets aflöning skall ske så fort sig göra låter; och eger, för sådant ändamål, stadskonsistorium att, så snart nämndens ordförande och ständige ledamöter blifvit utsedde, förordna särskild prestman att hålla kyrkostämma med hvarje församling.

Sedan vid denna stämma tillförlitlig uppgift å de löneinkomster, af hvilka presterskapet är i åtnjutande, blifvit lemnad af kyrkoherden eller den, som tjensten förrättar, föreslår församlingen så väl aflöningsbeloppet som dess fördelning.

Protokollet öfver hvad vid kyrkostämman förekommit skall af stämman ordförande ofördröjligen till nämnden insändas.

Mom. 2. Varda till öfverståthållare-embetet besvär ingifna öfver kyrkostämmas förslag i ofvanberörda hänseenden, och gå besvären derpå ut, att det öfverklagade förslaget icke i laga ordning tillkommit, skall öfverståthållare-embetet genast derom lemna underrättelse åt nämnden, hvilken icke, innan så beskaffade besvär äro slutligen pröfvade, må sin förrättning inom pastoratet företaga. De besvär åter, hvilka afse beloppet eller fördelningen af de föreslagna afgifterna, skola af öfverståthållare-embetet genast öfverlemnas till nämnden, för att tagas i betraktande vid uppgörandet af dess förslag till lönereglering och sedermera i sammanhang med samma förslag vidare skärskådas och bedömas.

Mom. 3. Med ledning af det å kyrkostämma upprättade förslag och efter öfvervägande af de förhållanden, som vid lönernas bestämmande, enligt hvad i denna förordning stadgas, böra tagas i beräkning, upprättar nämnden sitt förslag, dervid presterskapets alla inkomster och således äfven förmånen af boställen och boställslägenheter m. m. noga uppskattas.

Mom. 5. Vid reglering af kyrkoherdes lön bör nämnden jemväl tillse, huruvida lönerne för komministrar stå till den förra uti billigt förhållande, och, i motsatt fall, skäligen jemkning dem emellan föreslå efter de grunder, nämnden eger antaga och vid hvarje särskildt fall, så vidt möjligt är, tillämpa samt till Kongl. Maj:ts pröfning i sammanhang med löneregleringen anmäla.

Mom. 5. Nämnden eger ock att hos Kongl. Maj:t göra underdånig framställning ej mindre om delning af pastorat eller inrättande af ny komministratur eller annan ordinarie presterlig befattning, der sådant, i anseende till pastoratets vidd, folkmängd eller andra förhållanden, kan för själavårdens behöriga handhafvande vara af behofvet påkalladt, än ock angående indragning af redan befintlig komministerstjenst.

Mom. 6. Göres af nämnden framställning, att pastorat skall delas eller ordinarie presterlig tjenst inrättas eller indragas, har nämnden att afgifva fullständigt förslag till löneregleringens verkställande så väl för det fall, att framställningen varder gillad, som ock för den händelse, att densamma icke vinner nådigt bifall.

Mom. 7. Det af nämnden upprättade förslag öfverlemnas till öfverståthållare-embetet, som först deröfver inforrdar yttranden af församlingen och löntagarne samt, i händelse någon presterlig befattning inom pastoratet ledig är, den prestman, som till sådant yttrandes afgifvande af

stadskonsistorium utses, vidare meddelar handlingarna till konsistorium samt slutligen med dess och sitt eget utlåtande ärendet till Kongl. Maj:ts pröfning anmäler.

Mom. 8. Hos stadskonsistorium skall nämnden anmäla hvarje af nämnden framställt förslag till delning af pastorat eller till indragning af komministratur; och komma sådana pastorat och komministraturer, vid händelse af ledighet, att, intill dess förslaget blifvit pröfvadt, endast genom tillförordnade prestmän uppehållas.

§ 4.

Mom. 1. Påskören eller påskpenningar, äfvensom jura stolæ och andra extra ordinarie afgifter utbytas mot bestämda afgifter för en tid af femtio år, räknad från den näst efter löneregleringens fastställelse inträffande första maj, oansedt tillämpning af löneregleringen ej då kan ske.

Mom. 2. Vid bestämmande af dessa afgifter har nämnden att ställa sig till efterrättelse gällande författningar samt taga i betraktande beloppet af de bidrag, som af församlingen till dess presterskap förut utgått, och hvad af öfriga församlingar i Stockholm under likartade förhållanden till presterskapet utgöres.

§ 5.

Presterskapets löner beräknas uti spanmål, hälften råg och hälften korn, och endast till en mindre del i penningar; skolandet dock den i spanmål beräknade lönen debiteras och utgå i penningar till det belopp, som efter den inom Stockholms län före debiteringen senast bestämda tioåriga medelmarkegång mot spanmålslönen svarar.

§ 6.

Mom. 1. Afgifter, som af en församling till dess presterskap utgöras, må icke till aflönande af annan församlings prest användas; icke heller inkomster, hvilka tillkomma presterskapet antingen till följd af bidrag utaf församlingen gemensamt, såsom då till löneförbättring för presterskapet hus och lägenheter blifvit inköpta och andra fördelar anskaffade, eller ock från enskilda personers för samma ändamål gjorda anslag och donationer.

Mom. 2. De inkomster åter, som grunda sig på statsanslag i konstanta penningar eller kronotionde, må i den ordning här nedan stadgas, i händelse af befogenhet, från en till annan församling öfverflyttas eller alldeles indragas, det senare dock endast i det fall, att de icke äro presterskapet för all framtid tillförsäkrade.

Mom. 3. Så vida för presterskapets aflöning icke vidare behöfliga medel af den beskaffenhet, hvarom i nästföregående moment förmäles, finnas en församling tilldelade, eller ock församling för sitt presterskaps anständiga bergning är i behof af understöd utaf dylika medel, eger nämnden sådant hos Kongl. Maj:t anmäla, då Kongl. Maj:t, efter vederbörandes hörande, vill om medlens indragning eller öfverflyttande från en församling till annan eller ock rörande anvisande af nytt anslag yttrande meddela.

§ 7.

Under förbehåll att icke någon löntagares rätt må förnärmast, skall tillämpning af lönereglering, hvarom här ofvan är stadgadt, inträda så snart ske kan, och således

a) — derest konvention eller förening om presträttigheternas utgörande icke är uppgjord, — vid först timande ombyte af kyrkoherde, men redan den näst efter regleringens fastställelse inträffande första maj, så vida kyrkoherden antingen är genom fullmagt förbunden att underkasta sig regleringen eller, i annat fall, medgifver eller påyrkar dess tillämpning, och

b) — om konvention angående presträttigheterna är gällande, — så snart tiden därför tilländagår, eller ock tidigare, derest församling och dess presterskap i önskan derom sig förena, eller församling påyrkar gällande konventions upphörande antingen vid inträffande kyrkoherdedighet eller mot kyrkoherde, som är genom fullmagt förbunden att underkasta sig reglering.

§ 8.

De stadgade afgifterna debiteras och uppbäras i sammanhang med kronoutskylderna, enligt 40 § i förordningen angående kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863, eller på sätt framdeles om andra kommunalafgifter kan varda bestämdt. Om verkställighet häraf föranstaltar kyrkorådet, som ock emottager dessa medel till förvaltning och redovisning samt till vederbörande utbetalningar hvad dem tillkommer.

* * *

Denna förordning har icke tillämpning på de icke territoriella församlingarna i Stockholm.